

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

Vi beder dig også om følgende:

- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

Om Google Bogsøgning

Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på <http://books.google.com>

The Library
of the

University of Wisconsin

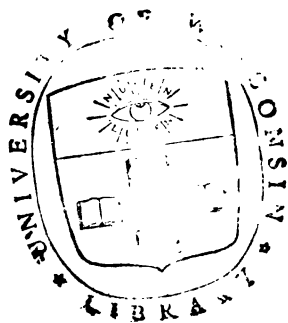

The Library
of the

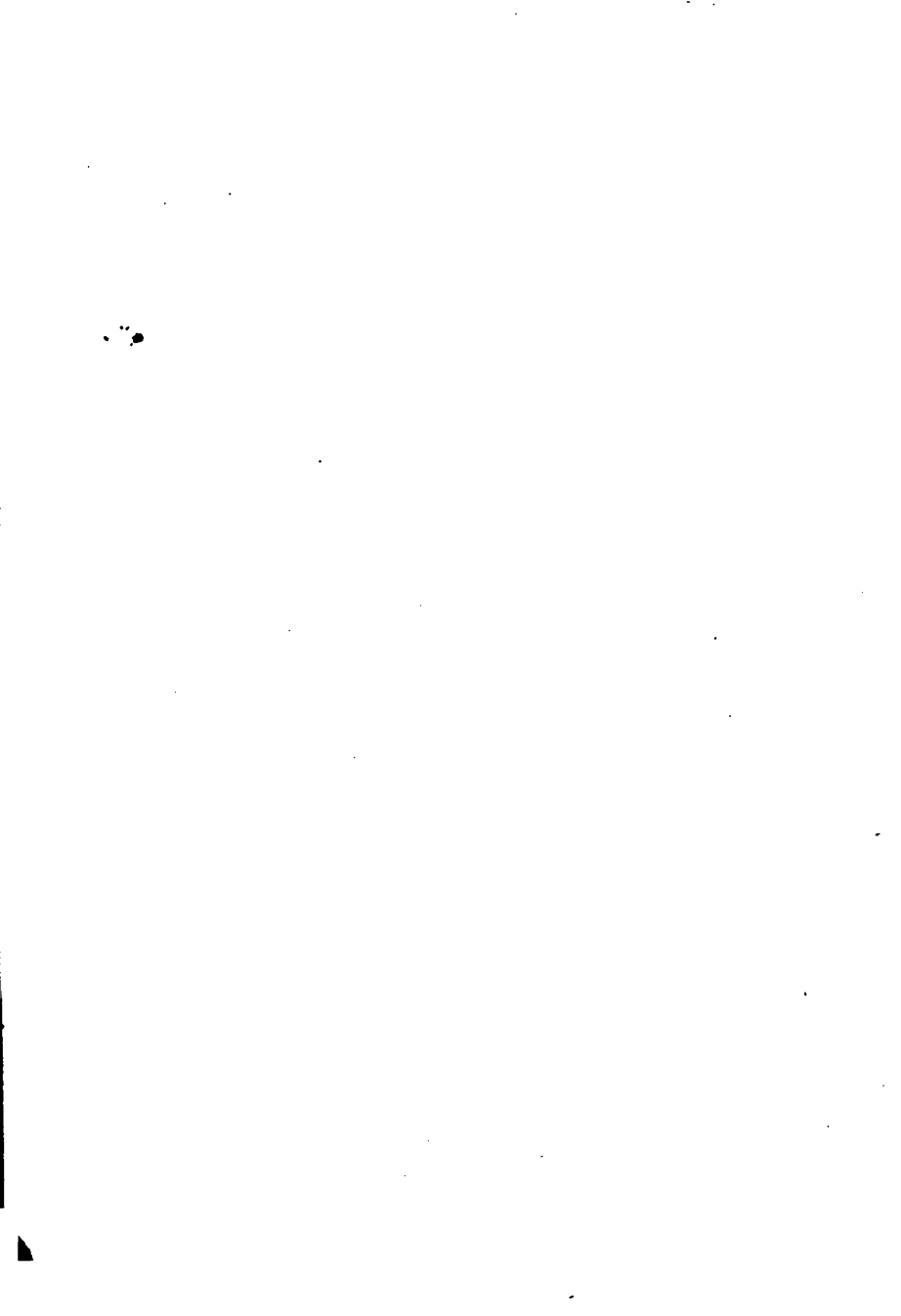

University of Wisconsin

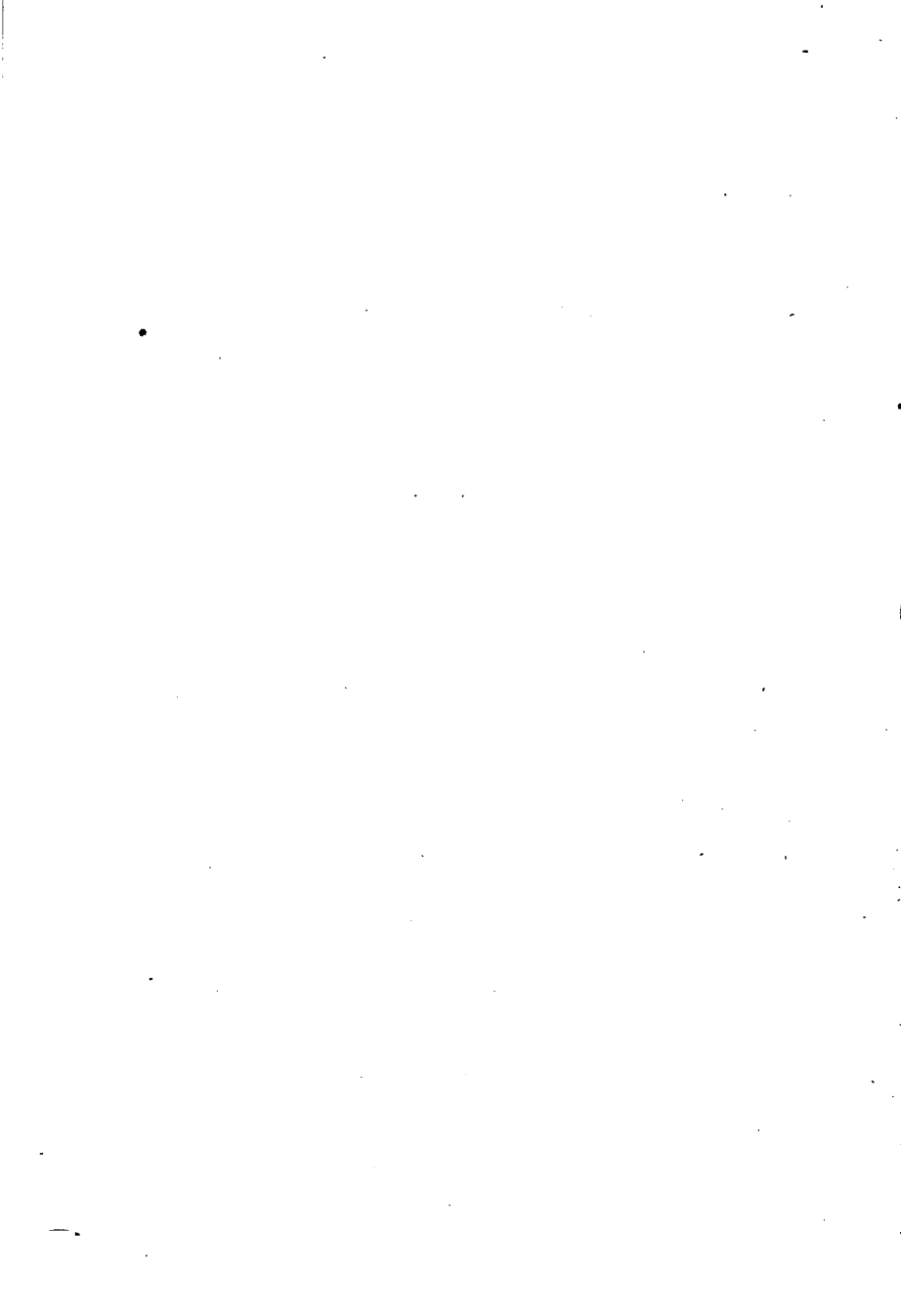

BJÆRREGAARDEN

✓
JOHAN SKJOLDBORG

BJÆRREGAARDEN

FORTÆLLING

TREDIE OPLAG

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG
KØBENHAVN OG KRISTIANIA
1905

FR. BAGGES KGL. HOF-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN

49X 431

Paa den rummelige, brolagte Gaardsplads staar flere Smaagrupper af samtalende Bønder. Deres Skæg er velplejet, deres Dragter er af nymodens Snit, de bærer hvide eller farvede Flipper, og kun de ældre har om Halsen en sort Lastingskrave. De moderne udseende Mænd finder sig hjemmевante i de nette

Spadseredragter, og ingen grove Arbejdsmærker præger deres Krop. Men naar de flytter sig fra den ene Gruppe til den anden, sker det for de flestes Vedkommende med tunge og uskønne Bevægelser.

Tilfredse ser de ud i deres velnærede Bredde, og rolige, som deres Sager var i Orden. Derfor har de saa let til Smil og skæmtsomme Ord, som de der staar og spørger og smaadriller hverandre, mens de langsomt udpustede Røgskyer sejler ud i den blaa Luft.

Bonden i Bjærre triner ned fra Stuehusets Stentrappe tilligemed Per Haven, der er gift med han Søster, og Holmemanden, hans Søskendebarn.

Kræn Bjærre har et af de langagtige jydsk Ansigt med to smaa Skægduske paa Kinderne. Det gnistrer ikke af Kløgt, men over dets store, lidt grove Træk hviler der et Lys, som sammen med det enkle og enfoldige Udtryk i hans blaa Øjne vækker Tro og Tryghed, saa meget mere som det hele understreges af de tætsluttede Læbers faste Linie. Der er noget særlig tilforladeligt ved hans Skikkelse og Væsen. Alene hans drøje, tro-

faste Gang — han vender Tærne lidt ind efter — giver Fornemmelse af, at hvor han sætter sin Fod, bliver der et Mærke. Og da han hilser »Valkommen her«, er der en Trohjærtethed i Klangen, som meddeler sig til Forsamlingen.

Folk vender sig, og det ses i et Glimt, at Bonden i Bjærre er en yndet Mand.

Efterat have vekslet et Par Ord med de omstaaende, gaar han ind ad en Udhusdør for at efterse noget.

Straks efter kommer Lars, hans Svoger — Gaardmandsslægterne er stærkt indgiftede i hverandre — mageligt slæntrende op fra Nabogaarden Hvol, en gammeldags Gaard, der ligger tæt op mod Bjærre men ligesom en Trappe længere nede i Jordsmonnet. Hans Vest staar aaben de tre nederste Knapper, og han har stukket den flade Haand inden for Bukselinningen. Han har i Følge med sig et Par andre; det ser ud, som de havde drukket Kaffepunch.

De fleste kigger paa skraa om mod Lars. De synes at mærke hans Nærværelse som Kulde i Ryggen.

Lars Hvol's blegfede Hovede med grumset

Hud og en mørk Vorte paa den venstre Kind sidder som en Knop paa en meget svær, undersætsig Krop, og hans Hue hviler igen paa de graatstænkede Haarkrus ved Ørerne. Med et kritisk, sylspidst Blik, der synes at kunne bore sig gennem alt, ser han sig omkring, som om han vejede den forsamlede Mængde i Haanden.

Han kommer til at staa overfor Per Haven. De er to Modsætninger. Lars strutter af Sundhed og Styrke, saa Tøjet er ved at sprænges, og Per er en lille tynd Mand, der ikke kan fylde sine Klæder ud.

Med sine næsten gennemsigtige Hænder stryger Per sig om det blonde Fuldskæg og ser op paa Lars med underlige Øjne. De ser paa hinanden og tager atter Øjnene til sig nogle Gange. Der maa være dem noget imellem. Saa siger Per med en pibende Stemme, der har en bitter Klang:

»Du er en skøn Mand at handle med, La's!»

Lars's Øjne bliver smaa af Fornøjelse, og hans Mundvige vibrerer spotsk:

»Har du fortrudt 'et, Per?»

De nærmeste rykker sammen om dem med

glade Øjne og strakte Halse, som om de aner, hvad der vil komme.

»Du ved vel nok, du har snydt mig, La's. Soen bliver ligefrem lam, hver Gang den faar Grise, den kan aldrig røre sig af Flækken, den er jo syg!« Der mærkes en svag Dirren bag Ordene.

»Maa a spør dig, Per, var det ikke dig, der var i Forlegenhed for netop en taalle Griseso? ... Naa, har a saa ikke holdt, hvad a har lovet? Du faar it nemt én, der er mere taalle end den her, hæ, hæ. Det vil du vel ogsaa nok indrømme, Per?« lægger han til med fornøjede Blink i de sorte Øjne.

»Itsch!« — Per slaar med Hovedet — »jamen Soen er jo l—a—m!«

Folk lær.

Per har en egen Maade at tale paa; han lægger en stærk Tone paa enkelte Ord, hvorved der kommer noget syngende i hans Tale, som stundom lyder pudsigt.

»A siger, det er en s—y—g So, du har s—o—l—g—t mig!«

Med en vældig Røst, der ligesom skyller hen over den lille puslevorne Per, svarer Lars overlegent muntært:

»Den er kanske ikke bedst tilpas altid, det vil a ikke fragaa, hæ, men taalle det er 'en sgu, hæ, hæ. Og da du var saa vaant for en, der var taalle, og vi to er gode, gamle Venner, saa vilde a jo gærne tilfredsstille dig, Per.« Det blinker og spiller i Lars's Øjne.

Folk ler igen, mens de ser halvt beundrende, halvt hovedrystende hen til Lars Hvol.

Ogsaa Per smiler godmodigt opgivende, idet han mumler: »Ja, det er da en s—y—g So, du har s—o—l—g—t mig.«

Rundt om i Kredsen staar Hoved ved Hoved lyttende paa Hæld.

Anders Slet, der er gift med en Datter fra Holme, en ung, rank Mand i moderne Stil, holder sig lidt tilbage og iagttager skarpt de andre, som om han gjorde sig sine egne Tanker.

Derimod er Mogens Holme af de forreste. Hans Ansigt er saa almindeligt, at Trækkene ligesom bliver borte, men hans røde Haar og Skæg udhæver ham mellem de andre. Han tripper af Utaalmodighed efter at komme til at sige noget. Han staar et Øjeblik, som han søgte efter et Udtryk for den alminde-

lige Stemning. Saa bøjer han sig bagover til Siden, som han vendte Øret mod Folkets Bifald og siger højt:

»Ja, La's er en skøn Ven aa ha' i Nøden!«

Det Latter-bristende i Ansigterne viser, at han har ramt noget rigtigt. —

Bonden i Gaarden, Kræn Bjærre, der atter er kommen frem, siger saa: »A tænker gjerne, vi kan begynde at stille an paa 'et!«

»Ja, det er det bedste!« svares fra flere Kanter. Og Kræn gaar derefter ind ad den høje, rundbuede Dør til Hestestalden.

I det samme glider Niels Peter Jørgensen og Jørgen Peter Nielsen ind ad det vestre Gaardsled. De er Søskendebørn og Grander og bor i de samme Gaarde, de er født i. De er lige gamle, lige høje, lige tykke, ligner hinanden, er som støbte i samme Form, og de gaar Side om Side som to Hjul.

»Det er i Grunden to kunstige Bonniser dem!« halvsmiler den iagttagende Anders Slet til Lars Hvol.

»Hæ, ja det er et skønt Spænd. A tror nu ligegodt« — Lars synes at tage Maal af dem — »at Niels Peter skulde gaa fjærmer,

for han er vel nok alligevel den største, naar vi ta'r et fint Maal, hæ hæ! . . . Naa, der har vi sgu Herremændene!«

Det er Proprietær Hald til Knudegaard og Storbonden Mads Vestergaard, Aaby Vestergaard, der viser sig. Hald er en djærv Mand af barskt Udseende, med stærkt markeret Ansigt, hængende Overskæg, graat Tøj og tykke Støvler. Mads Vestergaard er derimod iført meget blanke Støvler, Kamgarnstøj og en hvid Krave med sort Silke-Halsklæde; han har endnu ikke vovet sig til at bruge Flip, og de vage og vigende Træk i hans lille, glatragede Kugleansigt tyder paa, at han maaske aldrig i sit Liv kommer over dette Punkt. Hans Gang er sirlig, han siger Goddag med Tænderne og hans »a« lyder saa fint, at det undertiden kan antages for et »jeg«.

Tilsidst skramler Bakmanden larmende ind over Brostenene i sine læppede Træsko. Han er tør og benet og forslidt, kan man se. Hans Ansigt er haardt som skaaret i Træ. Man skulde ikke ved første Øjesyn tro, at den tarvelig klædte Mand var Sognets rigeste, men af den Selvfølelse, hvormed han triner frem, hvor han tykkes, og det Hensyn, Folk viser

ham ved at give Plads for ham, fremgaar det dog tydeligt, at Bakmanden maa veje godt til paa en eller anden Vis.

Nu aabnes Stalddøren. Dens nederste Kant skurer med stor Larm mod Stenpikningen, da den føres helt tilbage. Dette virker som et Signal. Alle vender sig ved denne Lyd. Al Samtale standser, al Skæmt forstummer. Alles Tanker fæstes paa en og samme Ting, som de dér staar i stum Forventning med higende Øjne mod den brede, høje, rundbuede Døraabning.

Først lyder nogle stærtklingende Hovslag ud fra Stalden. Saa glimter frem af Mørket et Par grønne Øjne og en lysende Manke.

I samme Nu er Hingsten fremme i Dagslyset. Hans Skind er blankt som Vand, der blinker i Solen, hans hvide Hale og Manke let og brusende som Skum, og idet han med bøjet Hals føres frem i Gaarden, saa det dunder i Grunden, er der over ham en Fart og en Vælde, som der er over en Havsbølge, der krummer sig mod Stranden.

Det giver et Sæt i den vigende Mængde.

I Hovedlav og Gjord af skinnende hvidt Læder med røde Safianskanter præsenteres

Aktiehingsten »Munkedal d. VI.« for Aaby Folk, 11 Kvarter og 2 Tommer høj, og dybt mørkerød af Farve med hvid Manke og Hale.

Midt i Gaarden rager Munkedal frem over Folket som et Afgudsbillede, og Beundringen bliver tavs rundt omkring ham.

Det er, som kunde han mærke noget af dette, thi han fører Mulen kælent ned mod Bringen og skraber koket med den ene Hov, saa Staalskoen synger mod Stenbroen.

Saa løfter han stolt sit smukke Hoved højt i Luften, med et langt Blik ud over Mennesker og Gaarde og alle Landsbyer; han vejrer med Næseboerne; hans Øre synes at lytte til fjærne, forunderlige Ting . . .

Og det føles, som om der i Øjeblikkets Stilhed gaar det sagteste Sus af en Drøm eller et Minde forbi.

Men det hele er kun som et næsten umærkeligt Pust.

Kræn Bjærre, der som Komitéens Formand er den vigtigste Midtfigur, staar betragtede foran Hingsten. I hans store, aabne Ansigt er udtrykt den Blanding af Alvor, Glæde og Højtid, som egentlig er Kirkestemning, og

den hviler ogsaa over de fleste andre Bønders Træk i dette Øjeblik.

Munkedals Tjener, Lars, der staar med Tøjlen og skal til at trave ham, er helt febrilsk over at være i Midten af saa megen Opmærksomhed; foruden Sognets mest ansete Mænd er her nemlig Folk til Stede fra Byer paa den anden Side Bakkerne. Karlen synes at være baade flov og stolt over at skulle optræde ved Siden af en Berømthed som Munkedal. Han ser hen til sin Husbond med et Blik der siger, at han godt ved, hvad Dagen gælder for Munkedal, for Folkene i Bjærre og for os allesammen. Saa slaar han et Stik om Haanden for at faa et fastere Tag, nu da Munkedal og han skal vise deres Kunst for Folket.

Paa et Vink af Husbonden sætter de i Gang. Karlen sørger for, at deres Ben nøjagtig følges ad som Soldaterben, venstre — højre, venstre — højre. Saa Trav! Klip — Klap, Klip — Klap! Munkedal kaster sine Hove i Jorden, saa det gungrer og gjalder inden Bjærregaardens fire Længer. Hans Manke og Kodehaar flager, og den lange, lyse Hale flyder efter.

Bønderne skubbes for at komme til og strækker Hals for bedre at se. En Gang til! siger Kræn stadig, for at Folk rigtig kan mætte sig med Indtrykket.

Da Hingsten standses, driver Skumklatter fra dens Mule, for den er bleven varm og mere levende under Løbet og gumler og tygger uafladelig paa Bidslet. Karlen døjser med at faa det vælige Dyr i Ro.

En ældre, graaskægget Bonde ryster paa Hovedet: »Dersom saadan en kendte sin Styrke — Gud Faader fri vos!« Han skultrer sig fornøjet.

Mogens Holme, der er lidt højstemt og altid skal udtale noget, for hvilket der efter hans Mening er Sangbund, vil bare sige, at han tykkes, vi kan være glade for Munkedal. »Han bliver nok til Velsignelse!«

Lars Hvol griner.

»Hvad flirer du af?«

»Hæ, hæ, hæ!« Lars bare ser paa Mogens, til han ikke spørger mere.

Kræn Bjærre tager Hingsten ved Munden og ser sidelangs ad den. »A tykkes, det er godt,« siger han og hælder Hovedet. — »Hans Stamtavle kan heller ikke være bedre!«

»Hans Stamtavle — pyh!« blæser Bakmanden.

De to Bønders agrariske Standpunkt, det ny og det mere gammeldags, antydes ved den forskellige Tone, de lægger paa Ordet Stamtavle.

Kræn lader sin Haand glide hen ad Hingstens Ryg og klapser den paa Krydset:

»Det er en ægte Aldrupper! Tæt og rund. Her er ingen Banker eller Slanker, mere end der skal være!«

Den milde Per Haven nikker med sit langskæggede Hoved og piber:

»Ja, Hingsten han er g—u—e nok!«

»Men det er da ogsaa en blodig Pris,« bemærker Bakmanden. »Det er Fanden far-hen ligefrem syndigt!« tager han paa ved Tanken om alle de Penge, der er givne ud. Og idet hans Ansigt vrider sig af sur Misundelse, føjer han til: »Den Mand, der har lagt saadan en til, han kan sgu sagtens.«

»Ja, det er it saa godt for dig, sølle Mand, du skal slide dit sammen!« driller Lars Hvol, og Folk smiler.

Der er flere, der skotter til Lars, for han har ikke endnu ytret sig om Munkedal. Og

selv om de ikke ynder ham, saa synes de dog gerne at ville høre hans Mening.

Han lader Fingrene fare ned ad Hingstens Ben, mens de andres Blik et stille Minut hæfter sig ved Lars's blegfede Ansigt med den mørke Vorte og paa hans sorte, kloge Øjne.

»Forbenene kunde gerne være nok saa føre, og Bagkoderne er lovlig rette,« siger han. »Lad ham løbe en Gang til!« Han taler med en myndig Stemme, som han var den virkelige Formand for det hele.

Endnu en Gang travers Munkedal henover Bjarregaardens Brosten, saa der springer Gnister fra Skoene. Han er bleven livligere. Han springer med et Sæt til Siden, som om han blev bange for noget, men der er intet i Vejen, det er bare Kaadhed. Han smækker Skoene sammen, han prutter Takten, og idet han kaster Bagenden i Vejret, afslutter han med en rungende Baslyd.

»Det var ellers en, der kunde svare igen, ha, ha!« siger en.

»Ja, han er jo saa glad og v—e—ltilp—a—s!« nikker Per Haven.

»Det har han sgu ogsaa Grund til!« muler Bakmanden.

»Du misunder ham kanske!« bemærker Lars Hvol, »hæ, hæ!«

Folk smaalér; Bakmanden undtagen.

Lars vender sig igen til Munkedal: »Han er nu ingen Heksemester til Løb, men ellers er han jo et prægtigt Dyr. Han har et rigtig Aldrup Kropstykke, tæt, fast, kort og rundbygget.« Dermed stopper han Asken ned i sin Pibe og synes færdig med sin Dom.

Mads Vestergaard, Aaby Vestergaard, Komité-medlem, har nøje lyttet til Lars's Ord, som han nu paa en Maade bruger som Fodstykke, idet han ligesom afslutter:

»Ja, han er svær gedrungen!«

Det fremmede Ord har han rimeligvis hørt tyske Prangere benytte paa Markederne, og han synes vel, det lyder fint. Han fører Frakken med venstre Haand om i Siden, hvorved hans runde Mave og ægte Guldkæde kommer mere frem.

»Svær gedrungen!« siger han igen med saa lidt Aabning mellem Tænderne som muligt og stiller sig op i en dybsindig Stilling.

»Hæ, hæ,« grynter Lars imellem at han bakker paa Piben, og den unge Anders Slet trækker paa Mundvigene, men ellers er der

ingen, der smiler ad en Mand, som Vester-gaard.

Ud af Munkedals Næsebor staar to Aandestimer, hans fugtige Øjne brænder, han krummer sin Hals og snorker, mens alle fire Hove danser, og det mægtige Legeme skælver af Liv og Spænding.

Ved at se dette Dyre-Mesterværk, som er fremgaaet af den danske Jord og formet ved agrarisk Omhu og Snille, udbryder Kræn Bjærre næsten begejstret: »A tykkes ligefrem det er en Fornøjelse at ha' saadan et Dyr i sin Gaard, selv om En kun har Part i ham!«

Hans Opfattelse deles øjensynligt af mange.

Og da Lars Hvol rask lægger til: »Og sikke Penge, Kræn, vi kan faa for de Plage, han kan lave!« da viser den lette Munterhed, som dette vækker, at der ogsaa er Forstaaelse for Lars's Synspunkt. —

Den gamle Mand i Bjærre, Kræns Fader, er kommen ud for at se. Han holder sig henne ved Stuehuset, hvor han tripper omkring i sine træbundede Sivsko. Gammel-Jens er en smuk Olding, ikke alene paa Grund af sit hvide Haar og Skæg, der vel-

plejet bølger ned over hans toradede Hvergarnsvest, men navnlig for den Renheds Skyld, der lyser om hans Træk og hans Person. Over hans Ansigt, hvis Hud er sart og fint rødmeende, og over hans store Øjne, der skinner inde under Brynbuskene, er der et Skær af velgørende Mildhed. — Han er en smuk Type fra den hvide Grundtvigianismes Tid.

Ogsaa den gamle Mikkelt Hvol, — han er snart halvfems og Sognets ældste — har lettet sig fra Ovnekrogen og maa op og se et Glimt af det moderne Andels-Vidunder til seksten Tusind. At se til ligner han grangivelig en Bonde fra Hovtiden, og eftersom han rokker op ad Skraaningen til Bjærre, er det, som om denne Bonde fra en svunden Tid langsom hævedes op af Jorden for at kigge et Øjeblik paa Nutidslivet. Han er uordentlig og snavset; det ser ud, som der var Gravrust i hans Hud, og Tobakssovs løber i to skraa, mørke Striber fra hans Mundvige.

Men der er svært Liv og Humør over Mikkelt Hvol, da han begynder at tale.

»Naa, hva' sier du saa, Jens, kan du nu

følge med Tiden, som I altid har talt saa meget om her i Bjærre? Otte Tusind Rigsdaler for en Hest — nej, saa si'er a Fa'n stødsme Pas!« Han gumler paa Skraaen, saa Sovsen siver ud gennem Skægstubbene. »Tho det er minsæl mere, end vi gav for vore Gaarde, du!«

»Hja!« — Gammel-Jens ser tankefuld frem.

»Det er en underlig Tid!«

»A si'er somtid til vor Lars, om han nok kan leve uden at bestille noget, aa han bander paa, te det kan slet it betale sig for ham aa bestille noget, ha, ha, ha! Det er til Tykke noget a' det galeste, han kan gøre, ha, ha! — Nu kan de sgu dryw en Gaard ved aa ræn og skryw, tror a!«

»Ny Tid gi'r ny Plov, Mikkell. A tror ogsaa, de unge er for ved os i mange Ting. Men« — han ser fjærnt frem — »de har saa mange andre Ting i deres Hoved end det, vi satte højt i min Tid . . .«

Men Mikkell Hvol griner:

»Ja, a kender dit Sprog, Fa'rlille . . . det er Satans med det, du er skidt til aa hør — a si'er, a kender dit Sprog, Fa'rlille, men mæ og dæ har nu aldrig væ't Kærester —

om vi osse havde et Par Børn, der fik hverandre, hæ!«

Stadig som i Tanker slutter Gammel-Jens med disse Ord:

»En underlig Centrifuge-Tid!«

»Ja, hva' Satan, det er jo ogsaa dem, de skal løw o, si'er de!« raaber Mikkell.

Idet Gammel-Jens dernæst fæster sit Blik bestemt og dvælende paa Munkedal, der danser henne i Gaarden, er det, som der kom noget vaagnende i det, og han siger med Dagens lyse Klang i Stemmen:

»Men hvor er det endda et dejligt Dyr!«

»Ja, det er Fa'n til Munkedal ham, hæ, hæ,« griner Mikkell.

Da de har staaet lidt, gusser Mikkell sig og siger: »A tykkes, li'esom a fryser; det kan da ingen Rimelighed ha'; men nu vil a illywl kravt ned igen. — Ja, du er noget tunghør, Jens, og a er it gue til aa se, men vi gammel-dags Læjerbowskaael vi kan illywl løw længer end al di andre — kan vi it osse? — Jo, Fa'n stødsme kan vi saa, ha, ha, ha!« og gamle Mikkell Hvol spytter som en Friskfyr. Dermed forsvinder han.

Paa den østlige Del af Gaardspladsen, der

hvor Vesterhusets Skygge ikke naar, staar Hingsten med Sol over sin krusede Manke og sit blanke Skind; og omkring ham grupperer sig de mørkkledte Skikkelser, hvis Omrids tegner sig skarpt i den klare Septemberluft.

Gammel-Jens ser endnu en Gang hen over Pladsen, hvor Munkedal samler Bønderne om sig. Han staar atter som i Tanker — skuer gennem langt Rum. Det er, som han ser den gamle Gaard for sig, Bjærre, før den blev bygget om, de lave Mure og de grønne, mosgroede Tage. Den Gang var her ogsaa Folk forsamlede, sommetider mange, ogsaa Folk fra den anden Side Bakkerne. — Da var det Vækkelsestidens Ordførere, der samlede Folket om det nyvakte Aandsliv. — Ak, ja!

Gammel-Jens tripper stille ind. —

Da Munkedal er ført i Stald, retter Vestergaard sig og udpuster en fin Røgsky ganske langsomt: »A tror nok, vi har været ganske heldige!« siger han og ser sig om — ligesom paa Komitéens Vegne.

Nogle nikker, og andre mumler en bifaldende Ytring.

»I har da været heldige med at love Pengene hen, det er da ogsaa det eneste, der er rigtig sikker — endnu!« tværer Bakmanden ind.

»Da er det idetmindste ikke dine Penge, for du er jo slet ikke med, ikke en Gang en Aktie, en Mand som dig!« Vestergaard er helt modig; han føler, han har Komitéen i Ryggen og Publikum med sig.

Men Bakmanden er for egensindig og for velhavende til at taale Bebrejdelser af nogen.

»Nej, a skal sige dig, Mads — Vestergaard, a er mig selv!« Han ser paa Vestergaard, som om han søgte at komme ham til Livs, og saa falder der ham noget ind: »Nej, min bitte Ven! du maa hellere lukke din Pose og holde dine Hunde hjemme — og saa for Resten kan du jo holde dig til Jens Bahtelsens Kone!«

Vestergaards Mod synker. Hentydninger gør ham forlegen, han snuser Luft ind, og det lille, glatragede Ansigt snører sig sammen i Midten.

Bakmanden er ovenpaa. Men da tager Lars Hvol Ordet:

»Hvordan kan det for Resten være, Søren Bak, at du ikke har en Aktie i Hingsten?»

De andre forstaar, at Bakmanden skal revses, fordi han saa tit holder sig tilbage fra deres Andelsforetagender. Det er noget, de under ham, kan man se paa dem.

Bakmanden mærker, hvad der er i Luften, men holder sig stram: »Det kommer af, Lars, at a er mig selv, skal a sige dig. Og a skylder ingen Regnskab!» svarer han bidsk.

Smilende fortsætter Lars: »Ja, vi forstaar jo allesammen saa godt, Søren Bak, at du slet ikke holder dig tilbage i din egen Interesse, for du er jo it gærrig eller saadan, saa du maa endelig it blive vred over det!»

Der trækker Mørke sammen i Bakmandens Panderynker: »Det er med dig, Lars Hvol, ligesom med Fanden, naar han er venligst, saa er han værst. Men a er mig selv, a skylder ingen noget . . . og a passer min Gaard og min Bedrøwt, — a ved it, hvordan du har det, bitte La's!»

»Jo Tak, Søren, a har ingen Hovedpine, og a tøjrer heller it min Høvder saa langt over Skellet, saa det kommer til at smerte mig, ha, ha!»

Folk giver Lars's Drillerier saa meget Bifald, at Bakmanden straffes, men dog ikke mere, end der kan forenes med Hensynet til hans enestaaende Stilling som Sognets rigeste Mand.

Det farer ud af ham: »Du bliver sgu snart saa movsig, Lars Hvol, te En kommer til at lægge dig en Ring i Næsen paa en Slags Vis!«

Men Lars bliver bare ved at grine overlegent og bore sit sylspidse Blik ind i Bakmandens vrede og sure Ansigt.

Den milde Per Haven bemærker paa sin syngende Maade: »Du skal nok være dæ s—i—e—l, Søren Bak, men du skal it være dæ s—i—e—l n—o—k, se det er S—a—gen!« Han ser om til dem, han er i aandelig Forstaaelse med, og hoster.

Men Mogens Holme træder mæglende til: »A er vis paa, at Søren Bak nok vil gaa med, og vi ved jo alle, det er en Mand, der kan gøre meget, naar han vil, og — æ — paa den anden Side,« Mogens taler i Ordførerstil og søger at samle Stemningen, »saa vil a bare sige, at en Hingst som Munkedal,

han er en Pryd for den danske Bondestand . . . «

»Nu maa du sgu it sætte for mange Fjedtkrøller paa Suppen, Muvns, ha, ha!« afbryder Lars Hvol ham.

Holmemanden sender ham et bebrejdende Blik, som om han vilde sige: »Du skal altid forstyrre det skønne.«

I det samme kommer Kræn Bjærre ud fra Stalden. Bønderne følger opmærksomt hans brede, lidt duknakkede Buste, som den skrider frem imellem dem.

Han hæver sin Røst, der har en behagelig Klang: »Ja, Folk, nu har vi en prægtig Hingst! Det er en god Begyndelse, men vi maa ogsaa huske, at det kun er en Begyndelse. Naar vi vil staa sammen og hjælpes ad, saa kan vi udrette noget. Det vil vor Tid, og vi Bønder fortryder aldrig den Slags Ting.«

Fremskridtsmandens Tro hviler over hans tiltalende og faste Træk.

Sympatien samler sig om hans stovte og tillidvækkende Skikkelse og hæver ham frem af Mængden.

Bonden i Bjærre er i dette Øjeblik Midtpunktet. —

Derpaa tømmes Gaarden langsomt. Nogle Stykker gaar med Lars Hvol. En Gruppe holder Familieraad om et kommunalt Anliggende. Men de fleste driver af hen over Aaby Sletting.

Aaby Sletting er en fedmuldet Lavning, en blød Hynde for moderne Bondeliv, og Vrængsted Bakker bøjer sig halvmaaneformigt om den som en Agestols Læn.

Paa denne Flade knejser et Par Proprietærgaarde i afsondret Fornemhed, i den egentlige By krykker nogle Arbejderhytter i Ly, og mod Syd staar en Klynge Husmandshuse oven for Tuekæret som en lille Karré, der skulde til at indtage Sognet. Men det er Gaardene, der fylder paa Aaby Sletting, de velbyggede Bøndergaarde, der ligger bag en Vold af Kornstakke, og hvis Ruder blinker lunt gennem Havernes Løvværk: Tuen, Sletten, Bakken, Haven, Holme, Bjærre og Hvol. Og i deres fælles Midtpunkt stiger til Vejrs som en Stang den høje, slanke Mejeriskorsten, fra hvis øverste Kant Røgen hver Dag bølger let ud i Luften som en vajende Vimpel.

Det er til disse Gaarde, hvor den magtstærke Slægt af Andelstidens Bønder bo'r, at Mændene, der har været forsamlede i Bjærre, spredes, som naar Folk kommer fra Kirke en Højtidsdag.

II.

Aarle om Morgen en er Bonden i Bjærre oppe. Hans enlige, tunge Skridt svarer igen, naar han gaar gennem de tomme, stenlagte Gange for at vække de sovende Folk omkring i Kamrene.

Alting lyder saa hult saadan en mørk og stille Vintermorgen.

Snart høres flere Træskoskridt forskellige Steder fra, mere klingert i de lukkede Rum, mere rungende fra den aabne Gaardsplads, hvor utydelige Skikkelser med Lygter i Hænderne skrider hen mod Staldene, hvis Vinduesrækker straks efter oplyses indvendig fra.

En lunken Luftning ryger ud gennem de aabnede Døre, og der lyder derinde fra en Muslen af mange Dyr, der rejser sig, lange Dryn, pustende Suk, Rimmen og Spark af Hove; Grimskafterne rasler, og Kovserne i

Bindslerne glider larmende op og ned ad Jernbøjlerne, som om Kørne uroligt slog med Hovederne. Der er Fodtrin, som fjærner sig ind i Ladebygningen, og som atter nærmer sig, ledsaget af en svagere Lyd som af Halm, der slæbes. Og som Omkvæd paa alle Lydene høres Skovlbladets ensformige Skrabben mod Grebningen, indtil Møgbørens jærnringede Hjul kører over Staldgangens Stenpikning i højtlydende, hakkende Hop, der gaar over i en dumrende Gungren, naar Hjulet løber henad det fedtede Møddingsbræt, som fører ind i Gødningshuset.

Dagens Liv vaagner i disse mangehaande Morgenlyd. Efterhaanden stilner de af. Og de udmunder i de Lydspor, som ligger i Luften efter Træskoringene, naar Folkene gaar fra Udhusene og samles inde ved Dagligstuens Davrebord.

Mens det solide Maaltid indtages, siver Dæmringen ind gennem Ruderne, saa Hængelampens lille Flamme brænder mere og mere mat og gullig i det graa Halvlys. Den slukkes, naar Maaltidet er til Ende, saa et osende Fust pulser ovenud af Glasset, hvorefter enhver atter gaar til sit Arbejde.

Nu kommer Arbejdslydene særlig fra Laden, hvor Rensemaskinens Solde skubber og klapper mellem Vingernes Surren og Summen, og Støvet hvirvles ud gennem de aabentstaaende Luger.

Udenfor kører Stordrengen rundt i Hestegangen med »Vrieren« og det gamle Føl-Øg spændt for Værket. Han er i den Alder, hvor han vokser rask op gennem Bukserne, der stumper af midt paa Benene. Med Hænderne dybt i Lommen og Hatten bag i Nakken vrikker han afsted paa den Bolk, der er fremkommen mellem de dybt optraadte Spor, Hestene har slidt; han fløjter og synger og traller, og sommetider skratter hans Stemme, der er i Overgang, et Skrig hen over Gaarden. Naar de adstadige Dyr døser ind og det gaar alt for søvnigt, vækker han dem med opmuntrende Tilraab. Og saa fløjter og synger og traller han videre paa sin evindelige Rundgang.

Ned over Stor-Drengen og de gamle Øg skinner en klar og varm Formiddagssol, der blinker i Bondegaardens mange Ruder.

I Dagligstuen staar Konen i Bjarre, Birthe, Lars Hvols Søster, bred og bovn, en rigtig

frisk, ældre Bondekone med brune, bydende Øjne.

»Hør Kræn,« siger hun, »vil du ha' skreven et Par Ord til Svend, saa husk det i Dag, før a skal ha' sendt nogle Hoser og nogen Fetalje over til ham.«

Svend er den ældste Søn, som studerer Teologi ved Universitetet i København.

»Ja, naar han nu havde været færdig,« fortsætter hun og sætter Hænderne i Siden, »saa kunde han kanske ha' haft Kongsted Præstekald.«

»Ja, det er en dejlig Gaard, navnlig som Avlsgaard. Men« — Kræn søger at hæve sig til et højere Synspunkt — »de kirkelige Forhold der i Sognet er meget vanskelige, Birthe!«

»Aa, den Slags Ting det Og Ingeborg, det er en skævt Pige, hun kunde ha' bleven Husjomfru ved ham, og kanske Ung-Jens kunde ha' styret Bedrøwten Hvitter er han færdig?«

»Naa—aa, nu skulde det jo it vare saa grov længe,« svarer Kræn.

»Husk saa Brevet!«

Birthe gaar i Køkkenet, og Kræn gaar sin

sædvanlige Tur ud i Stalden, hvor Solen ogsaa skinner ind ad de talrige Vinduer, — strømmer ind, saa det høje Staldrum virker næsten festligt. Sol spiller paa hvide Vægflader og lyser fra friskkalkede Loftshvælvinger. Sol lægger sig over Stolper og Mellemtømmer, hvis Skygger ligger skarpt i alt det hvidtede og kridtede, og den gyder sig krillende varmt hen over de fede Kvægrygges blanke og velpudsede Haarlag. Alle Vegne er der Sol, ogsaa i Strøsandet ad Midtergangen gnitrer Solen somme Steder i Kornene.

Med Tømmelfingrene hængende i Vestens Ærmegab vandrer Kræn frem og tilbage med støtte og ligesom overvejede Skridt. En Gang imellem standser han, føler paa et Hoved, sér vurderende paa det og gaar saa lidt igen. Naar han staar saaledes, at hans Ryg vender lige i Solen, gennemlyser denne de smaa Skægduske paa Kinderne; og der er saa megen Vilje, navnlig saa megen Sejghed i denne brede, buede Ryg, i Nakken og den ene Skulder, der skydes lidt op efter.

Paa hver Side af Midtergangen, Side om Side i to lange Rader, staar de velbørstede Køer: Laura 1, Laura 2, Laura 3, Laura 4,

Madses Ko, den hjælmede, den kringelhornede, Holmekoen Hver af dem har sit særlige Navn, der hænger paa et Bræt over Baasen.

Det er Laura-Stammen, der har gjort hans Besætning vidtkendt og præmieret. Her staar de, en hel Række af disse store, smukke Laura-Køer, alle næsten ens, ogsaa i den sort- og hvidbrogede Farvetegning.

Der er noget, der baade fylder og vejer. Og der er ogsaa Stil og Skik paa det Men — han syntes egentlig gerne, de kunde være noget mere rentable. Laura 4 f. Eks. betalte nu ligefrem ikke sit Foder efter Kontrolregnskabet, den skulde ogsaa væk snarest, hvor knøv den saa var at se paa. De andre Laura'er gav et pænt Udbytte, men alligevel — den kringelhornede, en tør, spinkel, uanselig Ko, ja, den gav ifølge Kontrolregnskaberne et større Overskud end selv den bedste Laurako, og var jo forsaavidt egentlig den bedste Ko i Stalden. Men komme paa et Marked eller et Dyrskue med den! Han bøjer sig ned, føler efter Malketegnene, sammenligner, træder tilbage og retter sig.

Og hvis han nu valgte at bygge en Stamme paa den kringelhornede, saa var det i al Fald sikkert, at den ikke vilde blive godkendt ved Dyrskuerne! — Der var her to Veje. Laura'erne kunde tage Præmierne og var for ham en udmærket Salgsvarer, for Tiden da. Det kunde den kringelhornede Stamme ikke blive, ikke ligestraks i hvert Fald, — men naar den kunde give det største reelle Udbytte! Det var jo Udbyttet, man skulde leve af. Dette var Maalet for hele Driften. — — Han, der stod som en Fører paa dette Omraade, følte Ansvaret ved at vælge den rette Vej, der for hele hans Stand havde saa umaadelig Betydning Smukt var det i alle Tilfælde — at se en saadan Stald fyldt med udrenset, højtdreven, værdifuldt Kvæg

Krykk'-Niels, Røgteren, kommer ind med Grut i en Sæk. Med et stift, altfor kort Ben, hvis Træskohæl derfor er ualmindelig forhøjet, humper han op i den ene af de to Foder-gange, der strækker sig langs med Ydermuren foran de mange hornede Hoveder, der stikker Mulerne frem over Cementkrybberne.

»Pyh!« han tørrer Sveden af Panden med Ærmet. »Dette her gi'r Sateme en vaad Skjorte,

Kræn!« Men han ser alligevel meget tilfreds ud. Han næsten raaber Ordene ud med Kommandostemme, som om der ikke var andre, der havde noget at sige i denne her Stald. »Det er it som i gamle Dage, Kræn, En kunde praasle en Masse Hø og Halm for Høvderne og lade dem staa og gumle paa det en halv Dags Tid Na, na, kan du nære dig, til din Tur kommer! Til Side! A tror, du er tumbe!« Det sidste er henvendt til Køerne. Saa raaber han igen ned til Kræn: »Nej, der hører sgu noget andet til nu om Dage!« Han hykker fra Baas til Baas og deler ud af Sækken, mens han snakkende smider Ordene rundt om sig.

»Hvordan, er der Klid og Kager nok endnu, Niels?« spørger Kræn venligt.

»Ja, de første tre Dage. Men paa Torsdag, saa maa der være noget frisk paa Pletten, om du vil huske efter det, Kræn Bjærre.«

»Javell!« smiler Kræn.

»Na, na, na, dit brogede Asen huist!« Munden staar ikke meget stille paa Krykk'-Niels, mens han halter ned ad Rækken.

Han hinker ind i Foderkammeret, og derinde regerer han svært med Drengen, han

har til Hjælp. Man hører enkelte Sætninger som: »Tror du, vi har Sagerne til den Pris«, »her skal det Sateme gaa lige saa nøje til som paa Apothekeret«!

Kræn smiler derved.

Niels kommer atter ind og siger, idet han gaar forbi Kræn: »Nej, du maa it forundre dig, om den gamle ikke er rigtig med paa 'en, for a vil ærlig tilstaa, — det er sgu alt det, mit Hoved kan svare til!« Der lyder et Rabalder et Steds fra: »Naa, hva' er der nu løs. En skal ogsaa selv være ved Enden af al Ting!« raaber han og er ved at gaa. »Det er sandt! Du kommer til at offerere et Par Pund Kraftfoder mere paa Madses Ko og Laura 2 — det vil sige, om a skal være her i Gaarden!« Krykk'-Niels retter sig op paa det længste Ben med Krøblingens hele Vig-tighed.

»Nu kan vi jo først se, om de kan betale det, Niels!«

»Ja, gu' skal de betale deres Kost og Logi, for det er det, vi skal leve af.« Paa én Gang griner Niels, idet han træder ned paa det korte Ben og næsten hvisker: »Lars han vender den brede Side til, fordi han har

Munkedal at passe, men a si'er, det er Svinene og Køerne, vi skal leve af, det andet er mere til Pynt og Pragt, hæ Na, a har sgu it Stunder til at staa og hjadre med dig, Kræn Bjærre, Ptøj!«

Der er vaagnet en muslende Uro ned igennem Rækkerne. Køerne slikker af Cementkrybberne Grut og Klid, der sætter sig i hvide Korn paa deres klæbrige Muleskind; Øjnene næsten lukker sig i Vellyst, mens Fortænderne huler Roerne ud som et Navr, der gnaver i Træ; toogtredive Kotunger og smadskende Munde og tusinde Tænder bearbejder de gulrøde Rodfrugter, saa Saften siver om Mulerne, og der lyder som en Skvulpen af Lyd gennem den store Stald.

Med stille Nyden lytter Kræn til denne Puslen fra det tyste Værksted, hvor Værdierne bliver til. Han tænker paa Holme, Haven, Sletten, alle de andre Gaarde, hvor noget lignende foregaar, paa sin Tid, sin Stand og paa, hvad den ved Samfølelse og Samarbejde har naaet. Og han mindes sin Barndom, den ældre Tid med sine lumre, lavloftede, lyssky Stalde, hvor gammelt Smuds og Spindelvæv fyldte tykt og laaddent op i mørke Kroge, og

hvor slet næret Kvæg stod og krykkede, fordi Bonden ikke fattede, hvad han havde under sine Hænder, fordi han var uden Indsyn og Overblik

Kræn Bjærre føler sig inde i den Strømning, der følger Udviklingens Fremgangsleje, som han der staar og ser frem for sig i den lyse, festlige Stald, som det er hans Slægtleds Stolthed at have frembragt.

Saa puster han ud i et dybt Aandedrag, og idet han lægger de store Hænder i hinanden paa Ryggen, gaar han hen mod Udgangen.

Han kommer forbi Bøvlet, hvor Smaakalvene har deres Plads, og de stolprer saa morsomt om paa strittende Ben med usikre Bevægelser, at han smiler og standser. De foretager nogle underlige Smaahop ledsaget af en grinagtig Hovedrysten, de ligesom nikker til ham; og han smiler endnu mere ved deres Leg. Et Par af dem, med hvid, krushaaret Stjærn i Panden, kommer hen til ham med løftet Mule og godmodige, søgende Øjne, og idet han lader dem patte paa sine Fingre, hengiver han sig for et Øjeblik til den Dyrekærlighed, der ligger i hans Blod.

Al Gaardens mangfoldige Dyreyngel har jo vimlet gennem hans Barndoms Verden fra Killinger og Hundehvalpe inde i Stuen til Lammene og Føllene i Marken og Kalvene i den indstængede Toftehave der altid var grøn af saftigt Græs spættet med mørkere, kraftige Duske, og som gik ned til Dammen, hvor der næsten altid svømmede Ænder og Ællinger.

Han har levet med disse Dyreunger af forskellig Slags som med Kammerater, og noget af det, han saaledes har levet, er til Stede i det Smil, hvormed han betragter Kalvene, der patter paa hans Fingre.

Endnu ved Udgangen ligger Smilet om hans brede, skægløse Mund. —

Inde i Dagligstuen sætter Kræn Bjærre sig til sine agrariske Tavler og Kontroltabeller, han afvejer Foderenheder og Fedtprocenter som paa en følsom Vægt, og han aflæser Noteringerne i de sidste Telegrammer.

I Stilhed sidder han. Der høres kun en Ildklemme, som slaar i raslende Komfurringe tætved, og fjærnere fra naar herind en svag Dønnen fra Arbejdet ude i Gaarden, samt en

Gang imellem et »Hui« fra Stor-Drengen, som kører rundt i Hestegangen.

Han sidder i Stilhed. Og over hans Pande trækker Skygger fra anstrængte Tanker.

Saa træder Gammel-Jens ind fra sit Aftægts-værelse. Den hvidhaarede gamle, med det skyfri Udtryk og det store, fulde Blik, der ser saa troskyldigt ud i Tilværelsen, mærkes som noget lyst i Stuen. Han gaar og nynner paa Grundtvigs Sang:

»Har Haand du lagt paa Herrens Plov,
saa se dig ej tilbage.....«

Gammel-Jens gaar mest i Sivsko og har altid paa sit Hoved, ude og inde, en laadden Lue af Søløveskind, hvis slidte Dupper dingler paa Skyggen. Frem under Luens Rand bruser det lokkede Haar, der gaar i ét med det lange Skæg, som han nænsomt stryger. Gammel-Jens tilhører jo den Tid, da Bonden vaktes af Grundtvig og Historiens Aand, da alt skulde gro, som Vorherre og Naturen vilde, da man foragtede Ave og Saks; langt Skæg bar Saga-bønderne, Vikingerne og Holger Danske, og langt Skæg maatte ogsaa deres Ætlinger bære.

Med Oldingens Ro gaar han, stadigt nyn-

nende, frem og tilbage. Derefter støtter han Hænderne mod Bordet og ser paa sin Søn.

»Naa, du regner, Kræn!« siger han.

Saa løfter han sit Blik, ser langt ud gennem Vinduerne og siger med en fjærn Klang i Stemmen:

»Ja, I regner og regner!«

Han ligesom samler en Tidsalders Karakter i disse Ord.

Sønnen ser ærbødigt op og svarer venligt:

»Det er der da heller ikke noget ondt i, Fa'r!«

»Nej, tho det forstaar sig, Kræn, det er der jo it noget ondt i. Og kanske det gøres behov ved du hvad, otte Tusind Rigsdaler for Munkedal, a kan nu ingen Mening finde i saadant noget!«

»Ok, Fa'r, han kan nemt gavne Egnen for mange Gange det! Synes du saa ikke ogsaa, at det var morsomt at have Stalden fuld af smukke Dyr, og — æ — ja, hvad vilde du sige, om vi f. Eks. her i Bjærre kunde sælge en Munkedal en Gang?« smiler Kræn.

»A tykkes virkelig it, Kræn, at saadan noget er rigtig Landbrug, hva'!«

Kræn svarer bestemt men hensynsfuldt i

Tonen: »Du er ræd for de store Tal, Fa'r, det er Sagen; dem var I jo ikke vant til at at regne med i jer Tid.«

»Ja, noget ræd for de store Tal er a. Og naar a ser, I kommer kørende med det ene Læs Klid og Kager efter det andet, saa tykkes mig ogsaa, te I kunde ha' Grund til at være noget ræd for de store Tal, — for det maa da gi' nogle slemme Regninger, hva'!«

»I var ogsaa ræd, da a la' Besætningen om i Malkeretning. Men hvis vi ikke havde gjort det, da de lukkede for Udførsel af vort Fede-kvæg, og gjort det rask, tror du saa, vi kunde ha' siddet i Gaarden nu! — Nej, det er Tiden, Far. Tidens Krav.«

»Du mener, a kan ikke følge med,« siger den gamle; men han ser alligevel mild ud. Han rokker lidt over Gulvet »A ved ikke, om du kan huske det, Kræn, men det kommer mig for, at en Gang fodrede I alligevel over Stregen, og der staa vist nogle slemme Beter efter den Tid.«

»Der kan du ha' ligesom en Smule Ret,« indrømmer Kræn.

»Naa endda!« smiler Faderen.

»Men nu har vi vort Regnskab og vor Kon-

trol i Orden, og a kan sige dig, hvormeget enhver Ko i Beætningen betaler for sit Foder. Se, det er noget andet!« siger Sønnen med en vis Selvfølelse.

»A er jo heller it vred ved dig, Kræn.« Der er baade Glæde og Smerte blandet i Oldingens Udtryk. »Men a vil sige dig, a tykkes ikke om Tiden. Nej, a gør ikke. I sjønger ikke mere. I sjønger næsten aldrig de gamle Salmer og Sange. Det er, som I skal drives til saadan noget. I kan købe Munkedal, men I har ikke Raad til at lønne Lærerinden ved Friskolen. Den la'r I forfalde, men Mejeriet, der ligger ved Siden af, det bygger I op med en Skorsten saa hyw, saa hyw. Vor Friskole, hvor vi begyndte i gamle Dage og havde saa mange skønne Møder, den dør hen, den dør hen og forfalder, ja for der er ingen, der bryder sig om den.«

Gammel-Jens sætter sig i Stolen ved Ovn.

»Nej, der er saamænd ingen, der virkelig bryder sig om den mere,« sukker han.

Kræn ser venligt til Faderen: »Det maa du ikke sige, Fa'r; vi holder dog alt det gaaende, som der blev begyndt paa i de Dage!«

»Ja, I holder det gaaende!« siger den gamle rask. »Men der er ingen Lyw! Der er ingen Lyw!« Han slaar gentagende med den flade Haand paa Stolens Arm. »Ingen Lyw!«

Der kommer et Ophold. Kræn piller lidt ved sit Regnskab. Saa siger han:

»Jamen Fa'r, tror du ikke, at det er saadan, te enhver Tid har sit, den skal ha' sat igennem!«

Den gamle hører det ikke, eller hans Tanker er andetsteds henne.

Køkkendøren rives op, og Birthe viser sig i dens Ramme.

»Kom herud, Kræn, a vil snakke med dig!«

Han gaar straks ud til hende. Da han kommer tilbage, sidder Faderen endnu i Stolen ved Ovnen, men nu ser han glad ud, som om han havde noget smukt for sig.

»Kan du huske, Kræn, da du kom fra Højskolen, du og de andre Karle her fra Egnen, hvor begejstrede I var, hvordan I sang og talte og ivrede, ja. I kom strygende ind i Stuen her paa Bjærre, om Julen I var hjemme, som en frisk Vind, alle I dejlige, unge Mennesker. — Det var en skøn Tid. Da var der Lyw, og da var der Gjæring!« Det sidste

siger den gamle med stigende Kraft og straalende Ansigt.

Og Sønnens Øjne har et Sekond det samme Udtryk.

»Det var Drømmens Tid,« siger han saa.

»Siden kom jo Virkeligheden.«

Faderen vender Hovedet rask mod Sønnen:

»Ja, med Smør og Flæsk og Centrifuger!«

»Det er nu tre Ting, der ikke er at foragte.«

»Nej, men, bitte Kræn, den Drøm og saa den Virkelighed tykkes mig ikke rigtig stemmer sammen, hva'?«

»Fordi det ikke er nemt at se, derfor kan der godt være en Sammenhæng. A mener i hvert Fald, at havde Højskolen ikke gjort os vaagen, saa havde vi Bønder heller aldrig været saa fremskredne, som vi nu er!«

»Fremskredne — hva' a ved ikke, men sommetider er det, som vi ikke rigtig forstod hverandre, Kræn, hvordan saadan noget kan være. Det er somtid, li'esom det samme Ord betyder én Ting for dig og en anden Ting for mig. Det samme Ord!«

Han siger det sidste halvt som i Tanker, og sidder længe tavs stirrende.

Sønnen siger ikke noget, fordi der om den gamle er en Stilhed, han ikke vil bryde.

Endelig rejser Gammel-Jens sig og gaar ind i sit Rum.

Det er, som om han overskrider Tærskelen mellem to Tidsaldere.

I den nybyggede Bondegaard er Aftægtsstuen nemlig som en lille Stump Fortid. Den er noget for sig selv. Den er den eneste egentlige Bondestue i Bjærre. De andre Værelser kunde være Skolelærerens eller Præstens, men inde hos Gammel-Jens er den rigtige Bondestil med Bohave, han har flyttet med fra den gamle Raalling. Først to brede af Dyner bugnende Senge, hvis blaatærnede Omhæng med Klunker falder i rigelige og friske Folder; dernæst Fyrretræsbord og Slagbænk, hvis Ryglæn bestaar af Tremmer og Mellemstykker med udskaarne Hjærter; Chatol og Dragkiste med Aarstal og Navnetræk indtegnet i Snirkler og Sving af rødt og grønt, et Ottedags-Værk i Klokkehus og et udskaaet Hængeskab. Sollyset blinker i Glasset paa kolorerede Billeder og Ligvers, paa et Litografi af Birkedal og paa et stort Billede af Grundtvig i Ornat, som hænger paa den hvidkalkede Væg.

Mellem disse Omgivelser, hvor Gammel-Jens passer saa godt, sætter han sig til Rette i Lænestolen og lader Tankerne gaa, hvor de vil.

De flyver tilbage til Vækkelsestidens Dage, da det nye Liv skred som en Morgenrøde over Aaby Sletting. Da der blev tændt nyt Lys over Livets Veje for ham og mange andre. Da det første Gang gik op for ham, at han var et dansk Menneske og et Guds Barn

Han tænkte paa, hvordan den ny Tids glade Budbringer kom til Egnen fulgt af en Skare troende vakte andensteds fra, der trofast samlede sig om deres Høvdinge som en Flok Stridsmænd, der brændte af Iver, og fra hvis fulde Hjærter Salmer og Sange steg mod Himlen. Navnlig denne Sang, disse Digte, og Tonerne, nyt, helt nyt altsammen Han bevæger Hovedet lidt som i Takt til de gamle Melodier. — Ak, ja!

Det var et saadant Møde, der blev det gennembrydende Punkt i Gammel-Jens' Liv. Birkedal havde talt og en anden Mand, den ene om Nordens Aand, den anden om Livets

Ord. Sangen havde bølget og bruset og var endelig tonet hen i en forunderlig Stilhed.

Og bagefter blev det hele ved at gynges i hans Sind.

Med ét stod Birkedals mægtige Skikkelse foran ham, lagde venligt sin Haand paa hans Skulder og sagde:

»Er du en af vore?«

Et Minut før havde han ikke vidst, hvad han skulde sige til et saadant Spørgsmaal, men nu svarede han klart og fast uden Betænkning:

»Ja!«

Rent uvilkaarligt, som kunde han ikke andet, som fødtes dette »Ja« just i dette Øjeblik af noget, der var foregaaet i hans Indre.

Og saasnart Ordet var udtalt, sank der dybt i hans Sind en Fred, han aldrig før havde kendt.

Hvor ofte maatte Gammel-Jens ikke mindes dette betydningsfulde Øjeblik i hans Liv!

Saa var Bjærre bleven et Midtpunkt for Bevægelsen med alle de herlige Folkemøder og Vennemøder. Og saa kom jo ogsaa Kampens Tid, Kamp mod Dorskhed og Nærighed

og Smaasind og mod de gamle, der ikke kunde forstaa. — Ak, ja! Hans Fader, Gammel-Kræn i Bjærre, der ikke paa nogen Maade kunde faa det ny Væsen i sit Hovede, hvor turede han ikke med ham om det gale i at fare til Møder og leve paa den ny Vis med al den højtflyvende Talen og Syngen, og hvor sukede ikke den gamle over al den Ædelse og Drikkelse, som de fremmede Sværme af Venner fortærede i Bjærre.

Ja, det var en urolig Tid, urolig hjemme og ude.

Men der var Lyw! og der var Gæring!

Alt saadant sidder Gammel-Jens og mindes inde i sin egen Stue mellem Møblerne fra en svunden Tid, mens Solen varm og lys smiler ind til ham.

Han begynder at nynne. Han holder atter op for at følge Tanker og Minder, som melder sig.

Og saa synger han igen paany, ganske stilfærdig.

Tilslidst hæver han sin Røst og synger af fuldt Bryst Grundtvigs Sang:

Udrundne er de gamle Dage
som Floder i det dybe Hav.....

Hans Stemme klinger endnu rent og smukt,
og det hvide Hovede vugger let paa Tonernes
Strøm. —

Til de mangehaande Lyd, hvori det daglige
Liv paa Bondegaarden Bjærre yttre sig, hører
ogsaa Gammel-Jens' Sang fra Aftægtsstuen.

III.

Tusmørke hviler over Bondegaaarden Bjærre. Og i Tusmørke er der altid saa meget, der pusler. I Udhuse, Portaabninger, i alle Kroge og Rum er der noget levende, der rører sig. Der er noget, der sukker, ogsaa undertiden noget, der lær, altid noget, der hvisker og tisker, noget rugende og ravende, noget, der rækker efter En, noget langt, der ruller sig op og svøber sig sammen. Og det er ikke til at faa fat paa. Det, der virkelig er, mangedobles og formerer sig mærkværdigt i Tusmørke.

Og noget virkeligt Pusleri er der jo altid i en Gaard paa den Tid.

Der er en Luge, som skal lukkes, et Hul, der skal tættes, et Redskab, der skal flyttes — alt det sidste Pilleri, inden Dagværket er helt endt. Menneskene færdes som sorte Skyg-

ger, og man hører Lyd saa mangesteds fra, ogsaa derfra, hvor man ikke en Gang kan se saa meget som en Skygge; da er det, der vimler saa meget op.

Og saa er der jo Elskovspusleriet. Det er der altid noget af, hvor der er Ungdom. Maaske bare ganske let og legende og ubevidst, men noget bliver der altid og mest i Tusmørke. Det, der om Dagen faar Luft i et Tjat og en lille Latter, bliver let i Mørkningstiden til Haandtryk og Kys, lettere end nogen ved af. Og den Stemme, der om Dagen maaske er spottende og gør Nar, kan i Skumringen blive forunderlig blød og inderlig, thi da faar det menneskelige Sind en særegen Stemning. Tusmørket er grødefuldt for mange Ting. Alene en tilfældig Berøring, der intet har at sige, naar Solen lyser og Hænderne er fulde, bliver straks til noget, naar efter endt Arbejde det unge Bryst aander let og frit og Mørket dølger.

Alt dette lønlige Liv kommer til En som en svag Mumlen fra en dyb Strøm, nu da Tusmørket breder sine laadne Flagermusvinger over Bondegarden Bjarre.

Se noget kan man jo ikke. Man kan lige

skimte to Skikkelser, der mødes ved den østre Port, hvor de holder sig tæt til hinanden, længe.

Et Lys, der er blevet tændt i Stuehuset, flyttes fra Køkken til Bryggers, fra Bryggers til Pigekammer og tilbage til Bryggers igen, søgende. Døren rives op, og i Karmens Indfatning træder frem en bred og fyldig Kvindefigur, hvis Omrids staar skarpt mod Lyset indenfor. Hun lytter og spejder.

»Else!« raaber hun da med en haard og bydende Stemme.

Efter et lille Ophold svares et spagt »Ja« henne fra den østre Port, hvorefter en ung Pige skynder sig ind. Hun rødmer, idet hun gaar forbi Husmoderen Birthe, der holder Lampen højt i Haanden og med en dyb Fold mellem de brune Øjne betragter hende strængt, medens hun presser Læberne sammen om Ordene, der vil ud.

Dagligværelset er oplyst. Paa Bjærre findes ingen Folkestue. Der er en Mellemstue til Fremmede og en Sal til Gæstebud, men til dagligt Brug har Familien og Tyendet samme Opholdsrum. Her findes Langbord og Bænk som i ældre Bondestuer, men Gulvet er brun-

malet og Væggen trukket over med tavlet Tapet. Ottedagsværket er ombyttet med et Regulatoruhr, og Ligversene og Nürnberger-billederne har veget Pladsen for Litografier af de fem Venstreførere, en Tavle med Fjord og Dalgas paa, den første Valgmenighedskirke samt Billeder af forskellige Højskolehold indfattede i Husflidsrammer.

Herind kommer efterhaanden Gaardens Folk, Børn og Tyende, ude fra Mørkningspusleriet, alle renvaskede og vandkæmmede og alle skiftende Fodtøj i Køkkenet; de misser og kniber Øjnene sammen for Lyset.

De første er Krykk'-Niels og Drengene. Krykk'-Niels sætter sig træt og puster ud: »Aa—haa, hvor dejligt Røven passer til Bænken!«

Drengene ser til hinanden og fniser.

»Det skal I sgu it grine af, Dreng, I maa være glad for, I har noget at sidde paa. Hør Palle, du er mig noget fugtig mellem Næse og Mund, kan du tøre dig, min Dreng . . . stch!« Han bryder af, fordi han skal nyse, men det bliver dog denne Gang kun til nogle morsomme Grimacer. »A tænker vel, a skulde faa Skik paa jer, I Knejt' a tykkes da, a herser

godt med jer . . .« Atter Nyseforsøg. »Og I maa Faneme se at faa en Smule Dannelse, Drengene, naar I skal være ude mellem Folk og tjene jert Brød. Det var it, som I kunde være hjemme ved jer Mo'r altid . . .« Endelig pruster Niels ud som en Elefant.

»Nu ga' hun sgu Reit, sa' Kællingen, hun slog en Skid — aha!«

Drengene kan ikke holde sig længere; de bryder ud i høj Latter, som de dog søger at dæmpe, da Lars Forkarl idetsamme træder ind.

Lars er en køn, kraftig bygget Karl med et rød musset, regelmæssigt Ansigt og kulsort Overskæg; hans Haar, der glinser af Vand, er med megen Omhu svunget i en Bue ned over Panden. Han sætter sig ved Bordenden med et Udtryk, som var han bange for at tabe noget af sin Værdighed.

Sønnen, Ung-Jens, gør Indtryk af virkelig Dannelse baade ved Udseende og Væsen. Hans Øjne er dybe og mørke, og omkring dem og op over hans Pande hviler et Skær som fra en ung Aands første Tanker om Livet.

Da Tjenestepigen Else kommer ind, glider der over hans Ansigt en Faren af Glæde, fint

og næsten umærkeligt, som blinkende Nordlys-blaf i Luften.

Else er mørkblond, slank og let, med blide Øjne og lange Vipper. Og saa har hun den Skønhed, som udstraaler fra en, der bærer Kærligheden i sit Hjærte. Hun sætter sig beskeden hen, som følte hun, at hun burde indtage den mindste Plads, fordi hun bærer saa stor en Lykke i sit Bryst.

Agnes, den yngste Datter, en Tøs i Overgangsalderen, bleg og hængende som en altfor langvoksen Drivhusstængel, støtter sig til Else.

Saa kommer den ældste Datter, Ingeborg, med det raske Væsen. Hun er lys, gulhaaret, tæt og trind. Hun skubber sig gemytlig ned mellem de andre og siger med livfuldt Skælmeri, som var hun Moder til dem allesammen: »Naa, bitte Børn!«

Det er det hele, og dog tændes der paa én Gang Bordet rundt en lysende Tindren i alles Øjne. De lær endog deraf, men det er maaske kun, fordi det er deres Vane, naar Ingeborg siger noget, og fordi de er unge. Ogsaa i Ung-Jens's lidt tunge Udtryk lyser der et Smil op, og hans Ansigt bliver særlig smukt derved.

Naar Ingeborg aabner sin store Mund, ser

man to Rader af de mest skinnende hvide Tænder og Tunge og Gane af det friskeste, blank-blegrøde Kød.

Lars ser paa hende, som om han ønskede at maatte forsvinde i dette dejlige Gab.

Det staar ikke længe paa at spise til Aften, hvorefter Pigerne tager Hækletøj og Broderi, medens Karlene henter sig Bøger og Blade henne fra Boghylden, der staar til fri Afbenyttelse.

Saa er der stille.

Lidt efter taber Ingeborg sit Hæklegarn. »Naa, Lars,« siger hun, »er du ikke saa meget Kavalér, at du kan ta' mit Nøgle op, naar det triller mellem Skankerne af dig!«

Lars ved ikke rigtig, hvad han skal gøre, ved ikke, om det er Spøg eller Alvor, — men han bukker sig alligevel ned og lægger rød-mende Garnet paa Bordet foran hende.

»Tak!« nikker Ingeborg skælmsk.

Men Lars ser ikke op, og han sidder, som han venter Latter over sig.

Else bare smiler. Agnes, der ligger drivende med Overkroppen frem over Bordet, Hovedet støttet i Haanden og Fletningen daskende frem over Skulderen, har levende og med løftede

Bryn fulgt det lille Optrin. Fra hende lyder nogle halvt henaandede, hoppende Stød, en Latter som i Drømme, medens hendes Lænd hæver sig og hun synes at være fjærn i Tankerne.

Ung-Jens siger: »Lars tænker kanske, at det ikke hører med til Dannelse at udføre den Slags Galanteri-Kunster, naar han selv har andet for. Den Slags er man kommen bort fra.«

Ingeborg, idet hun gør Øjnene smaa:

»Tror du ikke, man kommer tilbage til det igen?«

»De Kvinder, der forlanger Duketjeneste af Mændene, er der ikke meget ved!« Ung-Jens's og Elses Øjne mødes i et Blink, som ikke undgaar Husmoderen Birthes Opmærksomhed.

Ingeborg griber med Naalen en Maske, der vil smutte, og svarer:

»Vil du holde Foredrag? — Gud, hvor du er alvorlig, ha, ha!« Hun lér højt.

Straks efter spidser hun sin Mund og tilføjer med hentydende Sideblik: »Men det skal jo alle forelskede være.«

»Naa, pas din Mund, Tøs!« siger Birthe,

der med Ørneøjne vaager over, at Kærligheden kan gaa ad de rigtige, reglementerede Stier.

Og saa bliver der igen stille, længe.

Pludselig ser Ingeborg over til Krykk'-Niels og spørger sukkende i en Tone, som om hun sagde »lad os saa tale om noget andet«:

»Skal du ikke snart giftes, Niels?«

Det kommer saa morsomt dumpende, at alle lær, og Krykk'-Niels, der har begyndt at nikke af Søvnighed, bliver med det samme lysvaagen.

»Jo, a tænkt' 'et — hyh! Nej, a kommer der Fa'n splintremæ it, bitte Mo'r!«

Birthe rynker Panden: »Fy, lad være med den Banden!«

Niels halvt bekymret undskyldende med et komisk Udtryk:

»Jamen Birthe — saa tror de mig it!«

Munterhed blinker i Øjnene og klinger i livsfriske Stemmer rundt om Bordet.

Men Birthe sidder paa Vagt som en Vaagekone, at den unge Ild ikke skal tænde nogen Steder.

Gammel-Jens hviler i sin Lænestol. Derfra set ligger Lysskæret jævnt over Mandfolkenes Ansigter omme paa Vinduessiden, men paa

Skammelen ind mod Stuen, hvor Kvinderne har deres Plads, falder det skarpt paa Elses højre Kind og gnistrer i Ingeborgs Haarkrus. Men Birthes brede Ryg, der er ligefor, stiger som en sort Skygge op fra Sædet.

Af og til nynner Gammel-Jens, af og til ser han hen til Ungdomskredsen om Lampen med Livets Forstaaelse i sine gode Oldingeøjne. —

Saa kommer Kræn hjem ude fra en af Andelstidens Generalforsamlinger eller Møder, hvor Bonden bygger sin Magt.

Der er Rim i hans Haar og Kulde i hans Tøj, og Mandens kølige Overvejelser har lagt Ro over hans Ansigt.

Han virker som en Svaling i Stuen.

»Naa, Kræn, hvad Nyt er der saa?« spørger Faderen.

»N—aa . . . Kammerherren er da snart færdig med at være Amtsraadsmedlem nu!«

»Hvem skal saa da?«

»Det bliver i alt Fald en Bondemand.« Han krænger sin Trøje af.

»Var han i Grunden ikke dygtig nok, Kammerherren?«

»Jo, han var skam dygtig nok. Men det kan en Bonde vel ogsaa være.«

»Ja tho det forstaar sig, det kan han jo nok.«

»Og det meste a' 'et er vi Bønder vores Sager, saa kan vi vel ogsaa nok selv styre det!«

»A tykkes nu, I er saadan møgelgærrig nok, Kræn, men tho — de andre har jo raadet saa længe, saa der er vel ingen Galskab ved, at der kommer lidt Skywt epaa 'et!«

Kræn tænder en Lygte og gaar ud i Udhusene.

Saa fortæller Gammel-Jens: »Hver Aften, Kræn ta'r Lygten, kommer a altid til at tænke paa Proprietær Hahn til Klastrup, hæ — ja, ham kender du da ogsaa, Birthe. Han havde en Knippe Nøgler saa stor, te det var grov, og hver Aften paa Klokkeslettet gik han rundt og laasede alle Porte og Døre af. Tilsidst, han raadede, var det jo lempelig med ham sølle Mand, Vesterhuset sank sammen, saa de maatte krybe paa fire derinde, og der var saa store Huller paa Tag og Væg, te en Hølæs kunde flyw ud og ind, — men Hahn han gik lige trolig rundt hver eneste Aften paa Klokkeslettet og laasede af ligesaa bestemt, hæ hæ. Han var en akkurat Mand, hæ. — Men han havde ogsaa studeret ved Landbrugsuniversi-

tetet i Jena, sa' han. — Ja, tho er han vel levende endnu, Birthe; han er da it saa gammel som a, tror a.«

Den lille Historie morer de unge, og de ser saa venlig til den Gamle og lytter saa ærbødig til hans Tale, at det skønnes, hvor højt de agter ham.

Imidlertid gaar Kræn sin Vagtgang rundt i alle Bjerregaardens Kroge. Han ser, hvad der er bestilt, og hvad der er undladt eller forsømt, ikke den mindste Uregelmæssighed undgaar hans Kenderblik. Langsomt og grundigt skrider han frem med Lygten i Haanden; hult lyder hans enlige Skridt.

Da han kommer ind i Stuen igen, siger han:

»Og saa er der jo ogsaa det, at saadan nogen som Kammerherren, de vil raade sig selv, og derfor er det bedst, den Slags kommer væk!«

»Hja — tho det kan vel være ret nok, Kræn, naar det saa bare ikke bliver de klogeste, I skubber til Side.«

»Skulde saadan nogen da være klogere end Bønderne, tror du?«

»Ja, tho det ved a ikke, men der er vel

ogsaa nogen af Bønderne, der er klogere end de andre, og som vil raade sig selv, og saa bliver det jo det samme. — Ja, ja, tho det er nu det, det gaar vel godt nok . . . Du hørte ikke til, om gamle Jespersen i Farup var levende endnu, han skal ha' været saa meget daarlig den sidste Tid!«

»Nej, det hørte a ikke til!«

»Han var da af de første af vore Folk her paa Egnen, det var Jespersen. Han var en Karl, der ikke var nem at staa for, saa maatte de komme baade Provster og Præster!« Han smiler, som saa han Optrin fra Kampaarene for sig. Med ét bliver hans Udtryk alvorligt. »Jespersen var en rigtig Folkelærer for Guds Aasyn, det Skriftemaal skal han ha'! — Ok ja, de lister af nu. De lister af,« mumler Gammel-Jens.

Kræn læser Avisen. Ingen siger noget.

Endelig vender Ingeborg sig til Lars og spørger, om han skal til Bal i Forsamlingshuset paa Søndag. Det lyder nærmest, som om Spørgsmaalet bare fremsættes for at høre, hvad de ældre vil sige i den Anledning.

Kræn bemærker ogsaa straks, om de nu

skal til Dans igen. Det er aldrig andet. »Og til ingen Verdens Nytte.«

Birthe skifter Strikkepindene og føjer til:

»Nej, hvad skal al den Rend til!«

Efter et lille Ophold tager Ung-Jens Mod til sig: »I er da ellers glade nok for ved Festerne at faa vore Penge i Kassen; ellers har I jo ingen til Foredrag, siger I!« Han ser ikke op.

Kræn studser lidt ved den kritiske Tone fra Ung-Jens men svarer bare: »Ja, et Par Gange om Aaret, men saadan til enhver Tid, — og I duer jo ikke til at bestille noget Dagen efter.«

Ingeborg løfter Næsen og protesterer lavmælt: »Aa—h.«

Stilheden, der kommer, bliver lang og trykkende. Det er, som Kræns og Birthes store og stærke Skikkelser kaster Skygger, der mørkner Stemningen. Ikke fordi de er vrede eller onde; de sidder som sædvanlig og passer deres Dont, men der er noget ved deres Personer, der ligesom stænger for. Og naar Ingeborg en Stund lader Haanden synke, eller Ung-Jens falder i Tanker, saa er der noget i de unges Øjne, der minder om Plagens drømmende

Blik, naar den staar ved Ledet og sér langt ud i Landet.

Og Stilheden breder sig. Den siver op af Lampeglasset, ud fra den hede Ovn, og fra Lyden, naar en rører sig, eller rømmer sig eller vender et Blad. Uhret, der gaar og gaar, maler som en Kværn for hvert Pendulslag mere og mere Stilhed. Stilhed stiger fra alting herinde, en underlig tom og trykkende Stilhed.

De unge sidder, som de ønskede, der vilde ske noget, et eller andet; men tillige, som de ikke ventede det, fordi det ikke plejede at være Tilfældet. Og dog lytter de til den mindste Lyd, som om — det kunde dog være.

Men efterhaanden synker de hen, hængende over Bøgerne og Haandarbejdet. Drengene hiver i Øjenlaagene og Krykk'-Niels nikker.

Langsommeligt drypper Minutterne. — —

— Da lyder der ude i Gangen en Tumlen, der vækker alle og faar dem til at løfte Hovederne. Nu lyder det, som Hænder famler over Døren. Alle sér derhen, — og dér staar Per Mundharpe, svirende, som han plejer at være.

Hans pludselige Tilsynekomst virker ubehageligt paa Kræn og Birthe. Hans forfaldne Skikkelse vækker nærmest Medlidenhed hos

Gammel-Jens. Men for de unge er han en Fremtoning, der faar Øjnene til at straa, som var han et Bud fra Oplevelsens og Æventyrets stormfulde Fremmedland, der ligger langt uden for det Regelmæssiges og Ensformiges stille Provins.

En falmet Fattigmands Klædning har han paa, men der er i den tilstræbt et vist frit Sving, saaledes er Halsklædet under den blaa-stribede Skjorteflip bundet i en fiks Sømandsknude.

Han staar lidt og griner. »Ja, nu er han her igen, Spøgelset, hæ!« siger han. Derpaa synger han:

Jeg var alle mine Dage af den immerglade Slags,
 Didiru Didira Didiruderidera,
 og var der Sjøv i Gaden, Per han var der ligestraks.
 Didtru Didira Didiruderidera,
 Se derfor blev mit Haar saa tyndt,
 og let blev og min Pung,
 men Vandringer blev aldrig træls,
 og Vejen aldrig tung.

I Takt til Tonerne bevæger han sig frem over Gulvet i Dansetrin, ikke ubehageligt larmende, men tværtimod med Lethed og en vis fin Stilfærdighed.

Ved den øverste Bordende, hvor de andre sidder om Lampen, standser han med et lille Stamp og lér over hele Ansigtet. Og Lys-skæret falder paa hans røde, lidt hængende Underlæbe, hans hvide Tænder og hans ravn-sort Skæg, hvor smeltede Rimkorn hænger som Dug.

De unge morer sig. Og Agnes, der allerede er gaaet ind i Gammel-Jens's Stue, hvor hun sover om Natten, kommer atter frem, slæbende paa Kappen af Morgenskoene.

»Godaften i Stuen! Her har I det lunt!« Hans og Birthes Øjne mødes, og der udveksles noget i dette Blik, saa hurtigt og flygtigt det end er, noget, som alene har været de to imellem en Gang. »I gode, gamle Venner, ha, ha!« Der er noget sært ved hans Latter.

Som om han i Tankerne slog noget hen, siger han derpaa:

»Naa, ligemeget med det!« Han tager sin Hat af og sætter den i Sving paa Skyggen, saa den danser som en Sysling henad Bordet.

»Det er min Ønskehat, ha!«

»Saa tykkes mig, du skulde begynde med at ønske dig en ny!« bemærker Krykk'-Niels, under de andres Munterhed.

»Nej, for mig og den har lovet hverandre,
at vi vil aldrig skilles ad.

Og hvad jeg lovede,
det skal jeg holde,
at aldrig jeg vil elske mer end tre ...!»

Kvinderne har ladet Haandarbejdet hvile,
undtagen Birthe.

Men Kræn siger tvært og uvillig mod alt
dette Væsen:

»Du er en gammel Nar, Per!«

»Hja,« Per staar lidt, næsten alvorlig, men
saa svarer han: »Ja, én af os er det — men
hvem?

Per Mundharpe drager Alverden omkring,
den er hans som hans Nat og hans Dag.
Men Bonden han tradsker i Tøjrslagets Ring
og æder sit Foder i Mag.

Per Mundharpe synger med Fuglen i Sky,
mens Blæsten stryger hans Haar.
Men Bonden han sidder bag Hæssenes Ly
og muldnes af Mugg i sin Gaard.

Per Mundharpe vandrør den muntreste Vej, —
en Gang er det hele jo slut.
Men Bonden han regner, — det hjælper ham ej,
for han gaar s'gu ogsaa kaput!»

Pers Røst er ru af Drik og ondt Vejr, men han synger sin Vise med et indre Liv, der faar de unge til at hænge ved ham med Øjnene.

Birthe ser paa skraa op til ham, stjaalent undersøgende. Kræn klør sig paa Albuen; han kan ikke i en Hast finde paa noget at sige, der passer.

»Naa, ligemeget med det!« Per lader igen sin Ønskehat danse en Tur til stor Fornøjelse for de unge.

Hans højre Haand ligger paa Bordet, lille, brun med svulne Aarer og med et Anker tatoveret under et stort hvidt Ar, der gaar op under Trøjen.

»Hvor har du faaet det Ar?« spørger Ung-Jens interesseret.

»Det var en Neger, der gav mig det!« Per lader Fingeren gnide hen over det, saa det bliver endnu mere hvidt.

De unge ser til hverandre, som om de sagde: tænkt, en Neger!

»Hvor var det?«

»I Kalifornien.«

I Kalifornien!

Drengene staar paa Tærne og indsuger med store Øjne dette Ar og dette Anker.

»Hvordan gik det til?« spørger Ung-Jens videre.

»Aa,« Kræn slaar afværgende med Hovedet, »den Historie har vi hørt saa tit, der er slet it noget godt ved den!«

Ung-Jens tager sine Øjne fra Per Mundharpe og vender dem fulde af Humør til Krykk'-Niels. »Kalifornien — det véd du ikke en Gang, hvor er, Niels!«

»Hjo, saa gu' ved a saa!«

»Hvor er 'et da?« smiler Jens.

Niels tænker sig om. »N—aa Lolland, Falster, Kallifuvnien — det er derude Fanden i Vold.«

Alle lér undtagen Krykk'-Niels. Han vrisser ærgerlig: »Det er ogsaa ligemeget med saadan noget!«

Stor-Drengen Palle har flere Gange villet sige noget, men han har undset sig. Nu kommer det med skælvende Klang, som noget han ikke længere kan holde tilbage:

»Har du it Mundharpen med?«

»Ja, det kunde du lide, hva!« griner Per. Han tager Instrumentet op af Lommen og lader Læberne prøvende løbe over de smaa Huller.

Palle skultrer sig af indre Fryd, Agnes skyder de spidse Skuldre i Vejret, og de andre unge ser til hverandre.

Først spiller han en Marsch i det rette højtidelige Tempo. Han benytter den hule Haand til at forstærke og dæmpe med. Han læner sig tilbage, bøjer sig forover, han ligesom spiller med hele Kroppen, og det er næsten ikke til at forstaa, hvor han faar Tonerne fra. Men han spiller det lille Instrument med ligefrem Virtuositet og med megen Smag.

Saa kommer der hoppende frem en morsom lille Polka med Triller i. Derefter en vildt susende Galopade. Ethvert Stykke giver Per med den rette Karakter, baaret af hans gennemmusikalske Gemyt. Og han er selv dybt optaget af sit Spil.

Musiken klinger i al sin Simpelhed saa kønt, at baade gamle og unge lytter opmærksomt til.

Endelig gør han et Ophold og sidder ganske stille en kort Stund. Saa spiller han »Det var en Lørdag Aften«.

Han spiller alle Versene, som om han i Tankerne nøje følger Teksten i den gamle Folkevise. Og da han kommer til dette

»Jeg elsked dig saa inderlig,
jeg elsker aldrig mer.«

saa gentager han det paa en forunderlig
rørende Maade.

Optagne som alle er, lægger ingen Mærke
til, at der bag Birthes myndige og mørke
Miner rører sig noget usædvanligt.

Med ét rejser Per Mundharpe sig rask,
byder Godnat og gaar, før nogen ved af, —
ud til sin Vej og sin Vandring.

Men for de unge er det, som et Udkigs-
vindue blev lukket i . .

»Hvad vilde han egentlig?« spørger Ung-
Jens.

»Ja, han gik saa underlig hastig!« Ingeborg
ser tankefuldt frem. Else sukker.

»Ja, hvad vil saadan en?« svarer Kræn.
»Han har jo sit Ærinde alle Steder og ingen
Steder!«

Krykk'-Niels ser sig om efter sin Lue:

»Ja, tho han er da af de her ørkesløse Tryg-
lere, som vi læser om, det er nu det!«

Kræn rejser sig ogsaa. »Ja, et Stykke Skidt
er han da paa en Maade.«

»Det tror a ikke!« siger Ung-Jens med et

Udtryk i sine mørke Øjne, som saa han dybt ind i noget.

Gammel-Jens rokker med Hovedet:

»Det kan saamænd gjerne være, det inderste er godt. Aa Herregud, sølle Dævl! Hvor mon han skal være i Nat!« Han retter sin Krop.

»Ok ja, hvem er vel den bedste! — Det er godt, der er en naadig Gud i Himlen!«

Men Birthe siger hverken det ene eller det andet.

Almindeligt Opbrud og Godnat.

Inde i Sovekammeret tager Birthe de hvide i ophøjede Mønstre haandstrikkede Tæpper af Sengene. »A ved ikke, hvad vi skal gøre ved de unge, Kræn!«

»Nej, sommetider har a ogsaa tænkt, at der var kanske nok en Mangel her!« svarer han tungt.

»Ja, a mener med deres Kæresteri!«

Kræn ser studsende op, — saa lægger Skuffelsen hans Ansigt i Følde, som det ofte har haft gennem Aarene, saa faste de er.

Birthe fortsætter: »Hvad Ingeborg og Lars kan hitte paa, véd a ikke, men Jens og Else er allerede langt henne i det, — og det kunde

ellers blive en net Historie den. Lars Balles Datter! Saadan nøj sølle fattig nøj!«

»Folkene er da ordentlige nok, og a agter dem lighøj, om ogsaa de er fattige; a troede ogsaa, du gjorde det?«

»Det gør a ogsaa, men — Else er alligevel it andet end Lars Balles Datter.«

Kræn rolig: »Else er en pæn, stille og opvakt Pige, og hvis de virkelig holder af hinanden . . .«

»Holder af! — ja, det Sludder kender vi nok, nej, der er noget andet, der gælder!« siger Birthe næsten bistert, som hun bed Hovedet af noget. »Kan du kanske købe en Gaard til hver af dine Børn! Svends Stunderinger sluger vel det, der kan skyde over, og a ved ikke, hvad du tykkes om at se andre Folk i Bjærre og dine Børn sidde og pirke ude i Husene mellem det andet Knassel!«

Kræn sidder lidt med Hænderne paa Knæerne af sine Underbukser og ligesom prøver at tænke sig det, Birthe siger.

Han sukker: »Det er en vanskelig Sag, Birthe.«

»Ja, det er ikke Narreværk!« Birthe træder

ud af sit Skørt, stærk og frodig. »Og nødig vilde a af med Else, for det er jo én saa skævt, te'en kan bestille for to!«

Der lyder en Række hastig knækkende Smaalyde, idet hun hægter sit Livstykke op. —

IV.

Kræn Bjærre har været en Rundgang gennem Stald og Lade for at efterse al Ting, inden Sogneraadsmedlemmerne kommer. Han er Formand, og Møderne holdes i Bjærre, Midtpunktet for den ledende Bondestyrke i Sognet.

Han kommer over Gaardspladsen i den rolige Takt, hans Gang altid har. Tilforladelig, tung og djærv, lidt duknakket, fordybet i Tanker, som bar han hele Kommunen paa sine Skuldre, og fast og sikker som Herren i sin Fæstning, saaledes gaar han mellem sine fire grundmurede Længer; — de læppede Træsko's klingende og ganske regelmæssige Slag mod Brostenene slaar dette Billede fast for hvert Skridt.

Lars Hvol staar i Gabet mellem Tvillinggaardene, saa han kan se lige ind i Bjærre.

Han ryger sin Pibe efter Frokosten, damper vældigt løs, saa den ene hvidgraa, lille Sky sejler bort i Luften tæt efter den anden. Han er godt tilspist, velstoppet; det ser ud, som der indvendig fra var noget, som pressede paa og gjorde hans Krop rund og struttende. Hans Klæder har blankslidte Mærker af megen Sidden, og hans Vest, der staar aaben for neden, er plettet af, hvad der er tabt paa Vejen til Munden.

Som Lars Hvol staar der skrævende, mæt og sæt og blæser fra sig, synes han kun at mangle ét i Tilværelsen: et Menneske at spotte og at spøge med. Derfor bliver han glad, da Naboen kommer til Syne.

»Godmorgen, Svawer!« raaber han. »Hold bi! En faar da ha' Lov at ønske dig til Lykke med dit nye Embede som Amtsraads-medlem!«

»Aa — den Slags Embeder dem — æ —,« svarer Kræn med et mistænksomt Sideblik, der betyder, at hvis Lars bare vil drille, saa har Kræn ikke Lyst at vente.

Men Lars ser ganske uskyldig ud.

»Du mener, de er af de brødløse, Kræn. Ja, saamænd. Men alligevel,« — Lars puster

en stor Sky ud, — »der bliver jo Diæter til Amtsrejser, du faar vel Firehundrede som Sogneraadsformand, og for Taksation i Kreditforeningen vanker der vel ogsaa noget, og saadan immer an, — a mener, naar du lægger det hele sammen, tror du saa ligegodt ikke nok, du er ved at kunne holde din Ryg nogenledes fri, Kræn?»

Lars's Øjne er blevne mindre og mindre, og det begynder saa smaat med spotske Trækninger ved hans Mundvige. Kræn mærker, hvor det bærer hen, og vil gaa.

Men Lars's Ansigt bliver med ét alvorligt, som der blev trukket i en indvendig Snor, idet han ligesom deltagende føjer til: »Naturligvis er jo den Slags jo alligevel en Byrde at lægge paa en Mand!»

»Det er det,« nikker Kræn fornøjet over Svogerens rigtige Opfattelse, »men dem skal der jo ogsaa nogle til at bære.«

»Jo — og tho saa er der jo det skønne ved det, at jo flere af den Slags Byrder en Mand faar paa sig, des lettere bliver de at bære.« Lars's Øjne bliver igen smaa og stikende. »Og saa Folkets Tillid. Og at der er en Gærning at gøre, Kræn, til Folkegavn. Saa

a kan egentlig godt forstaa, om en Mand som dig krymper sig ved at undslaa sig, naar Folket kalder, — ja, a mener, ogsaa for din Samvittigheds Skyld, hæ!«

Kræn vender sig. Men saa forandrer Lars igen Tone.

»Alvorlig talt — nu, du er baade Sogneraadsformand og Amdraadsmedlem, saa maa du da kunne lave det saadan med den ny Engvej, at den søndre Plan gaar igennem. Det vilde være en stor Behagelighed for de her to Tvillinggaarde, Kræn. Du maa se, hvad du kan!«

Men da rejser Kræn sit Hovede, som om han nu kom ind paa et Omraade, hvor han kender fast Bund:

»Du véd jo lige saa godt som a, Lars, at den nordre Plan er den retteste, fordi den kommer de fleste til Gavn.«

»Ja, du maa it vantænke mig, Svawer, a har s'gu ogsaa en Slags Samvittighed, a mener, du maa huske paa vore Efterkommere her i Bjærre og Hvol. Kommer Vejen først til at ligge paa et fejlt Sted, saa er den it til at faa flyttet igen!«

Kræn's Udtryk er aarvaagent, som om han

over for Lars skulde værgе noget. Og det er tydeligt, at han glæder sig til at slaa Svo-gerens Stiklerier med et Bevis paa selvfor-nægtende Frisind.

»Naar a er valgt til en Post, Lars, saa vil du altid finde min Stemme dér, hvor Fler-tallets Interesser er. Nu ved du det!«

»Men Herregud, bitte Ven, det er der jo i dette her Tilfælde ingen Politik i!«

»Det er den eneste rigtige Politik i alle Tilfælde!« svarer Kræn fast. Og han følger til: »Mig og dig, Lars, vi er Frihedsmænd begge to, men vi har lært Politik paa to forskellige Maader!« Der er et fint Smil om hans Mund, da han siger dette.

Lars retter sig langsomt, tænker sig om et Øjeblik; saa tager han sin spydige Mine paa:

»A ved nok, du har dine Idéer, Kræn, og at du holder Fanen højt, hæ, men den Gang, du solgte Lars Balle den trepattede Ko, da havde du vist sænket den en Smule, ha, ha! — Saadan en Fane er en skøn Ting, hvis den it saa tit blev rullet sammen, naar det gælder, ha, ha, ha!«

Kræn Bjærre vil ikke snakke mere; han begynder at gaa.

Lars bliver ved efter ham: »Men du bliver vistnok alligevel Rigsdagsmand tilsidst, det tror a, for du har akkurat det Hoved, der passer, det er hverken for stort eller for bitte, og du siger hverken for lidt eller for meget. ha, ha! — Men En har saa lidt Fornøjelse af dig, Svawer, andet end som Æren, og den er der saa Fandens lidt Føde i, ha, ha, ha!«

Lars Hvol staar lidt og smaagriner. Saa ser han sig omkring. Men da der ikke viser sig noget, han kan komme i Vejen for, saa blæser han som af overfyldt legemligt Velvære en Tobakssky ud i et langt Pust. Dernæst blæser han en Gang med den forkerte Ende, saa det rumler mellem Gaardene, vender sig derpaa og gaar. —

Da Kræn Bjærre kommer ind, sidder Krat-Jens ventende ved den nederste Bordende og tygger nervøst paa Skraaen, saa han hele Tiden maa tørre sig om Munden med den langfingrede, rystende Knokkel-Haand. Han er en forkommen og forkrøblet gammel Mand. Hans Ansigtshud er nobret og blaa-rød. Den graasprængte Haarkrans tjavser rundt om Nakken, og op over den skallede Isse ligger filtret nogle enkelte Haar. Fra hans Klæders Ilde-

lugt opstiger Billedet af et snavset og uordentligt Hjem.

Han gumler og gumler, vrider sig paa Sædet, skultrer og klør sig. Endelig kommer han frem med sit Ærende.

»Tror du, det kunde lade sig gøre, Kræn Bjærre, te mig og min Kone kunde faa lidt Alderdomsunderstøttelse?«

Kræn svarer ikke ligestraks.

Der kommer en Angst i Krat-Jens's Øjne, som det gjaldt et Livshaab.

»Vi er da to gammel svagelige Mennesker, Kræn, og vi har aldrig haft nogen Ting, nogen af os.«

»Men I kunde kanske nok ha' haft noget, Jens!«

»Aa—haa, hvordan skulde vi det, Kræn, saa mange Børn og Sygdom og Fortræd . . .« Han véd ikke rigtig, hvad han skal finde paa, og han er ræd for, at Kræn nu vil komme frem med det, som er det ømme Punkt i Sagen.

»Ja, I kunde jo nok, Jens, naar I havde passet bedre paa og — æ — ja, du véd vel nok selv Besked!«

»Ok Herregud, Kræn, vi bruger ikke mere end lige til Nødtørft nogen af os. Det er it sandt, hvad Folk siger, du kan godt tro mig, bitte Kræn, det er sandt a siger, vi bruger it mere end som til Nødtørft. — Ikke nu!« Han siger det med bævende Mund, thi ogsaa hans Ære, der især for fattige Folk er saa skrøbelig en Ting, hænger jo sammen med Understøttelsen.

Der kommer et lille Ophold.

Den gamles Blik er stift hæftet paa Sogneraadsformanden, som vilde han læse hans Tanker, endnu før de blev til Ord. Som gjaldt det hans Skæbne, saaledes stirrer han.

Det synes saa stort et Spørgsmaal for den gamle Mand, at han i dette Øjeblik vist gjerne kunde gøre falsk Ed, om det skulde være nødvendigt.

»Hvor meget har I tænkt jer?«

Dette Spørgsmaal lyser op i Krat-Jens's Ansigt, som om han allerede havde Pengene i Lommen. Men han sidder dog saa ængstelig for, at han skal forlange for meget. Han svarer derfor: »Ja, tho det maa I da selv bestemme, bitte Kræn!«

»Hja — der er mange, der har deres Sager

bedre i Orden, end I har, Jens. Og det er jo vi andre, der skal betale det.«

»A véd nok, a véd nok, bitte Kræn, det er I andre, der skal betale, og derfor be'r a ogsaa pænt om det.«

Han er færdig at sælge sin Værdighed og sin Sjæl for denne Smule Alderdomsunderstøttelse.

Saa fattig er han.

»Ja, ja, nu faar vi se, a skal nok lægge din Ansøgning for,« siger Kræn og tager sine Protokoller frem.

»Tak skal du rigtignok ha', bitte Kræn!«

»Ja, a kan jo ikke afgøre det!«

»Nej, men naar bare du vil, Kræn, saa« — han svælger de Glædesklunk, som gurgler i hans Strube, — »saa gaar det nok igennem!« smiler han. »Og vi to gammel Mennesker vil jo blive saa lykkelig og glade selv for lidt, selv for lidt!«

Kratten tager sin Lue, der er tung og stiv af gammelt Smuds og Sved. Han siger igen »Mange Tak,« og idet han gaar ud af Døren, sender han Kræn et Blik, som om han til en Forsikring endnu en Gang bad for sit Liv.

Men Sogneraadsformanden lægger næppe

Mærke dertil, da han allerede er optaget af sine Papirer. —

Det banker. Det er Skolelærer Christensen, der vil benytte Frikvarteret til at spørge, om han ikke kunde faa flyttet en Skillevæg, da han vilde sætte megen Pris derpaa, eftersom hans to voksne Døtre da kunde faa deres eget Værelse, hvad der vel nok kunne siges at være heldigst.

Christensen, en lang, ranglet Mand, bliver staaende ved Døren, retop, med Hatten i Haanden. Han har ingen Flip paa, hans Benklæder stumper ovenfor Ankelen, som hos en Dreng i Overgangsalderen, han gør i det hele, uagtet han er en ældre Mand, et noget halvfærdigt Indtryk.

Kræn mener, at Christensen nok kan faa Tilladelsen. Han tænker ikke, Sogneraadet vil modsætte sig, »naar De selv betaler.«

»Jeg mente selvfølgelig, at Sogneraadet skulde bekoste Forandringen. Det vil næppe dreje sig om et ret stort Beløb.«

»Vi behøver det jo ikke; det skulde altsaa ske ved Velvilje, og De ved jo nok, Christensen, at De nu en Gang har forkludret Deres Stilling her i Sognet ved i sin Tid i Politikken

at stille Dem paa den Estrupske Side. I hvert Fald maa der foreligge et skriftligt Andragende om Sagen!«

Christensen løfter sin Hat halvt op og ser paa den indvendig og udvendig, for at Øjnene kan fæste sig ved noget, mens han meget langsomt og ikke uden en vis Vægt siger:

»Jeg tror, Kristen Bjarre, at vi vil lade den Skillevæg, som nu en Gang er der, blive staaende. — Det bliver altsaa ved det gamle.« — Han sér skarpt paa Kræn, idet han i en lettere Tone tilføjer: »Det behøver jeg maaske ikke at indgive noget skriftligt Andragende om Tilladelse til!«

Dermed gaar Christensen igen hjem til Skolestøvet, træt, trækkende paa de lange Ben.

Sogneraadsmedlemmerne samles til. Den første er Mads Vestergaard, Aaby Vestergaard, der siger Goddag med Tænderne; ham følger de to bollede, ligestore Naboer Niels Peter Jørgensen og Jørgen Peter Nielsen. Sidst kommer den rige Søren Bak, der i sine jærnringede Træsko med en vis Foragt tramper over det maledede Gulv. Forøvrigt sidder om Bordet, Kræns Svoger, den lille, milde Per

Haven, hans Søskendebarn, den rødhaarede Mogens Holme, og dennes Svigersøn, den høje, ranke Anders Slet, samt Boelsmand Povl Krog, en mørktudseende, stille Mand med hængende Overskæg og skraatliggende Øjne.

Kræn ordner nogle Papirer.

»A tænker ellers it, Kammerherren er saa grov forgrint af, at du blev hans Afløser, Kræn, he!« Per Haven sidder og vipper de foldede Hænder op og ned mod Bordet og ser sig fornøjet om.

Bakmanden lær over, at det er gaaet forkert for Kammerherren, et Grin, der ikke klæder hans benede Ansigt med den stramme Hud: »Hæ, nej, det var s'gu et skidt Barsel for ham, og han var endda saa vis paa Stegen, hæ, hæ!«

»Ja, det Gilde drikker han nok ingen Sjam-pa—nia paa, he, he!« piber Per Haven paa sin syngende Maade.

Vestergaard siger ingen Ting. Han sidder med Haanden paa sit Kamgarns Bukselaar, som han sad til Hest, og snærper Munden sammen om Pibespidsen.

Som han allerede spekulerede over For-delen, bemærker Bakmanden: »Det skulde da

heller ingen Skade være for Kommunen, at vi har Amdsraadsmedlemmet her.«

Per Haven: »Nej. Og Kræn ham kan vi da snakke med, baade om det ene og det andet af det, der kommer for.«

Saa siger Mogens Holme i Foredragsstil:

»Ja, vi Bønder er vistnok allesammen glade ved, at der er kommen en Buendmand paa den Plads. Og a vil bare bemærke, te det forekommer mig, at det ogsaa kunde være hensigtsmæssig, om vi skifted Repræsentant i Kreditforeningen.« Han stopper Asken ned i Pibehovedet. »Ja, det er bare en Tanke, a kaster ud!«

Jo, det kunde Vestergaard godt slutte sig til. Og N. P. Jørgensen og J. P. Nielsen mener det samme.

»Ja, hvadfor it?« Per Haven hoster. »Hvadfor it? En Buendmand kunde ligesaa godt tjene de Penge, som en an—den!«

Bakmanden trækker paa Næsen, som en Hund, der lugter et Kødben, og spørger bidsk:

»Hvem skulde saa ha' det?«

Den unge Anders Slet, der altid sidder og lægger Mærke til Folk, giver sig til at le. Og Boelsmanden smiler . . .

»Naal!« Kræn ser op fra Papirerne. »Saa skal vi i Gang med Sagerne. — Her er først et Par Andragender. Lærer Sørensen, Ravnstrup, vilde gerne have tapetseret et Par Værelser. Hvad skal vi svare paa det? Sørensen er jo en flink Mand.«

Bakmanden synes, at hvem der er saa narvorren, at de vil ha' Papir klistret paa Væggene, de skal selv betale det. »Han tjener ogsaa Penge nok, den Svend, han har hundrede Kroner om Aaret for at revidere i Mejeriet og halvtreds for Brugsforeningen.«

Holmemanden oplyser, at Lærer Sørensen formodentlig ogsaa tjener noget som Agent for Markfrø.

Vestergaard mener imidlertid, at Sogneraadet ikke skal stille sig for smaaligt paa et saadant Punkt.

Det synes Tvillingparret heller ikke. Og den velvillige Per Haven siger: »Manden vil gerne ha' det pænt i hans Stuer, tho det kan da være g—u—e nok!«

Vestergaard foreslaar derfor, at Sogneraadet betaler Tapetet, naar Lærer Sørensen selv lader det sætte op. Han vilde synes, at det var en human Løsning af Spørgsmaalet.

»Hvordan — a ved for Resten ikke rigtig, hvad Loven siger om det — hvordan er det, Povl?« spørger Kræn.

Den stille Boelsmand løfter Hovedet tungt, som noget tyngede ned i Fligene af det hængende Overskæg, og nævner, hvad de ministerielle Cirkulærer siger om den Sag.

Vestergaards Forslag vedtages.

En Række Andragender om Alderdoms-understøttelse behandles efter den Regel, at de let og gerne bevilges, hvis Sogneraadet kan faa Beløbet refunderet, hvorimod det modsatte er Tilfældet over for Sognets egne.

Kræn Bjærre driver Forhandlingen ind i en hurtig Takt. Naar nogen forvilder sig til Siderne, føres han med let og fast Haand ind paa Hovedvejen, hvor det gaar rask frem, endog med et lille Knald en Gang imellem.

Jens Krats Ansøgning vækker Modstand, særlig fra det Vestergaardske Partis Side.

Kræn interesserer sig imidlertid for den. Boelsmanden og Anders Slet stemmer næsten altid for den Slags Ting, og naar der er noget, Kræn vil have sat igennem, kan han altid gøre Regning paa Per Haven og Mogens Holme, baade af Slægtskabsgrunde og fordi

de, ligesom Kræn, er Sognebaandslødere til Pastor Krogh i Haslev. Men nu er Holme-
manden kommen til at udtale sig imod An-
søgningen, saa Kræn mangler en Stemme.

Derfor søger han at bringe Bakmanden i
Kampstilling til Vestergaard. Først gør han et
lille Ophold, taler lidt om ligegyldige Ting
for at aflede Tanken fra det foreliggende og
kommer derefter ligesom i Forbigaaende til
at nævne Proprietær Holst's Navn.

Øjeblikkelig farer Bakmanden ud: »Ja, der
lavede du mig ellers en net Pandekage, Mads
Vestergaard — hum!«

Holst er nemlig nylig gaaet fallit, og Vester-
gaard har i sin Tid faaet Bakmanden med i
en Kavtion, som de nu er blevene hængende
ved, da Proprietæren ikke har dækket Laanet.

»Og fint gik det naturligvis til, — det for-
staar sig — med Vin og Selskabelighed og
Familieskab, aae — ja! — Føj for Fanden!«
Han ser til Vestergaard, som han æklede ved
saadan en Judas.

Vestergaard vilde svare, men Kræn griber
Ordet for at lade afstemme om Ansøgningen.
»A ved saa ikke, om du er enig med Vester-
gaard eller med vi andre?«

Men Bakmanden er i Øjeblikket kun stemt for at gaa tværtimod Vestergaard. Krattens Alderdomsunderstøttelse er reddet. Bakmanden er sprængt fra, uden at andre end den aarvaagne Anders Slet har mærket noget.

Kræn Bjærre læner sig tilbage i et Sekunds stille Nyden. Han ser ud som en Mand, der elsker sit Arbejde, og som forstaar det.

Han retter sig straks igen. »Saa er der Ellen og Klovdrengen. Præsten piner jo paa, at vi skal eftergive Klovdrengens Skyld, saa de kunde blive ordentlig gifte i Stedet for det Liv, de nu fører.«

Ingen vil rigtig udtale sig. Omsider bemærker Anders Slet, at han ikke kan indse, hvad Forskel det egentlig skulde gøre i deres Liv, enten de to holder Bryllup eller ikke.

»Nej tho det bliver da ligedan,« siger Boelsmanden og ser op.

Vestergaard: »Og saa faar vi baade hende og hendes Unger at sørge for ogsaa, — det kunde Vrængsted Kommune rigtig grine ad. For Klovdrengen han vil jo it noget!«

N. P. Jørgensen: »Nej, tho han er da hverken klog eller gal. Ti, hi, hi! Han skal ha' sagt til Præsten, at den Dag, Ellen og han holdt

Bryllup, saa vilde de lave en Flæskepandekage til tredive Rigsdaler, hi, hi!»

Per Haven: »A li'er 'et nu ikke allerbedst, saadan noget. Den ene Øvrighed trækker til den ene Side, og den anden til den anden Side, — det er alligevel it, som det ska—l være!»

»Hvad kommer det os ved!» siger Bakmanden.

Kræn Bjærre: »Ja, det kan vi jo ikke sige saadan uden videre, — men a bøj mig for Flertallet.»

Mogens Holme rømmer sig: »A er ikke blind for det usædelige, om a saa maa sige, i Forholdet, men vi her i Sogneraadet maa jo se Sagen fra det mere verdslige Synspunkt!»

Sagen udsættes.

Kræn Bjærre kommer pludselig, som den der har al Sognets Velfærd i sit Hoved, i Tanker om, at Træsko-Jens maaske snart er sognepligtig.

»Til Avgust har han været her netop fem Aar,« oplyser Boelsmanden, som kan huske al Ting.

»Ser vi det. Saa bliver det jo ogsaa galt.«
Kræn tænker sig om.

Bakmanden helt urolig: »Ja, føj endda, det spørger ikke med saadan en Familie!«

»Hvis han nu fik lidt Hjælp, inden Tiden er udløben, saa var vi ham jo kvit fem Aar igen. Men han har jo it forlangt noget, saa — a ved ikke, om vi kunde f. Eks. . . .« Kræn leder ligesom Tanken hen paa noget og gør et Ophold.

Da faar Vestergaard en Idé og ser fiffig ud:
»Kunde du ikke, Jørgen Peter Nielsen, faa ham listet til at forlange endda aldrig saa lidt Hjælp. Han arbejder jo hos dig, og han er jo fattig nok til det?«

»Jo saamænd, tho det kunde a vel nok.«

Vestergaard tager op af Lommen en Tændstikæske af Nysølv og fingrer lidt ved den, mens han ser sig tilfreds omkring. »Uden at han mærker noget, naturligvis, ha!« Han tænder. »Og uden — bak; bak — at andre mærker noget, he!« fortsætter han undervisende. »Jo, saadan noget — bak, bak, hæ« — han bryster sig — »det skal s'gu gøres fint, hæ!«

Der kommer en Mand forbi Vinduerne. »Der

har vi »Amtsmanden« !« udbryder flere paa en Gang. »Nu skal vi bare høre!«

Han er Fattiglem og har sit Øgenavn, fordi han ved at klage til Amtmanden har bragt den offentlige Understøttelse til sig og Familie op til noget uhørt.

Han træder frisk ind i Stuen: »Ja, a vil bare høre til, hvordan det gaar.«

»Dit sidste Forlangende kan vi ikke gaa ind paa, Niels Peter!« svarer Kræn rolig. »Du kan vel ogsaa nære dig nu, du faar jo næsten ligesaa meget som en a vore Lærere!«

»A har vel ogsaa fuldkommen saa stor en Familie som nogen af dem,« svarer han uden at blinke.

Bakmanden sætter begge Hænder stift mod Bordet og skyder saaledes Overkroppen op mod Væggen: »Ja, det er Fanden far-hen lige-frem en Skjindale, — end saa andre Fattiglemmer!«

»Amtsmanden« smiler: »Skulde a kanske nære mig, for det andre er trokvorn.«

Mogens Holme purrer op i sin røde Haar-vækst:

»Hvis a maatte sige et Ord i denne Sag, ja, saa vil a antage, at Niels Peter virkelig

er en svagelig Person, a kender jo ikke til de Omstændigheder, men a vil med det samme ubetinget tilføje, at hvis han ikke er tilfreds med det, han faar, ja, saa vil a for mit Vedkommende gjerne være med til at ta' Følgerne.« Han læner sig tilbage og klapper med Pibelaaget.

Per Haven siger ingen Ting; han sidder og ser mildt ud af de store, drømmende Øjne.

Vestergaard slaar ærgerligt ud med Merskumpiben, som han smækkede »Amtsmanden« over Fingrene: »Og du bestiller jo ikke det Gud lader skabe den ganske Dag andet end ryge af en lang Pibe!«

»Amtsmanden« stadigt smilende: »A skal sige dig, Mads — en lang smager mig bedre end en stakket, og a har it Raad til at ryge Havannacigarer og drikke Portvin med Kammerherren!«

Vestergaard strængt: »Er du næsvis!«

»Du maa kalde det, hvad du vil, Mads, men de Dage er forbi, da a stod og risted i Bowserne for saadan no'en Herrer som Jer! — Det er min Pligt at sørge for Kone og Børn, og« — nogle lær — »og vil I ikke med

det gode, saa skal a hverken trygle eller tigge Jer, for a kender min Ret og véd min Vej!«

»Ja, du er en svær Karl, du er jo Amtsmænd! Ti, hi, hi!« Niels Peter Jørgensen skubber sin Nabo paa Knæerne og griner saa haanlig som muligt. Det er der flere, der gør.

Men »Amtsmanden« er uforknyt: »Saadan et Par, som I to der« — siger han til de to fede, runde Tvillinggaardmænd — »I er bare et Par Fastelavnsboller, som Mads Vestergaard kan putte en i hver Lomme. Søren Bak han vil da bide og slaa, og dig, Mads Fjedtelaar, og Muns Rødehaar — a kan ogsaa gi' Øgenavn til Folk, naar det skal være, og a kan grine ligesaa længe som I andre. — Men a skal nok lære Jer at danse retom, I bitte Karle. Og nu kan du jo skrive mig til, Kræn Bjærre. Du kender min Adresse!«

Dermed gaar »Amtsmanden«, og Sogneraadsmedlemmerne sidder tilbage, helt betuttede et Øjeblik. I Stilheden hører man den bortgaaendes Skridt fjærne sig.

Med ét giver Anders Slet, der under hele Situationen har haft sin Morskab, sig til at le voldsomt. Dette virker forløsende, og de del-

tager alle mer eller mindre i Latteren, der ryster dem i de gamle Folder igen.

Da der bliver stille, sér Povl Krog op med et Blik, som han saa langt hen:

»A har for Resten længe tænkt paa med Hensyn til den fri Fattigkasse, at — æ — saa maatte den bruges noget mere — meget mere, end vi plejer her i Kommunen. Hm! Baade af pekuniære og moralske Grunde.« Han kender alle gængse Fremmedord, som han har studeret i Ordbogen. »A har læst, at der var en Kommune, som slet ikke brugte anden Fattigunderstøttelse end som den frie Fattigkasse. Altsammen af den. — Her er noget, a tror paa, og som a gjerne vilde ha frem, — hm!«

Anders Slet støtter ham.

Lille Ophold.

Kræn: »A tror godt nok, der kan være noget i Tanken, Povl, og . . .«

»Ja, det ligger mig for Resten paa Sind', det!« indfører Povl tungt, som han hentede det dybt nede fra.

»Jo, men da du ikke stiller noget bestemt Forslag, saa henstiller a, at vi, hver for sig,

ta'r Tanken op til Overvejelse. Tykkes du ikke?»

Jo, det synes Povl Krog da godt nok om.

»Det kan jo ikke gøre noget!« bemærker Vestergaard slæbende.

»Nej, — aanej!« siger Tvillingparret.

Det lader til, at Kræn Bjærre har noget andet mere vigtigt paa Hjærte. Han kigger i Papirer, og han sér ud i Stuen. Han rømmer sig. »A vilde gjerne ha' Lov at lægge en Plan for.« Han gør et lille Ophold, som om han samlede Enkelthederne og søgte den klareste Form.

»Ser I — der er ingen rigtig Skik paa vore Veje her i Kommunen. De gaar ud og ind i ene M—er, ligesom det bedst kan falde sig. Folk har i tidligere Dage ingen Sans haft for en fornuftig Plan i Sagerne. De to vigtigste Veje gaar for Eksempel omentrent lig'si'e. Nu er det, a mener, at vi skulde slette de Veje, der er, og paa en fornuftig Maade lægge to ny Hovedveje saadan, at de krydser ved Mejeriet, hvor vi hver Dag skal hen med store Læs. Den ene Vejarm skulde saa føre til Engene, den anden til Holdsted, hvor vi har Doktor, Apothek og Dyr læge, den tredie skulde gaa i Retning af Vrængsted Jærnbanestation, og den

fjerde gaa ud i Ballerum Mose, hvor vi skal hente vor Ilding; den skulde pege efter Randerup By, og saa vil vi tænke, de derovre fra vil komme vor Vej imøde saadan, at vi kan faa en nem Forbindelse med Ormslev Herred, hvor de store Markeder holdes.«

Det lyder saa redt og klart. Det er som Kræn Bjærre har visket det gamle Krims-Krams af Veje ud og tegnet et nyt fornuftigt og klart Vejkort for deres Øjne.

»Naar det blev gjort og vi fik den ny Engvej, som der er Tale om, saa har vi efter min Mening lavet et Stykke Arbejde, som vi kan forsvare overfor Skatteyderne og vor Samvittighed og være bekendt overfor vore Efterkommere!«

Medlemmerne summer sig noget.

Vestergaard tager først Ordet: »Det lyder meget smukt altsammen, Kristen Bjærre« — han siger ikke Kræn som de andre Bønder, — »men det er nok en Vildmand!« smiler han overbærende.

»Ja, det kan der slet ingen Snak blive om!« Bakmanden slaar med Hovedet, som om én havde puttet en forrykt Idé derind.

Kræns Miner forandrer sig ikke Spor. Maaske

viser der sig en svag Antydning af et Smil. Han svarer rolig og støt:

»Der er det mærkelige ved Sagen, at den aarlige Udgift til Vedligeholdelse efter den ny Plan bliver ubetydelig større end nu, forholdsvis. Her er Beregningerne.« Han lægger dem frem til Eftersyn. »A har gjort 'et op!«

Mogens Holme sætter Munden i Lave:

»A tror nok, a rammer den almindelige Mening,« — han sér sig om for ligesom at indhente et Mandat — »naar a udtaler, at det er en storslaaet Tanke, der er ganske tidsvarende, en Reform, om a saa maa sige, der fuldstændig stemmer med Tidsaanden. Kun er a ræd for, den bliver for kostbar!«

Kræn Bjærre: »Forandringen vil ganske vist koste noget. Men for det første vil Amtet sikkert her træde hjælpende til, — a skal i alt Fald gøre, hvad a kan, — og for det andet« — Kræns Stemme faar en særegen Klang, saa de alle uvilkaarligt sér hen til ham — »for det andet er der den Forskel paa de ældre Bønder og paa os, at vi er ikke bange hverken for de store Tal eller de store Tanker, fordi vi sér videre omkring, og vor Verden er bleven større!«

Især ved saadanne Lejligheder lyser Kræn Bjærres Ansigt med de aabne, klare Øjne af et usammensat Sinds rolige Styrke. Han bruger hverken store Ord eller store Fagter, men han har en stille, troværdig Maade at fremsætte saadan noget paa, saa det synker.

Og den Stilhed, som følger efter, tyder paa, at han har udtalt noget, som finder Genklang.

»Men« — Vestergaard klør sig med Pegefingerens Negl — »vi skulde jo spare!«

»Det snakker a jo om saa tit, — men paa de rigtige Steder!«

»Hvorda! — hvorda!« hugger Bakmanden ind som med et Næb.

»Ikke da paa Samkvemsmidlerne, det maa vi, der især skal bruge Vejene, vel nok kunne blive ens om. — Men for Eksempel Administrationen! A vil ærlig talt sige, at da Slagteridirektøren den anden Dag vil' ha' fem Hundrede lagt paa Lønnen — han faar, som I véd, fire Tusind i Forvejen, — ja, det næsten skar i mig! A tykkes ligefrem ikke, a kunde forsvare overfor min Samvittighed at gi' et Meneske saa mange Penge at leve af!« Der gaar en svag, smertelig Trækning over hans Ansigt.

I de Blik, som Medlemmerne derpaa sender

ham, er der den tryggeste Ro, som siger, at i den Mands Haand kan man i Grunden trøstigt lægge enhver Sag.

»Naa,« bryder Kræn af. »Der skal jo ikke vedtages noget i Dag. Og nu« — han smiler — »tænker a, Birthe har en Mellemmad til os, inden vi gaar videre . . . ja, det er sandt, vi kunde maaske jage til at indstille en Vandsynsmand sammen med Søren Bak i Stedet for Jens Meelsen.«

Pavse.

»A vil foreslaa Lars Hvol!« siger Anders Slet polisk.

»Nej, ham vil a Fanden far-hen ikke sammen med, saa kan I gøre, hvad I vil. Det er sikkert, a ikke vil!«

De ler allesammen . . .

I det samme er der noget, der bumser mod Døren og gør et svært Spektakel. Men det er bare Karl Egtved. Han er en stor og kantet Arbejder. Der følger saa megen Larm med ham, han render imod al Ting. Det er, som han ikke var født til at opholde sig i en Stue, i alt Fald ikke en fremmed, men som om hans Plads derimod var den vide Mark under aaben Himmel. Han sér maaske heller ikke

bedst, for han er enøjet; i den anden Øjenhule ligger Huden sammenkrøllet. Han har Ar i det røde, vejrbidte Ansigt og sér noget raa ud, som om han havde været meget paa Herregaarde eller ved Jærnbaneanarbejde.

Han bo'r nu i Tuekærshusene, hvor han har en Jordlod. Den roder han omkring i, som gik en af Fortidens store, gravende Dyreformer igen i hans Skikkelse.

»Værsgod, sid ned, Karl!« siger Kræn venligt.

Idet han sætter sig, er han lige ved at vælte Ølkovsen.

Uden videre Indledning siger han barsk: »A vil nok ha' et Laan af Ministeriet. Det skal I jo skaffe!«

Denne Maade støder Vestergaards Finfølelse, og han bemærker: »Det vil sige, du kan jo nok tænke, at vi, vi skal jo ikke saadan videre.«

»Er det ikke min Ret?« Det er en forfærdelig grov Stemme, Karl har.

Boelsmanden Povl Krog siger stilfærdig: »Jo ifølge Finanslovens III b 4. Prgf. 27 er der bevilget Penge til Udlaan til Hede-

kommuner til videre Udlaan til Opdyrkere af Hede- og Moselodder.«

Karl Egtved sænker Panden og glo'r med det ene Øje paa Vestergaard, saa Manden fra Aaby Vestergaard uvilkaarligt sér en anden Vej.

»Er det ikke min Ret, siger a, — vil a Dælen tindre mig aldrig ha' en Øre, for a er it tiggefærdig endnu!«

»Jo, vist er det din Ret, Karl, nu skal vi nok ordne Sagen.« Kræn spørger ham og gør Noteringer. »Kan du skrive, Karl?«

»N—aa, det er it bedst.«

»Ja, ja, saa skal a nok ordne det. — Det er ellers en Fornøjelse at se, hvor flink du dyrker din Lod. Hvorlænge har du nu været Afholdsmand?«

»Til Paaske bliver det fire Aar; da slog a det sidste Slaw. Og nu tror a, det holder!«

»Ja, det gaar jo godt!«

»Godt — ja, den Gang risted og værked Kroppen saadan af al det Brændevinsskidt, En laa og pølede i, men nu kan a ligge med Konen i den ene Arm og begge Tøserne i den anden, uden det skal genere — nok saa pænt! — Ja, saa er a vel færdig!«

Karl Egtved gaar, og det lyder, som der var en tre — fire Mennesker paa Gangen.

Kræn: »Det er storartet at se, hvad han har udrettet!«

Anders Slet: »Det er knusende dygtige Folk, de Tuekærs-Husmænd!«

Bakmanden: »Ja, de vil da bestille noget!«

Vestergaard betænkelig: »Bare de ikke bliver for movsige, saa man kan styre dem!«

Kræn: »Den ene skal ikke styre den anden, men enhver skulde lære at styre sig selv!«

Vestergaard: »A mener kun — æ de snakker jo om, de vil ha' Stemmeret i Kommunens Sager lige med vi andre!«

Kræn: »Det vil enhver virkelig Frihedsmand ogsaa unde dem!«

Bakmanden: »Ja, ja, men gu'e Folk skulde s'gu da helst ha' noget at sige i Sognet!«

Kræn med Vægt: »Vi Bønder har klaret os godt hidtil med at holde os til, at den ene er ligesaa god som den anden og derfor ogsaa skal ha' samme Ret. A tror, vi gør bedst i at blive ved med det!«

Per Haven nikker bestyrkende:

»Ja, det er gue nok, det er g—u—e nok, Kræn!«

Kræn rejser sig. »Nu tænker a gerne, Birthe vilde til Bordet,« siger han venligt.

Sogneraadsmedlemmerne retter og rører sig og gaar barhovedet ud i den friske Luft.

Undervejs finder Vestergaard Lejlighed til en lille, dæmpet, privat Bemærkning: »Ja, du maa da it tro, Kristen, at a er misundelig paa dig for det, du blev Amtsraadsmedlem, hæ!«

Ok nej! Det var da langt fra Kræn.

Medlemmerne fordeler sig ned ad Trinene og spredes. Men Kræn bliver et Øjeblik staaende paa den øverste Trappesten og sér skraat op og ud. Om hans kraftfuldt formede Hoved falder det tykke, tunge Haar. Det er, som alt baade indre og ydre i denne Bondeskikkelse er stemt af til rolig, sund Mandsstyrke.

V.

Inde fra Aftægtsstuen i Bjærre toner Gammel-Jens' Morgensang. Det er Grundtvigs: »Den signede Dag med Fryd vi ser af Havet til os opkomme«. Han synger den langsomt og sløjfer Tonerne, saa de danner som en svævende Bærestol, hvori Hjærtet frit kan gynges. Hans Stemme er blød og har endnu, saa gammel han er, en behagelig, næsten fyldig Klang; selv de høje Slutningstoner i tredje og sidste Linie kan han tage klart og endog dvæle paa dem.

Den gamle Dagvises pragtfulde Billeder med Lyset, der sagtelig skrider frem og laaner sin Glans til Kilderne, der springer, og til Bækkene, der rinder under de grønne Linde, hvor Gud selv sidder omstraalet i sin Herlighedsborg, og hvor alle hans Venner her paa Jorden en Gang skal samles for frydelig at

tale med ham til evig Tid, den gyldne Pragt,
som straalere fra Salmens Strofer, lægger sin
Glød og sin Glæde over den troende Oldings
Ansigt, hvis Øjne tindrer under det sølvhvide
Haar.

Det er, som han synger Luften fuld af
Højtid.

Som han ser Aartusinders troende Skarer
drage op under de grønne Linde.

Og da han synger:

»Som Guld er den aarle Morgenstund,
naar Dagen opstaar af Døde,
dog kysser os og med Guld i Mund
den liflige Aftenrøde,«

hviler der over den gamles Aasyn en Fred,
som paa Tinderne oven over Livets Kampe.

Han folder sine Hænder, bøjer sit Hoved
og sidder saaledes stille hensunken.

Efter en lille Stunds Forløb slaar han med
Fingeren et Kors for sit Ansigt og for sit
Bryst.

Og da han rejser sig, er der over ham den
trygge Glæde, som der er over et Barn,
Faderen nys har smilet til.

Han gaar frem over Gulvet gennem de
skraa Lysstrimer, Solen sender ind i Stuen.

Han ser rundt paa Møbler og paa Billeder med det Smil, hvormed man hilser gamle Venner, og træder derefter ind i Dagligstuen.

Her gør Kræn Bjærre sig færdig til en Bytur. Paa Bordet staar en Tallerken skaaren Mad, Sigtebrød med Rullepølse og Gammel-ost, som han spiser, imellem han klæder sig om. Birthe har givet ham det sidste Strøg med Børsten, og hun staar nu og ser til med Hænderne i Siden. Kvindfolkene tumler med noget i Køkken og Bryggers, Krykk'-Niels, der bærer Vand til Svineføde, skramler med Zinkspandene, og ovre fra Laden klaprer Maskindele livlig til Husmøllekværnens knurrende Mumlen, — dæmpet høres derind den Arbejdets Uro, som dirrer gennem Bjærregaardens Udhyslænger.

»Naa, Kræn,« spørger Faderen, »hvor skal du saa hen i Dag?«

»Vi skulde ha' et større Møde i Vrængsted for at faa organiseret Indkøbsforeningen her i Amtet skulde a ha' det Stykke Tøj med til Farveren, Birthe?«

»Saa bliver du vel Formand for det ogsaa!«

»Aa, det er der jo nok til foruden.«

Birthe retter paa Kræns Veste-Bagstykke,

hvis ny, blanke, sorte Lasting er krøben over Spændremmen, — og gaar efter Tøjet.

»Hm, ok, ja! Som I organiserer og som I — han sukker — »som I tumler!« siger den gamle.

»Det er underligt nok, Fa'r, du kan ikke rigtig blive fortrolig med den ny Tid. Du har da været en vaagen Mand i dine Dage.«

»A kan jo nok forstaa 'et, og det kan jo ogsaa være gue nok, men —«

»Naar du tænker dig, at vi Bønder i vore egne Andelsselskaber aarlig omsætter for 200 Millioner Kroner, at det meste af vort Lands Produkter dirigeres derigennem, synes du saa ikke, at det er morsomt og noget, der virkelig betyder noget? — Det har vi lavet i Løbet af godt en halv Snes Aar, hva'? Tænk, Fa'r, Tohundrede Millioner Kroner!«

Kræn slaar et lille Slag udefter med Haanden og staar, som saa han vidt ud over et Landskab, hvor Guldfloder randt hid og did.

»Ja se her er vi igen ved en Forskel mellem os, Kræn, for saadan noget det kan ikke begejstre mig. A tykkes godt nok om 'et, saadan til, men det kan it varm' mi' Hja't!«

»Jamen der er da en Tanke i alt dette

ogsaa. Vi Bønder vokser ved at styre vore Sager selv, og vi lærer ogsaa af, at vi i vore Selskaber maa værsgod at rette os efter hverandre. Det betyder alligevel mere end blot og bar Flæsk og Smør. Der er som en Opgang for Folket i det ogsaa!»

»A tror nok, du har et skønt Syn epaa 'et, men det er ikke noget at leve af — aandeligt. Det tykkes a ikke. Og at du kan blive varm ved noget, a 'nap kan mærke, aa te a brænder for noget, som du, tykkes mig, er bleven lunken for, det er af den Slags Ting, bitte Kræn, som gør os li'esom noget fremmed for hinanden. I ta'r jo nok til Møder og Foredrag og over til Pastor Kroghs Menighed, — men naar a tænker paa det Lyw, der har væ't levet her i Bjærre« Den gamle gribes synligt af en øjeblikkelig bevæget Stemning, der presser Vandet til Øjnene. Men han trækker Brynene barsk sammen og siger pludselig udbrydende: »A ved ikke, om du har Livet i dit Hjærte, min Søn!«

Han udtaler Ordene skriftrette og med den Vibreren, som ikke mindst ytrer sig hos gamle Folk, naar noget rører dem, men ogsaa med

den Varme, som de Ord har, der kommer dybt fra et Menneskes Indre.

Birthe kommer i det samme; hun lægger en hjemmævvet Tøjrulle med et Bump paa Bordet og lader Haanden stryge hen over den: »Det skulde være kaffebrunt.«

»Ja, husk nu efter 'et!« siger hun igen til Kræn, der staar saa underlig, som om han tænkte paa noget helt andet.

Lars holder for Døren med de to blankbrune og den lille Vogn.

Kræn er allerede i Forstuen. Birthe følger efter for at hjælpe ham Kavajen paa. Hun staar med Hænderne i Siden, mens han knapper. »Og ser du Otto Hollesen fra Damgaard, saa bed dem herover snarest!«

Kræn svarer nærmest hen i Vejret.

»Og sig, at de skal ta' Datteren med!« tilføjer hun paa en stille, polisk Maade, som hun havde en Bagtanke dermed. »Hørt' du!«

Saa ruller Bonden i Bjærre af Gaarde. —

Ung-Jens kommer ind og drikker af Øl-kovsen.

Han staar en Stund med Hænderne hvilende paa Bordet, som han lyttede — ikke til Gaar-

dens summende Liv, men til noget i sit eget Bryst.

Han gaar igen til sin Gærning, men lægger Vejen gennem Bryggerset, hvor Ingeborg og Else skimtes inde i Vadskedampene som Ellepiger i Engtaage. Den ene kommer hen imod ham, som en Magnet trak hende. Hun kommer frem af Taagen, hvis Fugtperler hænger i hendes Haar og lange Øjenvipper, saa langt frem, at han ser hendes store, fulde Blik og vaade, røde Læber. Hun smiler til ham af en Hjærtensglæde, der er saa dyb, at den næsten er vemodig, og Taagedampene vidsker atter hendes Skikkelse ud.

Ung-Jens gaar takkefuld og tavs om i Bjærregaarden.

Han har sit Kammer tilhøjre for Gangen. Da han har spist til Middag, sætter han sig derind for at være i Enrum.

Det er Tvivlens Tanker, han bærer paa. Om det nu er rigtigt, det man har fortalt ham, hjemme og paa Højskolen. Sokrates, Muhamed, Jesus han havde hørt mange Foredrag om Verdens Stormænd. Men Jesus skulde ikke være en Stormand som de andre, sagde de, Jesus var Gud Og naar man

ikke troede dette, gik man fortabt Helvede! Han troede det ikke. Han mærkede ikke noget til den faste Overbevisning i sit Hjærte. — Han havde hørt det alt, saa ofte, han havde troet det altid, — og naar han var sammen med de ældre, og der blev bedt eller prædiket, og Luften var fyldt med Salmesang fra de mange Mennesker, saa syntes han endnu, han troede. Men naar han sad her alene i sit eget lille Kammer, hvor ingen anden havde sin Gang, Ansigt til Ansigt med sig selv og Sandheden, saa var han slet ikke sikker, ikke paa det mindste Helvede troede han nu slet ikke paa, denne modbydelige Forestilling —, ja det syntes han virkelig, naar han gjorde sig sin yderste Flid for rigtig at finde sin egen Mening. Og det var jo netop det, han fremfor alt vilde, ikke smutte fra og ikke luske omkring, men med Guds Øjne paa sig faa fat i noget, han var vis paa, ikke fordi Fader eller Moder eller andre havde sagt det, men fordi det var groet hos ham selv Han syntes ikke, der var noget ved nogen Ting andet, han var helt syg efter dette.

Men det blev ved at køre rundt, Sokrates, Jesus, Muhamed, Buddha den ene som

den anden, mærkelige Mænd, store Mænd. Hvorfor skulde det nu være det eneste rigtige, han var oplært i? En anden Mening kunde vel være lige saa rigtig? Hvilke andre Meninger var der i det hele? Han længtes efter at høre derom — af disse Mennesker selv, efter at komme ud af ja, han fornam det, som han havde været lukket inde — men han vilde selv, han vilde selv — selv tænke og selv raade Han sad og blev helt bitter mod noget, han vidste knap hvad, noget, der vilde snære ham, syntes han Mon han var paa Vej til at blive en Fritænker! Det var jo forfærdeligt! Og alligevel han mærkede ligefrem en Længsel hen til saadanne rigtige Fritænkere. Hvad kunde han gøre for, hvad Tanker der skød op i ham? Hvad kunde han gøre andet end i sin Sjæls Oprigtighed søge at finde Rede paa det, der før havde ligget saa godt i Orden som Tingene i hans Mo's Dragkisteskuffe, men som nu laa ganske forvirret og forstyrret mellem hinanden? — Ja, der var næsten ikke én Ting, han vidste sikker Besked paa, syntes han, naar han alvorligt spurgte sig selv. Ikke en eneste.

Og det var saa underligt, saa forfærdelig

alvorligt, syntes han. Han følte noget lignende, som om han fra et lunt Værelse aabnede Døren ud til en vild og ravnsort Nat, hvor han ikke kunde høre og se andet end Hav, der brusede og brølede, og Storm, der hylede ud af bundløse Slugter. Det gussede ham. Men han havde den Fornemmelse, at hvis han gik ind igen og lukkede Døren, da var han feig, det vil sige en Dødsens Mand. Igennem maatte han.

Og dog var der som en Gnist af Glæde skjult inde i alt dette Mørke, fordi han nemlig syntes, han nærmede sig Sandhedens hellige Ild alligevel.

Ung-Jens gaar til sit Arbejde, men selv ved Arbejdet er hans Opmærksomhed indadvendt.

Det er Aften. Kræn Bjærre er vendt hjem fra Mødet, da han ikke er af dem, der klatter sine Penge i Kroerne eller sine Hestes Gødning paa Landevejen. Han har været Gaarden rundt og har hilset et Læg Grise og to Laura-Kalve Velkommen til Bjærre. Nu sidder han og gør Notitser i sin Lommebog inde i Dagligstuen, hvor alle Gaardens Folk er samlede. Han gør Lars nogle Spørgsmaal, faar nogle Tal opgivne og siger noget om Arbejdet for næste Dag. Lars snoer en Gang det kulsorte

Overskæg, men sidder ellers stiv som en Voksfigur med blankrøde Kinder og Haartungen ned i Panden, og han svarer automatisk.

Krykk'-Niels rejser sig: »Naa a faar nok ud at se til mine Smaabasser.«

»Der er vel ikke noget i Vejen?« spørger Kræn.

»Ikke noget særligt, hun er jo af en taalle Slaw, Soen, men hun har jo sine Nykker, Kræn Bjærre, li'esom vi andre. Og En vil jo helst selv være til Stede. Kan du gøre Plads,« siger Krykk'-Niels paa sin brede Maade til Forkarlen, der flytter sig, saa Niels kan komme ud.

Kvindfolkene har deres Haandarbejde. Drenge søger at liste en Ring ud af et Staaltraadskors, som Krykk'-Niels har lavet til dem, en Leg, som Agnes, den yngste opløbne Datter, følger med store Øjne. Lars skubber en Avis ligegyldig frem og tilbage, hæfter sig nu og da ved en iøjnespringende Bekendtgørelse og skotter i Skjul til Ingeborg. Ung-Jens sidder med Armene paa Bordet og Blikket nedefter. En Krusning i hans Pande viser, at der er Bevægelse i hans Tanker.

De unges Haar er blankt af Vand og stribet af Kammens Tænder. De sidder saa nette og

pyntelige i den varme, rummelige, renlige Stue, der hygges med Tapet og kønne Billeder, og saa skikkelige om det fredelige Lampeskær.

Men livligt er her ikke. Kræn ser sig og saa om med et Udtryk, som fandt han, at her muligt var noget ved at sove hen, han burde holde vaagent.

»I skulde ta' og læse noget højt!« siger han saa.

»Hvad skulde det være?« spørger Ung-Jens.

»Her er da Bøger nok.«

»Dem kender vi.«

»Saa læs en Søndagstanke eller et eller andet Foredrag.«

»N—aa det er ens altsammen.«

Der kommer et meget langt Ophold.

Kunsstykket med Ringen har tabt sin Interesse for Drengene. Birthe gaber, og da Ingeborg udbryder: »Nu har a tabt en Maske igen — som En ogsaa kan sidde og fjøge med 'et!« saa virker denne lille Forstyrrelse kun mere Ro, som naar en Frø slaar Plump i en Dam.

Det ser ud, som om disse unge Mennesker havde siddet om denne dyssende, summende

Lampe i mange Aar — og fremdeles kunde sidde saaledes, saalænge det skulde være.

·Gaardhunden gør, uden at de drejer Hovederne. Men da den bliver ved og tilsidst halser voldsomt, som om noget usædvanligt vilde trænge sig ind, ser de til hinanden.

Omtrent samtidig tumler Hektor og en fremmed Mand ind i Stuen. Og først efter at Kræn Bjærre har befriet Gæsten for Hunden, som han lukker ud igen, kan de hilse paa hinanden.

»Naa, saa det er den nye Mejerist,« siger Kræn. »Ja, da walkommen her!«

Alle ser hurtigt hen paa den fremmede, som om de med Øjnene tog et Fotografi af ham.

Han er en ung Karl med brunkruset Fuldskæg og tykt, mørkt Haar, der busker sig vildt om hans Hoved. Hans Øjne er mørke og meget levende. Han er velklædt, men Tøjet hænger om ham, som om det ikke kom ham ved.

Han staar kejtet urolig og siger noget om, at han har været hos et Par andre Bestyrelsesmedlemmer, og at han skal gaa igen, da det snart er Sengetid.

»Sæt dig ned! — Ja, vi kan vel nok være

«føjer Kræn til, da han har faaet ham til Ro paa Bænken.

Birthe henter Øl og Kage.

Da Mejeristen har fortalt om sin Rejse og andet mere, gaar Snakken istaa, og som i Tanker tager han en Bog, der ligger paa Bordet.

»Naa, det er af den Slags,« bemærker han, da han ser Titelbladet, og lægger den fra sig.

»Ja, vi sværmer ikke for den moderne Litteratur her!« siger Kræn meget bestemt.

Mejeristen vaagnende: »Naa ikke det! Har du læst noget af den?« spørger han i stigende Iver og Tone.

Den sikre Bonde i Knibe: »Nej, men . . . ja a har da læst noget af et Par Stykker en Gang —«

»Og dermed er du færdig med et Slægtleds Digtning, mange Mænds alvorlige Livsarbejde, — det er rask gjort!«

Kræn Bjærre rømmer sig forlegen.

De unge bliver opmærksomme, og Ung-Jens rykker nærmere, begærligt slugende hvert Ord.

»En hører og læser da ogsaa saa meget om det,« bemærker Kræn.

Men da er det, som Mejeristens Øjne slog Gnister:

»Ja, der har vi det! Man hører, og man sladrer, men man arbejder ikke selv, tænker ikke selv!« Han purrer ivrig op i sit Haar. »Tror du, der fremstaar en Strømning i vort Aandsliv uden Grund og Mening! Er nogensinde den fattiges og undertryktes Liv skildret som i den moderne Literatur! Strømmer ikke igennem den en Medfølelse med de lidende, som næsten aldrig før, en ny og dybere Forstaaelse af de menneskelige Vilkaar, fordi man trænger længere og længere ind paa det virkelige Liv. Jo, den vækker Alvor og Ansvar. Den virker befriende ved at vende sig mod det vedtagne og alt Autoritetsvæsen. Den er en Fornyse af vort Modersmaal ved sin Formskønhed. Den moderne Literatur betyder Erobring af nyt Land for Kulturen.« — Han kommer mere og mere i Aande. »Og saa kommer de hule og forvrængede Dyds-helte, de sygeligt sædelige, der uhyggeligt kredser om det kønslige Spørgsmaal, som om de havde Hundesygge, de perverse Moralister, og raaber ud over Landet: usædelig! Det svarer igen navnlig fra de falsk forargede og fra dem, der ikke en Gang ordentlig har læst en Linie

af det, de dømmer om. Hja! — det er det oplyste Folk! — Jeg ved, at du har været paa Højskole ogsaaavidere, og saa er du endda saa lavpandet og gammeldags almueagtig ræd, at du gaar omkring og slaar Kors for Døren, naar Naturens og Aandens Kræfter rører sig med lidt Styrke. Al Ting skal være saa skønt i de Bøger, I vil læse. Menneskene skal være rare, gode og skikkelige og Ordene pæne og pudsede — føj for Fanden!« Han rejser sig og gaar frem over Gulvet. »Paa den Maade forfusker, forfalsker og forlyver I Tilværelsen i noget hult og luftigt Snakkerads, der efterhaanden lægger sig over det virkelige Livs Rørelser, som det grønne Skimmel over Bydammen. Hvordan tror I, der kan komme Fremskridt ud af saadan noget! Hja, man hører, man snakker og man sladrer . . . !«

Flydende strømmer Ordene fra ham, mens han fægter med Armene og kaster med Hovedet, saa det lange buskede Haar flyver hid og did.

»Naa, saa kan du nok ikke lide Højskolen!« siger Kræn endelig, da han kan komme til Orde og Mejeristen atter har sat sig ned.

»Højskolen! Jo den er noget af det bedste,

vi har haft. Det er den, der har sat Fut i Bønderne. Nu skal vi se, om det bliver til mere, om de kommer videre frem men det kan vi jo ikke afgøre her i Aften — vel!»

Kræn smiler lidt. »Nej, og det behøves jo heller ikke!«

Uagtet der er noget ungdommelig selvbevidst over Mejeristen, saa virker han dog tiltrækkende ved sin Iver og sit frie Ligeud-Væsen. Det kan man ogsaa se paa Øjnene rundt om i Stuen; de titter agtpaagivende frem, sidder som paa Spring og venter noget.

Kræn ser en Stund undersøgende paa ham. »Mon du skulde være Socialist?«

Han slaar Hovedet tilbage, ser op mod Loftet, skyder Læberne frem og ser ud, som han døjede med i en Hast at sammenfatte mange viltre Enkeltheder:

»N—ærmest Anarkist!«

Da ler Kræn Bjærre.

»Du siger det da saa tydelig, En kan høre, hvad det er, he!«

Pigerne standser Naalen og ser hen paa ham med aabne Læber. Saa ler de ogsaa.

Gammel-Jens, der længe har smilet af Velbehag ved at se paa den unge, livlige, ildfulde

Karl, som om han vakte lyse Minder, rokker frem i Stuen. »Hva' er 'et, han siger?« Den gamle fatter saa vanskelig alle Ordene fra en fremmed.

Birthe borer Hvol-Slægtens skarpe Blik i den unge Karl og synes at veje hans Chancer i Verden.

Men Ung-Jens' mørke, dybe Øjne suger til sig.

Mejeristen rejser sig brat: »Det er, li'esom man var arresteret, naar man sidder indeklemt paa saadan en Bænk — ikke?«

De levende Øjne rundt om i Stuen viser, hvor lysvaagne Folk er bleven.

Kræn drejer sig i Sædet. »A havde ellers tænkt du har jo været Friskolelærer og lært noget saadan, at du kunde samle de unge om Aftenen, det var ingen Skade til, og det var egentlig os, vi er nogle Sognebaandslødere, der gjorde Udslaget, saa vi valgte dig, ogsaa noget af den samme Grund. Men« — Kræn smiler — »naar du er Anarkist, saa ved a ikke rigtig, he.«

»Jo, det er noget for mig Vi skal nok faa det rart!« nikker han til Ung-Jens, der uvilkaarligt nikker igen. »Men Pigerne

skal med, hva'! — Ikke sandt!« Han lægger sine Hænder tungt paa Skuldrene af Else og Ingeborg, der ikke rigtig ved, hvorledes de skal tage det.

»Ja, det kan vi nu siden snakkes ved om. Lad os nu se Tiden an. A tykkes, du ta'r os lig lovlig hastig, fremmed Kaael!« smiler Kræn.

Krykk'-Niels er for noget siden kommen ind ad Køkkendøren, hvor han bliver staaende med Lygten i Haanden og iagttager Mejeristen, der under mange Bevægelser og store Sving farer rundt og tager Afsked.

Da han er vel ude, er det først, at Niels rører paa sig.

»Ti—he! Det er nok en urolle Kaael ham. Tho han futed omkring som en Skid i et Par Læjrbowser!«

De andrer smiler ved Røgterens Frisprog. Men Krykk'-Niels bare spørger Birthe, om hun vil være saa venlig at gi' ham en Stump Lys til hans Lygte, »for der bliver nok it møj Søvn til Niels aa mæ i Næt.«

De trækker Vejret dybt, nu Mejeristen er borte.

Kræn bemærker ligesom i Tanker: »Der er

jo nok noget overdrevent ved ham, men han er jo ung, og der er svær Frihedslyst i ham!«

Birthe rejser sig. »Han er nu af den Slags Folk, der ikke huer mig!«

Men Gammel-Jens ser fornøjet ud. »Det er det samme, der er Lyw!« siger han og rokker hen imod sin Stue. »Ja der er,« gentager han og smiler, »der er Lyw!« —

Da Birthe og Kræn kommer ind i Sovekammeret, siger hun: »Det er sandt! Der var Brev fra Svend i Dag. — Han vil da ikke være Præst nu!«

»Vil han ikke være Præst!«

»Nej« — hun staar bred og stærk med Hænderne i Siden. »A ved ikke, hvad du synes! Han kan ikke for hans Overbevisning, skriver han! — Saa er de Penge da hyt ud af Vinduet.«

Kræn bliver helt underlig. »Vil han ikke være Præst!« Han tager Brevet og læser.

Birthe begynder at klæde sig af.

»A troede endda, a skulde ha' set ham med Kjowl og Kraw. Men a ved ikke, hvordan det er, det gaar!«

Birthe sparkes Dynen ned i Fodenden.

»Skriv til ham i Morgen, at det kan ikke hjælpe med saadan noget Vrøvl!«

»Det, der angaar et Menneskes Overbevisning, er noget helligt, Birthe,« svarer Kræn stille-alvorligt og læser videre.

»Aa — saadan en Hvalp!«

Han læser Brevet flere Gange. Han bliver siddende med det i Haanden i dybe Tanker og med et Udtryk, som anede han, at noget særligt forestod.

VI.

Sommersøndagshvile, Sommersøndagsstilhed, Sommersøndagsro, den Døs, Mennesker og Dyr paa Landet synker hen i, naar Solen stille brænder i Middagslaget, har sænket sig som en solbaget Luftdyne over Aaby Sletting.

Menneskene puster inde i de lukkede Kamre; Køerne ligger med udspilede Buge og stønner i Baasene; ude i Indkastene staar Øgene med slappe Øjelaag og nikker med Hovederne som gamle Koner sent paa Aftensædet, og de smaa Føl strækker alle fire Ben ud fra sig og hviler med flad Side paa den grønne Eng.

Bredt bølger Rugvangen som et aandende Bryst, og Vinden, der sætter den i Bevægelse, er som selve Jordens Pust i Søvn.

Og Uhrene, der gaar i alle Huse og Gaarde, er som en dikkende Puls hos en, der sover roligt.

Saa begynder Livet at vaagne i noget, der rører sig her, blinker hist, eller høres i svagt knækkende Lyd som fra mangfoldige Lemmer, der strækker sig.

Der aabnes en Luge, en Dør, en Port.

Ud af Gaardene rundt omkring paa Slettingen kommer Kobler af Kvæg, der vralter frem over Markerne mellem frodigt voksende Korn og Græs som smaa Skarer af kravlende Insekter. Bondekøretøjer paa Bytur og Stadsvogne, hvis Lak skinner som Billens Panser, kryber frem ad Vejene i forskellige Retninger som tunge Skarnbasser. En Flok Cyklister summer hen over Sletten som en Myggesværm paa spillende Traadben. En enkelt Husmand fra Tuekæret svingler hjem med sit Hølæs som en tungtlæsset Arbejdsbi, der er bleven forsinket.

Og ud over Jordens murrende, groende, krybende, kravlende Sommerliv lyder Malmklangen fra Vrængsted Kirkeklokke, der ringer til Sidsttjeneste, syngende Malmlyd paa syngende Malmlyd, som Kæmpestrøg paa en Verdens-Lé ude i Himmelrummet.

Ind i Bjærre ruller Damgaardsfolkene paa

Besøgelse. De har Datteren med og desuden Ole Jensens fra Teglgaard.

Birthe og Kræn skynder sig ud til det fremmede Køretøj, i hvis friske Vognlak og blanke Nysølv Solen spiller.

Gæsterne har ingen Hast med at stige af. Maren Damgaard dvæler i de bløde Hynder, som om det var svært at rive sig løs, og hun forlader ikke Vognen, før hun har forvisset sig om, at man har lagt Mærke til, hvor alt skinner.

Damgaardsmanden flyr Tømmen til Lars, der er kommen til for at tage mod de kul-sortede Heste. Derefter lader han sig glide langsomt ned over Forhjulene. Han er en pæn, bitte, rødfed Mand, der tager smaa Skridt, gaar næsten uhørlig, som paa Uldsokker, og naar han rækker Haand og siger Goddag, gør han det med den mindst mulige Udstrækning af Musklerne. Otto Damgaard er en stille, roligsindet Mand. Han er bekendt som Egnens første Tyreopdrætter, og man siger, at han ude i Stalden har en Stol, hvor han kan sidde i flere Timer ad Gangen og se paa Kalvene og Ungtyrene uden at sige noget.

»Vi vred da ind i Teglgaard og tog dem

med,« siger Maren Damgaard . . . »Nu har det da været snakket saalænge, at vi skulde følges ad herover.«

Ja, det var da saa skøn, saa skøn.

Maren Damgaard søger sin Omgang i et bestemt Lag; ikke saa meget blandt Bønderne i sin egen By som hos de mest ansete Bonde-slægter rundt i hele Egnen. Dette Lag er for hende det egentlige Folk, og hvad der ligger ud til Siderne derfra, det er enten noget »fint Pak« eller nogen »sølle fattige Pjalter«.

Der har været mange stovte og veloplyste, men ikke særlig fremtrædende Bønder i den Teglgaardske Familie, og Ole Jensen samler Familiens Grundegenskaber i sin Person. Han er uden Tvivl den mest repræsentative Bonde-skikkelse paa Egnen, hvorfor han ogsaa for mange Aar siden en kort Tid var Kredsens Rigsdagsmand. Han er høj, med et prægtigt Hoved, omkranset af sølvgraat Haar og Rund-skæg; og han forener en statelig Holdning med naturlig Værdighed; han synes skabt til Fører. Han er ikke bleven det. Maaske han har manglet Ærgærrighed og en vis Haardhed i sin Karakter; i hvert Fald sér det ud, som om den Mildhed, der udstraaler fra hans

Øjne, i Tidens Løb har blødgjort og smeltet de oprindelig skarpe og faste Linier i de smukke og egentlig stort anlagte Træk.

De følger Kræn og Birthe ind i den rummelige, flisebelagte Forstue, hvor en Bunke Paptavler viser, hvor talrige Præmier Landboforeningen har tildelt Bjærres Kreaturbesætning.

Maren Damgaard er en jævnhøj, noget forvredent vokset Kvinde med store knudrede Hænder og stærkt fremstaaende toppede Haandletsknokler. Hendes Øjne sidder vidt fra hinanden, og de ligesom presser sig nysgærrigt frem af Hulerne, et mod hvert Verdenshjørne, for at se al Ting. Hun bærer en sort ulden Kjole med Stenkulsperler, hvid Halsstrimmel og Guldbrosche.

Datteren ligner hende paa de vidt fra hinanden siddende Øjne; hun har Klumpnæse og det farveløse Haar strammet tilbage over Issen; — hun minder virkelig om en Frø. Hun bærer Bluseliv af lyseblaat Silke og ulden Nederdel. Fløjelsbæltet er hængt foran med et moderniseret, arvet gammelt Slægtssmykke af Sølv, og om Halsen har hun en lang Guld-urkjæde med Skyder.

»Naa, Sandra!« siger Maren, plukker ud i

Datterens Pose-Ærmer og nebrer hende lidt, hvorefter hun skubber hende over til Birthe, som vilde hun sige: »Ja, her er hun!« Paa én Gang raaber hun, da hun ikke ser Manden: »Otto! Otto! Hvor er du henne!«

Birthe ser paa Alexandra Hollesen Damgaard, som om hun maatte indrømme, at hun var en stram Bid at byde en ung Karl, men hun klapper hende dog venligt paa Skulderen.

Maren finder Manden. »Ja, han gaar jo saadan og ponjer omkring, han bryder sig s'gut stort om Folkeskik, den Svend, he!« Hun børster ham et Par Strøg over Ryggen og lader Haanden glide kælent ned ad Frakkens Luv. Maren synes ikke, der findes saa pænt Tøj til en Mandsperson som mørkeblaat Dyffel.

Kræn er allerede med Teglgaardsfolkene gaaet ind i Mellemstuen, hvis lange hvide Gardiner flyder ud paa Gulvet, og hvis grøn-malede Vægge er prydede med Lithografier af Højskolemænd, Politikere og enkelte Digtere. Møblerne grupperer sig i Buffet og Skrivebord af lyst Egetræ, ovalt Bord og ripsbetrukken Sofa af Mahogni, samt Tobaksbord af Nødde-træ; og omtrent midt paa Gulvet staar en sortmalet Gyngestol med forgylde Blomster,

ensom og forvildet, som om den ikke vidste, til hvilken Side den skulde holde sig.

Ole Teglgaards Kone i rødbrun, nobret hjemmевævet ulden Kjole med Silkemoiré's Besætning og Koiffure af sort Blondestof med Violer sætter sig paa en Rørstol; hun lægger Hænderne sammen over Maven og ser venlig ud. Ole stopper sin Pibe.

»Der kan du sætte dig, Otto!« siger Maren og peger paa Gyngestolen.

Ingen vil i Sofaen. Birthe maa næsten skubbe Maren og Sandra derind.

Kræn Bjærre fortsætter et indledt Ordskifte, idet han hentyder til Bergs Billede: »Ja, hvis han der havde levet nu, tror du saa ikke, han snart var bleven Minister, Ole?«

Ole Teglgaard vender sig og stopper Tobakken fast med Fingeren. »Jo, nu tror a det! — A har jo siddet paa Tinge med ham, og a var ganske vist ikke hans Mand — men . . .«

Maren Damgaard, der imidlertid har slugt al Ting med Øjnene, bryder ud, som om der ikke var andre, der talte:

»Nej, det var da en svære Buffet. Vi skulde ogsaa ha' faaet vores lavet med saaden Hylde paa Siden — hørt du.«

»Aa, det kan være det samme med saadan noget øwerdrøven Væsen!« mumler Otto.

»— — — Han gik mig nemlig for kras paa,« vedbliver Ole. »Og da han efter Grundlovsbruddet i 85 talte om, at Sandheden og Retten nok skulde sejre, sandt at sige, a troede det ikke rigtig den Gang. Nu tror a det! Ogsaa i en nær Fremtid.«

»Ja, han var en Troens Mand!« siger Kræn.

»A vil ærlig tilstaa« — Ole ser alvorlig-tænkksom frem for sig — »at i Politik og den Slags Ting har a altid holdt mere paa Forstanden end paa Troen. Men naar a i et langt Liv har betragtet Forholdene, saa maa a sige, at det er mærkeligt, hvor Troen kan bære. Det er Troens Mænd, der har baaret os gennem Forfatningskampen. Disse Folk har et forunderligt Mod til dristig Flugt, som vi heller ikke i Politiken kan undvære. Ja, det er min Erfaring. A selv har nu aldrig kunnet holde mig i den Højde, om a saa maa sige. Det vil a ærlig tilstaa. Og a vil ogsaa mene, at i den daglige Politik under normale Forhold er det de mere praktiske Egenskaber, det drejer sig om. — Men a har den største Agtelse for Berg — og de andre . . . a kendte

dem jo alle sammen personlig i sin Tid!« smiler Ole ved Tanken om de betydelige Mænds Selskab, der har forfinet hans egen Intelligens.

Kræn Bjærre lytter opmærksomt og ærbødigt til den ældre Bondes Tale. Otto Damgaard gynger i Stolen, hvad han synes at finde megen Behag i.

Ole Teglgaard tænder Piben med en vis nydende Langsomhed. »A tror — bak, bak, bak, — der forestaar et Regeringsskifte, meget snart endog. Et sundt Blik paa de politiske Forhold viser, — bak, bak, bak, — at Situationen er i høj Grad uholdbar for det nuværende Styre. Naar man kender en lille Smule til Forholdene, saa forstaar man, at det nu kun er de sidste Nagler, der holder det hele sammen.«

Han taler interesseret og synes at se det, han omtaler, paa nært Hold med en forstaaende Tilskuers Blik.

»Har I selv vævet det?« spørger Maren Teglgaardskonen og sætter Næsen helt ned til hendes nobrede, rødbrune Kjole.

»Ja, saadan noget besørger Lise,« svarer hun smilende.

»Den politiske Situation er umulig!« Ole smider den afbrændte Tændstik, han har staaet med, i Udkradsningsrummet. »Ganske umulig!«

Kræn Bjærres Ansigt lyser af Interesse: »Det er helt underligt at tænke paa, om den store Dag skulde være saa nær, da Folkefriheden bliver til Virkelighed og vi selv skal styre Land og Rige, det Maal, En har kæmpet for lige siden Ens unge Dage. — Ja, a kan godt sige, at nogle af mine skønneste Aar tilhører den politiske Kamp for Frihedens Sag!«

»Ja, og du, Kræn, der staar i din Kraft, du kan maaske komme til at ta' et Tag med i den ny Tid. Det vil sikkert blive en Arbejdets Tid efter de mange Aars Stilstand. For mig — ja a vil betragte Begivenheden og — bak, bak, bak, — være glad for at have oplevet et Stykke Historie.« Der er et Skær over Ole Teglgaards fine og kloge Træk, som vidste han virkelig, hvad Historie var.

Med ét smiler han og hæver Pibespidsen: »Nu vil det blive interessant at se, om hans Majestæt virkelig tør tage Bondens Repræsentanter til sit nye Ministerium! . . .«

»Nej, sikken en Sandkage!« Der er noget misundeligt i Marens Tone. »Hvordan kan du da faa den saa let aa sprød, Birthe!«

»Aa —,« Birthe slaar det hen og stiller Kande og Kopper fra sig.

De to Mænds Samtale høres derefter ikke videre for Kvindernes Snakken og Gang med Dørene.

»Nu kommer Ingeborg ligestraks, bitte Sandra!« siger Birthe. Sandra sidder tavs ret op og ned i Sofaen, som om hun sad smuk.

»Det er vel sagtens fra de gamle deres Tid!« Maren ser efter Aarstallet paa Sølv-Theskeerne; hun er vist nærsynet, for hun sætter Øjnene saa tæt til.

Birthe maa næsten baade true og tigge Mændene til at gaa til Kaffebordet, saa optaget er de af Samtalen.

»Ja, det er kedsomt,« klager Maren. »De Stoddere kan aldrig blive færdige med at prokkerere. Det er it saadan med min . . . a tror min Salighed, han sover, ja, han fik ingen Middagssøvn i Dag. Otto! Otto!«

Han farer op.

»Du er s'gu en pæn fremmed at ta' med i By!«

»Tho det var da it mere end som a lieg' blundt.« — Han purrer op i Haaret og ser sig omkring.

»Hvor er jer Fa'r henne?« spørger Ole Teglgaard, da de er kommen til Sæde.

»Han er i hans Kammer,« svarer Birthe, »men han kommer nok ligestraks.«

»Ja, a vilde da gjerne hilse paa ham. Vi har rigtignok ikke altid delt Anskuelser paa ethvert Omraade, men a har den største Agtelse for enhver ærlig Overbevisning. Han fejler vel ikke noget?«

»N—aa han er ikke helt rask, og han bliver mere og mere tunghør . . . Værsaagod, — værsaagod — aa vær nu saa god!« nøder Birthe med husmoderlig Gæstfrihed.

Da Kaffen er drukket, gaar de alle ud i den moderne anlagte Have. Nærmest foran breder sig en af en lav Fucsia helt omgærdet stor Græsplæne med Rabatter af spraglede Stedmodersblomster og gule og blegrode Roser, samt i Midten en Busk højstænglede, lilla-farvede Blomster; og til Siderne begrænses denne aabne Plads af blomstrende Buske, lavere foran, højere bagved, hvor de jævnt gaar over i Ask, Røn og andre Løvtræer.

Efter nogle Beundringsudraab fordeler Selskabet sig paa følgende Maade: Mændene driver i Marken, Ingeborg og Agnes underholder Sandra ved Hjælp af et Par Albums og andet Smaatteri, og Birthe fører de to Gaardmandskoner ind til Skabene og Klædekisterne.

Gammel-Jens gaar derimod alene ind gennem Buskene til venstre ad en smal Gang, i hvis løvrige Krumning hans Vesteryg og hvide Haarkrus rokkende og vrikkende forsvinder. Den smalle Gang fører ned til det Stykke af den gamle Have, der ved Gaardens Ombygning er blevet indlemmet i den ny. Dernede staar et gammelt Piletræ med to Stammer, hvis Grene nu kun grønnes i de yderste Spidser; mellem de to Stammer var i sin Tid rejst den Talerstol, hvorfra de grundtvigske Nybrudsmænd ved Sommermøderne forkyndte deres Livssyn. Resten af den oprindelige Have, hvor Folk den Gang stod og lyttede, er nu indstænget til Svinene, men den gamle Pil er bevaret som et Minde.

Der har Gammel-Jens en Bænk. Der holder han af at sidde med sine Tanker og sine Minder.

Inde i sit lille Kammer ved Siden af Gangen sidder imidlertid Ung-Jens med sin Broder Svend, der holder Ferie hjemme i Fødegården. Svend ligger hen over Sengen. De lange, knoklede Lemmer strækker sig hver sin Vej, som om de ikke var arbejdet sammen, ikke kom hinanden videre ved; hans store Fødder med de hjemmestrikkede, graa Hoser og skævslidte, broderede Morgensko, stikker op hver i sit Hjørne af Sengens Fodstykke; den ene Haand ligger ind under Nakken, der naar helt op over Hovedgærdet, og den anden griber, grov og knudreleddet, som en Klo om Veichselrøret af en lang Pibe, der støtter paa Gulvet. Han har lyst og tyndt Haar og Skæg, Hovedet er næsten skaldet, og han har Hvol-Slægtens kolde, skarpe Blik. Over det blege, magre, stærkt udmejslede Ansigt hviler et Udtryk saa stenroligt, som om intet kunde bringe det i Forundring, da han har tænkt sig alle Muligheder.

Ung-Jens sidder paa sin Kiste med det aabne, noget drømmende Blik vendt mod den ældre Broder.

»Jo, du kan tro, der er Liv i Møderne,« siger han. »Og som han kan fortælle, Meje-

risten! Han har ogsaa læst en Masse. Af de nye Ting!«

»Holder han Foredrag?»

»Ikke saadan Foredrag. Vi læser et Stykke og taler sammen, og saa midt i, li'esom det kan træffe, fortæller han, hvad han kommer i Tanker om. — Som nu sidst om Kristoforus. Gud ved, hvor mange Foredrag man har hørt om, hvor smukt det var, at Kristoforus saa ivrigt søgte at tjene den stærkeste. Det Sagn var bleven li'esom et Udtryk for det højeste i Livet. Men saa siger Mejeristen, at det er jo en ganske tarvelig og raa Lære. Man skal ikke spørge om, hvor Magten er, men hvor Retten findes. Og det er selvfølgelig rigtig —, ikke! Og saadan er der altid noget nyt i, hvad han fortæller. Man sidder saa vaagen og hører efter, forstaar du, og det er ikke alene et nyt Syn, men der er saa meget deri, man absolut maa sige ja til, noget rigtigere og finere, end vi er vant til at høre, mere virkeligt og sandt, tykkes a!«

Ung-Jens har rejst sig, og der er Glans over hans Ansigt, som han der staar og ser ud af Vinduet. »Ja, a er glad for ham; han

er ingen Ting ræd for, og saa er han saadan et rart Menneske!«

Han vender sig mod Broderen, idet der gaar som en Lysning over hans unge Træk:

»Der gik man og hørte det samme og det samme, og a kunde jo nok tænke, det ikke var det hele, der var; man tvivlt og turde alligevel ikke, og troede, og det turde man heller ikke rigtig . . . Tykkes du nu ikke« — bryder han af og skifter Udtryk — »det er mærkværdig, at ellers fornuftige Folk kan blive ved at tro, der er noget særligt helligt ved Æventyret om Samson og alle de andre Røverhistorier, der staar i Bibelen!«

»Det tror Folk heller ikke — virkeligt —. Folk i Almindelighed tror i det hele slet ikke, kun med deres ydre Væsen, og hvad der læres!« Broderen taler paa en Maade, som om det, han siger, var noget, der for længe siden var afgjort.

»Ja, men de er da ikke Fritænkere, Folk, ret mange da!« siger Ung-Jens.

»Nej, for de skal først ha' lært at tænke, før de kan blive Fritænkere.«

»Ja!« svarer Ung-Jens i friskt Udbrud! »Og i Førstningen man tænker saadan noget ugude-

ligt, saa er man ligefrem bange, som da man var Barn og skulde gaa alene i Mørke. Men nu føler a mig saa let og fri, a er bleven Helvede og andre overtroiske Mørke-Forestillinger kvit . . . Hvor det er Synd at lade alle de enfoldige Mennesker gaa og ryste i denne barbariske Helvedsfrygt! Hvor mange flere glade Timer kunde de ikke leve! . . . Ja, det er dejligt at tvivle, fordi man faar saadan et ærligt Sind, der gør En fri og glad.«

»Du er ung, Jens, det er ikke længe siden, du begyndte at tænke selv. Du er lykkelig over at mærke Tvivlens friske Saltvandsluftning stryge ind i dine Forestillinger. Du tvivler paa de Tanker, du er oplært til at se som de største, men du tror paa andre Tanker og paa selve den menneskelige Evne til at trænge igennem med Tanken. Men naar, om det sker, denne Evne er løbet ud til sin yderste Spids, — hvad saa? Naar den, der elsker Guld, ejer alle Jordens Miner og den, der higer efter Ære, kan samle alle Tidens Straaler til en Glorie om sit Hoved, saa staar de der, den klogeste, den rigeste og berømteste, paa de yderste Spidser ved de dybe

Afgrunde og stirrer ud gennem det uendelige Rum.«

Ung-Jens har rynket sin glatte Pande og vipper med Øjenhaarene.

»Ja, men der maa da være et Maal,« siger han, »en Mening, man kan finde! Man kan jo da bevise . . .«

»Hvad kan man bevise?« bryder Broderen brat af og drejer for første Gang Hovedet.

»Ja, at f. Eks. Jesus ikke kan være opstaaet fra de døde, det strider mod Naturlovene, og saa tror man naturligvis ikke paa Opstandelsen mere og saadan . . . ja, det siger Mejeristen!« tilføjer han lidt usikkert, da han mærker Broderens kolde Blik paa sig.

»Mejeristen er vist en brilliant Karl, men maaske nok lidt løs i de aandelige Sammenføjninger. Man kan bevise, at Vand bestaar af Ilt og Brint, og at det er Hjærtet, der driver Blodet ud i Legemet, saadanne Stumper og Stykker af Helheden kan man bevise. Men bevise f. Eks., at den ene Livsanskuelse er rigtig og den anden gal, det kan man aldeles ikke.«

»Men saa er den ene Anskuelse jo ikke mere dum end den anden!«

»Mere dum! Nej, naar den passer Vedkommende. Men Religion passer kun den, der trænger til den. Religion antager man som en personlig Fornødenhed. Der gives kun to Veje. Enten maa nemlig den menneskelige Tanke frit føre, og man bliver Fritænker, eller man tror den Katekismus, der læres, og man ender med at kysse Pavens Tøffel.«

Ung-Jens mumler »ja« og »men« og gnider sig paa Panden. Det er, som om han alligevel ikke rigtig ved Vej.

Svend ser skarpt frem med sine sorte Øjne, der ligger dybt under den blege, marmorfaste Pande. »Naar nogle Stoffer træffer sammen under visse Forhold, opstaar der det, man kalder Liv, og naar de adskilles, fremkommer det, man kalder Død, derudover er der ikke meget at sige om Livet og Døden, naar man skal se det fra et strængt videnskabeligt Standpunkt.«

Ung-Jens rejser sig ivrig. »Nej, Svend — nej!« Han gaar frem og tilbage det Par Skridt, Kammeret tillader. Derefter sætter han sig igen paa Kistebænken med Hovedet støttet paa Haanden. »Nej, det tror a ikke, Svend!«

»Man kan nok blive stum, naar man staar

paa Livets yderste Spids. — Maaske viser den sig dog at være et Gennemgangsled, og Livets Opløsning muligvis kun en Urtaage for en ny Verden. — Lykkeligvis er der imidlertid forinden, undervejs gennem Livet, en Mangfoldighed af Kræfter, der rører sig i det forunderligste Spil, og det er disses Stræben, der gør Livet tiltrækkende.«

Ung-Jens sidder fremdeles foroverbøjet med Fingrene op gennem det lokkede Haar.

Moderen river Døren op. »Naa, her er I! Hvad mon I sidder og ruger over. A tykkes endda, I skulde vise jer, I ved, vi har fremmede!« Hun lukker igen, noget haardt.

Sønnerne ser til hinanden.

Lidt efter svinger Svend Benene over Sengestokken og deklamerer smilende: »O Sandra, o Sandra, o Sandra, hulde Mø!«

»Ja, Mor er underlig med saadan noget.« Ung-Jens rejser sig og trækker Vejret dybt, som om han i Tankerne sluttede noget af. Hans Cykle staar ved Fodenden af Sengen; han sætter Pedalen i Sving og siger: »A tror, a kører en Tur!«

»Well!« Svend staar for et lille Spejl, som er stillet op mod Vinduesposten, og tager Flip

og Humbug over sin Normalskjorte. »Ja, hold du bare fast ved din Else, min Dreng, og ved din Selvagtelse, den er vel egentlig det eneste faste Holdepunkt i Tilværelsen.« —

Imens gaar Mændene hen over Kornmarkerne mellem den graa Rug, der begynder at modnes, den gulflammede Byg og den grønne Havre, der lysner i Toppen. Paa Bolkene mellem Agrene gaar de enkeltvis bagefter hverandre, man kan kun se deres Overkroppe. De standser jævnlig, — gaar igen lidt, snakker, peger hid og did med Haanden eller Pibespidsen, altsammen langsomt, sejt og vuggende — i Takt med Kornet, der blidt bølger for en doven Vind.

Ved Enden af Agrene gaar de sammen i Gruppe. Og som de staar der, synes de frodige, blomstrende Bondeskikkelser at være skudt frem af Jordens Fedme. De betragter den bugnende Sæd, der omgiver dem til alle Sider, medens de med et sundt Aandedræts Ro udpuster den ene lille Sky efter den anden fra deres Landmandspiber. Og den samme Luft, der kæler for Aksene og Klaserne, og som vifter disse Jordens Velsignede behageligt om

Panden, bærer de smaa Røgskyer læmpelig bort i lyse Rullinger.

Der staar en Graabynke i Rugen. Kræn Bjærre bøjer varsomt Straaene til Side og lister ind og fjærner den.

»Du er nu ogsaa saa meget nøjeregnende, Kræn!« siger Ole Teglgaard.

»Ja, a kan ikke lide saadan noget. Det maa ikke være; det er en Plet!«

Og saa gaar de videre. Hen forbi den lange Række af sortbrogede Laura-Køer, der vader i en Overflødighed af Græs, hvis friske Top de mætte Dyr gumler i sig, medens det afbidte Straa ligger halvvissent, henvrøslet efter dem ad Ageren. Hver enkelt Ko ses efter og vurderes. Solen glinser paa de blanke, brogede Skind, navnlig paa den sorte Tegning i Haarlaget.

Mændene følger en Markvej ned forbi Engen, hvorfra der strømmer den lifligste Krydder-Luft. Og de drejer ind gennem Leddet til den stængede Toftehave, paa hvis evigtgrønne Bund Præmietyren »Cæsar« staar med Ring i Næsen.

De standser og ser sig vidt om over Aaby Sletting, over Toft og Mark og Vang og over Aaen, der rinder stille og blinkende hen mellem

Høstakke. De taler kun faa og dæmpede Ord, som stemmer med de stilfærdige Omgivelser. Indtrykkene fra det frugtbare Land, der aander sin Grøde og Duft imod dem, siver bedøvende gennem Sanserne og lægger sig til Hvile i deres rolige Sind som fredelige Agrarstemninger.

Efter en kort Stunds stille Hensynken vender de sig ind i Gaarden. Her staar Lars Hvol skrævende og tager imod dem; han har lugtet Andestegen, som hans Søster har over Ilden.

»Goddag, Diherrer!« siger han rigtig godt oplagt. »Naa, Ole Teglgaard, hvitter faar vi saa det nye Ministerium?«

»Nu tror a ikke, det varer ret længe!« Ole nikker med sit smukke, graahaarede Hoved.

»Naa, Gud ha' Lov, saa kommer vi sølle Stakler da ogsaa til Fadet en Gang!« halvskæmter Lars.

»A vil hellere sige, saa sejrer Frihedens Sag!« føjer Kræn til i en noget højtidelig Tone.

»Det kan vi ogsaa, Svawer. Saadan et bitte Ord skal s'gu it skille os ad, naar bare vi kommer til Bordenden, hæ!«

Kræn afvisende og fast: »Vi har nu en Gang en forskellig Opfattelse af Politik.«

»Jamen, det gør aldrig nogen Verdens Ting, Svawer, for vi vil begge to det bedste« — den mørke Vorte paa Lars's Kind hæver sig, just saa meget smiler han — »a mener, vi vil begge to ha' det største Stykke Flæsk, vi kan faa, ha, ha! Og det er jo alligevel Hovedsagen i Politikken! — Ja, er det ikke, Ole?« Der kommer et Øjeblik noget halvt uskyldigt i hans Udtryk.

»Ja, det vil sige,« svarer Ole Teglgaard vigende, »der er jo ogsaa andre Drivkræfter — hm! . . . Du er noget haardhændet, Lars!« smiler han og slaar ud med Pibespidsen.

Lars ser paa den milde Mand og griner lidt.

Med sit aabne, enfoldige Udtryk og i en Tone, der antyder hans Tro paa noget højere, siger saa Kræn: »Det er underlig med dig, Lars; naar du ser for dine Øjne, hvordan al Frihedens Idéer gaar frem, saa vil du dog ikke tro, — der maa absolut ikke være saadan noget til!«

»Jo, jo, bitte Svawer, der misforstaar du mig. Jo, de her Idéer, dem kan vi s'gu it

godt undvære. — for Folks Skyld. Ellers vil de jo it rende efter nogen Ting, hæ!«

Kræn slaar med Hovedet. Ole smiler.

»Ja, hvad siger du, Ole, du er da en gammel Politikus?«

Ole Teglgaard ser ud, som saa han mange Traade filtret sammen, og svarer mæglende med sin bløde Stemme, idet han løfter Skuldrene lidt og atter lader dem synke: »I de politiske Forholde gør sig mangfoldige Ting gældende, inden det historiske Resultat fremkommer. Og — æ — nogle fremhæver det ene og andre det andet!«

»Ja, men ved I hvad, I gode Mænd, a tror egentlig gjan, naar vi rigtig forstod hveranner, te vi er enige, a mener — i vor Hja't!« Lars Hvol griner.

»Det er vanskeligt at snakke med dig!« siger Kræn og gaar.

Otto Damgaard kommer nu trippende; han har været en Tur inde i Kostalden. »Skal vi it ha' Munkedal at se?« spørger han som en stor Dreng, man vil narre for noget.

»Lad os først spise vor Mellemmad,« svarer Kræn.

»Du skal nok faa »Munkedal« at se, bitte

Otto,« siger Lars Hvol og lægger sin Haand paa Skulderen af den lille Damgaardsmand.

»Og a er ogsaa vis paa, det vil gøre dig godt!«

»Han er jo Bror til »Aldrup Ølgod« og Søskenbarn til ham, der staar i Holsted . . . det er en svær Familie den!« siger Otto fornøiet.

»Ja, den fylder godt i vor Tid, hæ!«

Da de træder ind i Mellemstuen, hvor Bordet allerede er dækket, gaar Sandra ud med Ingeborg.

Lars Hvol hilser og siger paa det lumskeste: »Da har du s'gu en pæn Datter, Maren Damgaard!«

»Aa, saadan én kan sagtens være knøw!« Maren suger Luften ind med et kraftigt Snus.

»Den behøver it at bestille mere, end 'en selv vil, og Klæ'er har 'en jo nok af!«

»Jamen, det ligger ogsaa noget i Familien, og du har jo altid været ved den forreste Ende. — Kan du huske . . .« Det bliver saa lavmælt, at kun Maren kan høre det.

Hun lér og svarer koket: »Du ligner dig selv, en narvorren Slog har du altid været, Lars Hvol!«

»Naa, ligemeget; a har en Søn, han kan it

komme til at tjene ved jer — en Satans dygtig Knægt!«

Maren lidt spids: »Li'esom Far'en, kan a tænke!« Lars ler i Smaagrynt.

»Ja, ja,« siger hun. »Vi kan jo tænke ved det!«

Ole Teglgaard veksler Ord med Gammel-Jens, der sidder i Lænestolen; de taler om fordums Dage.

Bordet er festlig dækket. Paa den hvide, blomstrede Damaskesdug, der ligger saa let over Pladen, at den hæver sig i de friske Lægs firkantede Felter, ser de forskelligt-farvede Syltetøjer indbydende ud. Tyttebær, Jordbær, lysrøde Stikkelsbær, granatrøde Ribs og klar, næsten gennemsigtig, vingylden Æblegelé. Og Dugens Hvide, der lyser op gennem de riflede Glasassietter, giver Farverne Spil. Tallerkener af blaa, blomstret Porcellæn omkranser Bordet, der forøvrigt er ganske fyldt med Masser af Sylter og andet solidt Sul i mange Former.

Saa kommer Birthe bred og stærk og rød i Kinderne med et Fad dampende Ænder, ad hvis brunstegte Sider Fedtet perler ned.

»Du kan vel flytte dig, Otto,« siger Maren

Damgaard til Manden, der gynger i den sort-lakerede Stol midt paa Gulvet — »naar du sidder i Vejen for Konen!«

Sammen med Birthe glider ind ad Døren Ole Teglgaards venlige Kone, hvis smagfulde Dragt, med den klædelige Blondestofs Koiffure, og hvis hele stille Væsen røber en fin og taktfuld Natur.

Lidt efter kommer Sandra, ledsaget af den høje, ranglede Svend Bjærre.

Saa begynder Maaltidet.

— Dagen lider; det er mod Aften. Ude ved Bjærres Havedige sidder de unge. Mejeristen har rejst sig; han har ingen Ro paa sig. Under megen Gestikuleren taler han til Ingeborg. Han er sjusket klædt; han har hverken Flip eller Krave paa. Men Ingeborg ser ikke dette, og der er ingen Skælm i hendes Øje. Hun sidder ved hans Fødder og lytter. Ung-Jens hviler paa Grøftekanten hos Else; hemmelig har han taget hendes Haand. Opfyldt af Lykke sidder hun som paa Spring; og Lykken, der straalere af hendes Ansigt, er saa skælvende stor, som om hun hvert Øjeblik kunde miste den. Svend ligger med de lange Ben overkors og med Haanden under Nakken

op ad Diget. Han stirrer paa de lette Sommer-skyer, der svæver over Sletten. Hans Blik er som dens, der føler sig meget ensom og meget stærk.

Nu ved Aftenstid vender de bille-blanke Køretøjer atter hjem ad Vejene i de forskellige Retninger over Aaby Sletting. Og Cyklisterne summer.

Det høje Korn og Græssets Straa staar stille som i Forundring over Solens skønne Undergang.

Og gennem denne Stilhed dirrer ovre fra Vrængsted Kirketaarn rungende Malmlyd paa rungende Malmlyd som Kæmpestrøg paa en Verdens-Le ude i Himmelrummet.

VII.

Det er blevet hen paa den Tid, da Aaby Sletting ligger stubbebar og roe-grøn. Hver Dag falder flere og flere af de grønne, faldede Toppe, og de gule, rødlige Rodfrugter samles i Dyrge eller staar afklædte paa Roden hver med et lille, lyst Skraasnit foroven. Der er Roelugt alle Vegne. Den driver gennem Luften, stiger fra Staldenes Krybber og Grebning, hænger ved Mændenes Hænder og Klæder; den ramme Lugt gennemtrænger alt, selv i Smørret kan den mærkes.

Det er ogsaa ved den Tid, da Folk begynder at tænke paa deres Efteraars-Altergang.

Kræn Bjærre har allerede tidlig Morgen givet Ordre til at smøre Vognen og sætte Char-a-banc Stolene paa, for der er langt over til Pastor Kroghs Menighed, til hvilken Folkene paa Bjærre, Holme, Haven og nogle andre

Steder er knyttet ved det kirkelige Sognebaand, og de skal af Sted saa mange som muligt. Der er længe imellem, at de overkommer Turen, men nu er det meste Efteraarsarbejde til Side.

Mogens Holme skal gøre Vognfællig med dem her i Bjærre. Han lader saa Føløget gaa med, for han vil gjerne spare den femaars nu lige til Ormslev Marked.

»I Kvindemennesker kan begynde at skævtjer til,« siger Kræn. Og da han i Forbigaaende træffer Ung-Jens, beder han ham om at tænke paa at gøre sig færdig.

»A skal ikke med.«

»Skal du ikke med!« udbryder Kræn forbavset og vender sig halvt om.

Ung-Jens ser ikke op; han føler sig øjensynlig ufri, handler ud fra en forud tagen Beslutning, som han endnu i sidste Øjeblik maa holde fast; han har sikkert længe været forberedt paa dette.

»A vil ikke være en Hykler,« siger han stille og bestemt.

Faderen drejer sig rask som i en hastig optændt Vrede. Men da han er gaaet et Par Skridt, vender han tilbage. Alvorlig bekymret: »A vil bare sige dig én Ting, min Dreng,

den Vej, du nu er inde paa, fører ikke til noget godt!»

»Det andet er ikke personlig Sandhed for mig — nu mere.« Ung-Jens' Ord har en uomtvistelig ægte Klang.

Faderen fjærner sig. Og Ung-Jens gaar bort med den Alvor i sit Udtryk, som egentlig er Glæde over at tage sig selv i Besiddelse.

Oppe i Bryggerset regerer Birthe. Agnes lister sig ind til Bedstefaderen. Else farer frygtsom om med Haaret ned over Øjnene og begge Hænder fulde. Og imens øser Birthe ud over hende alt, hun ved at sige hende paa.

... »Og a mærker ogsaa nok, hvordan du har dine Kroge ude efter min Søn, nok saa snedig, men a skal vel sørge for, te det bliver Løgn. — At du it skammer dig!»

Birthe traver ud og ind ad Dørene i bart Underliv, som om hun ikke havde Tid at tage mere paa.

Ingeborg har nemlig ogsaa nægtet at tage med til Alters.

»Naa, saa du vil blive hjemme, bitte Mo'r!« siger hun spydig til hende, der staar med en trodsig Mine og vasker op. »Ja, ja. Den Mejerist skal vi nok faa konfirmeret. A har

nok kunnet forstaa, der har været noget Fjaseri imellem jer. At du ikke har mere Æresfølelse! Saadan en forrendt Flødeskummer, der ingen Steds har Hjem!«

Men det kan Ingeborg ikke taale at høre. Hendes Trods slaar pludselig over i Graad.

»Ja, du skulde s'gu ogsaa — hum!« raaber Moderen og smækker Døren i efter sig.

I Porten viser Mogens Holme sig; hans store ildrøde Skæg liver op i den graa Dag. Han trækker Føløget ved Haanden. Konen kommer et Stykke bag efter med højt løftede Skørter.

Men der er heller ingen unge med fra Holme.

»Hvordan kan det være, I er ene?« spørger Kræn.

»Aa« — Mogens retter lidt ved Hovedlaget og siger li'esom ind i Øret paa det gamle Øg — »tho Lars var af By, og Pér havde Hovedpine, sa' han!«

»Ja, her vil de unge heller ikke med!«

Mogens vender sig hurtig: »Hvad si'er du?«

»Dette her betyder noget!« svarer Kræn alvorligt.

»Det kommer noget overraskende, men —

æ —« Mogens nikker — »a vil ikke fragaa, at i den sidste Tid har a haft mine Betænkeligheder. Anders Slet, min Svigersøn, og han er da en gift Mand, han er i den senere Tid bleven befængt med dette her Fritænkeri, mener a. Og a tror, der er en hel — hm — Bevægelse mellem de unge!«

»Det kan maaske blive alvorligt nok!«

»Hja!« Mogens staar lidt. — Saa løsner han Tømmen, der er rinket op i Mankepuden. »Men nu vil vi lægge alt i Guds Haand, Kræn, og se at komme af Sted, for æ Klokke' er manne.«

Maren Holme er standset. Bleg og spidsnæset titter hun frem af Hovedbylten med Øjne, der rinder lidt. Vinden, der trækker gennem Porten, snoer Skørterne om hendes tynde Ben.

Hun ser sig om, som hun ikke rigtig vidste, hvad Vej hun skulde. Tilsidst gaar hun ind.

Da Birthe hører, hvorledes Sagen staar, sætter hun Trumf i Bordet for Datteren: »Vil du nu behage at faa dit Tøj paa i en Fart! Tror du, mig og Maren Holme vil sidde alene æbag i de store Char-a-banc-Sæder til Grin

for hele Menigheden!« Hendes Øjne lyner.
»Sikke no'en Unger, saa selvraadig de kan
være!«

De kommer afsted over Hals og Hoved.
Ingeborg knytter det sidste Klæde paa Vognen.

Krykk'-Niels har hjulpet Lars at spænde for.
Og da Vognen ruller ud af Gaarden, siger
han: »Det tykkes mig, Luften var lidt skyet!
Gud ved, hva' det er for Blaanner, hun trækker
sammen med. — Ptøj!« saa spytter han et
Par Favne ud i Luften og halter larmende
hen over Brostenene.

For Ung-Jens er det, som om der med Vognen
tillige kører noget andet af Gaarde, noget, han
hidtil har været knyttet til, er voxet op
sammen med. Det er en Afsked. Han er ikke
helt glad. Der er bristet noget, — som var
en Støtte gleden bort. Han føler sig ene. Hans
Fa'r og Mo'r og Mogens og de andre drager
nu til Menighedens Forsamling. Han er ikke
med. — — Men han vil ikke være med.
Det er for det helliges Skyld. Ikke Prædiken,
ikke Sang, ikke Alterets Brød og Vin, som
ikke mere har nogen Værdi for ham. Men
for det hellige, han bærer i sit Indre. Den
hellige Sandhed. Sandheden for ham. Han vil

finde dette personlige Sandhedspunkt i sig; derfra vil han gaa ud, og saa vil han skride frem, hvor Sandheden driver og drager ham, hvorhen i Verden det saa end vil føre. Hvis der er en Gud, saa maa han kunne anerkende dette. Og hvis der ingen Gud er, saa gør det ingen Forskel. Dette med Gud har i Grunden ikke noget videre at sige. For selv om Gud befalede En noget, saa kunde man jo ikke udføre dette Guds Bud med god Samvittighed hvis det stred mod Ens Overbevisning — lige saa lidt Guds som Keiserens eller Fa's og Mo's — Enhver maatte staa til Ansvar, ikke for nogen udvortes Dommer, men alene for den indre Højesteret. Dette var det alvorlige ved Livet. Den Anskuelse derimod, at man ved Kirkens Mellemkomst, saa tit man vilde, kunde faa slaaet en Streg over Synderegningen og med lettet Hjærte begynde paa en frisk, det var noget skrækeligt Jaskeri, en Forfalskning af Alvor og Sandhed, en letsindig Lære, der ikke var til at gro efter, og som var alt for tarvelig for et Menneske, der følte Livet som noget, der gjaldt. Han var ganske vist sikker paa, at en Kristen som hans Gammelfa'r ikke med let

Sind vilde begynde paa en frisk igen, men det kom af, at han var saa menneskelig alvorlig. — Nej, at lægge Ansvar et over paa Gud eller andet, som man ikke kan henholde sig til — det var Fejghed og Snyderi

Saaledes prøver Ung-Jens at ordne Tankerne, at faa fast Hold i noget, at klare sig til en mandig Opfattelse. Men Følelsen af Bruddet, af, at nu skal det være Alvor med at staa alene, bringer en vemodig Stemning til hans unge Sind Samtidig med at han med ét faar ligesom et helt nyt Syn paa Bjærre, paa sin Fødegård som noget, der med bløde Arme og tusind lyse Minder lukker sig lunt om ham som en Rede, — er det ham, som om han nu skal sige Farvel til alt dette kære, drage langt ud i Verden alene og leve blandt fremmede

Ung-Jens vanker om i Gaarden.

Da opsøger han Else, og hun staar der saa frisk og nysudsprungen og venter ham i sit Kammer. En rødbrun ulden Kjole svøver sig varm og tæt om hendes slanke, faste Legeme, og et Smækforklæde med kruset Kant og en lille, sød Lomme paa Siden klæder hende særdeles. Hendes Haand er ru, men intet er

saa lindt og køligfriskt som hendes Kind eller
saa rent som hendes Øjes Glans.

Ung-Jens lægger sin Arm under hendes store
mørkblonde Nakkeknude og kysser hende.

»Du er en bange Sjæl, bitte Else!« siger
han. »Men vær bare rolig, ingen skal faa Lov
at øde Lykken for os to!«

Hun læner sig tilbage og betragter ham.
Saa kysser hun varmt det Sted, hvor hendes
Blik særlig har dvælet, en lille, lønlig Fold
ved hans ene Mundvig.

Men de taler ellers ikke ret meget. Og
Skyggen glemmes snart af de to. Netop i Dag
kan de være saa meget alene sammen. At
Agnes, den lange Tøs, løber og kigger, gør
ikke noget. De sidder saa herligt i Fred i
Elses lille Kammer, der støder op til Køk-
kenet, saa der er lunkent fra Komfuret der-
ude

Senere gaar Ung-Jens gennem Dagligstuen,
hvor Bedstefaderen sidder alene med Avisen
foran sig.

Og pludselig, mens han færdes herinde,
fornemmer han det, som lød hans egne Skridt
saa underligt, som om Luften var stemt paa
en særegen Maade. Han har paany Følelsen

af, at Fødegaarden slutter sig nænsomt om ham, saa varmt og levende som en Omfavnelse før Afskeden. Og aldrig, synes han, har han elsket Bedstefaderen, der sidder dér i sin Ensomhed og læser, saa højt som i dette Øjeblik, og ingensinde har der straalet en saadan Ærværdighedsglorie fra hans hvide Haar.

Gammel-Jens løfter sine buskede Bryn og kalder mildt paa Sønnensønnen. Da han kommer hen til ham, siger han: »Naa — hvad er der saa i Vejen, bitte Jens!«

Ordene ligesom breder en Favn ud. Og Ung-Jens faar et Øjeblik en Trang og Lyst til at overgive sig og flyde hen.

Men han rynker Øjenbrynene og svarer: »Der er ingen Ting i Vejen, Bedste, — mere end der skal være.«

Den gamle nikker: »Naa — naa« og ser spørgende paa ham.

»Nej, for det er da ikke en given Sag, at a skal ha' den samme Tro om al Ting, som mine Forældre. A maa da i al Fald først prøve, om den passer!«

Den gamle smiler ved de sidste Ord, som

om han tvivlede om Ung-Jens' Evne til at afprøve Livets store Spørgsmaal.

Ung-Jens bemærker det og svarer: »Der er i hvert Tilfælde en Masse, som a ingen Brug har for!«

Der kommer et Ophold. Der er saa stille. Gammelfa'eren ligesom skuer ind over Livets underlige Veje og spørger endelig:

»Hvad tykkes du, du nu har aller mest Brug for!«

»Først og fremmest at blive et sandt Menneske!«

Det giver ligefrem et Blink i den Gamles Ansigt, saa godt synes han om dette Svar og den frie Maade, det bliver sagt paa.

»Det er Ret, min Dreng. Det er den rigtige Begyndelse.« Han nikker tilfreds.

»Og for Resten forlanger a kun at være i Fred med mine egne Tanker!«

Da lægger Oldingen sin Haand paa den unges Skulder og siger næsten højtideligt: »I den Tid, der kommer, bliver der meget, der vil tumle dig, og mange Ting, der vil trække i dig. Men naar bare der brinner 'e Lys i di' Hja't, og du gaar Sandhedens Vej, saa farer du ikke vild, min Dreng.«

Og af det Blik, hvormed Fa'rfaderen ser paa ham, mærker Ung-Jens, at den Mand, han sætter højest i Verden, forstaar, hvad der bryder og gærer i hans Sind. Og frejdig løfter han sine unge Øjne.

Da lyder Vognskramlen ude i Gaarden. Det er helt fremmede Mænd, velsagtens en Komité for Hingsteindkøb eller for en Kvæg-avlsforening, den Slags Andelsudvalg, der færdes her paa Bjærre undertiden flere Gange om Ugen og undertiden kommer langvejs fra.

Ung-Jens gaar ud for at tage imod.

»Det er kanske æ Søn i æ Gaard?« spørger den tykkeste, der kan se ud, som han var Formand. »Vi vilde gjar' ha' set »Munkedal« og jer Kobesætning. Det er da ellers vor Ærinde, om det kunde la' sig gøre!«

Han triner meget varsomt ned ad Vognen. Det er rigtig en pæsen Stodder, saa presset og udfyldt alle Vegne. Han rører sig ikke ret meget, gaar, som han var blæst fuld af Vind, og saa stramt som Tøjet sidder om ham, faar man Indtrykket af, at der maa revne eller springe noget, naar han bevæger sig lidt ud over det strængt nødvendige.

»Og vi vilde da ogsaa grov gjar' ha' snakket

med æ Mand!« puster han ud og retter sig. Maven tynger nemlig ned, saa Skuldrene synker.

Omtrent ved samme Tid kommer imidlertid Vognen fra Kirke.

Kræn gaar ind for at skifte Altergangstøjet.

»Til Lykke og Velsignelse!« hilser Faderen.

»Tak!« — Kræn hænger det sorte Tøj ved en Bjælke og trækker det Helligdags Jakkesæt paa. »Det var endda saa meget en skønne Prædiken, Krogh holdt i Dag. Om Tidens Vantro. — Vi skulde da hilse!« Derpaa skynder han sig ud igjen.

Efter en grundig Undersøgelse af Staldene byder Kræn de fremmede ind i Mellemstuen, hvor Birthe har dækket et solidt Maaltid. Og her fremviser Kræn Stambøger og Regnskaber, som han ledsager med Forklaringer, der bliver til et helt agrar-økonomisk Foredrag.

Komitéformanden faar ikke fat paa det alt-sammen, men han udtaler dog anerkendende: »Da er der endda en god Orden paa æ Sager i den her Gaard! — Sig mig en Gang, Kræn Bjærre, — hvordan er »Munkedal« til hans Arbejd'?»

»Det vil I bedst kunne danne jer et Begreb

om til Foraaret. Saa bliver der nemlig et Skue i Holsted, hvor hans Afkom ogsaa bliver fremstillet; og der vil a raade jer til at ta' hen!«

»Ja, for vi hvægrer jo noget, om vi skal købe en »Munkedal« eller en »Trymer«. Der er to, der staar os godt an. Trymeren har jo noget forskrækkelig svær Benværk, men noget sur og svampet er det jo ogsaa, saa Og det er mange Penge at sætte i Vove!«

Birthe byder til Bords. Og under megen Stilhed fordyber Udvalget sig i hendes Sulevarer.

Endelig ytrer Komitéformanden, idet han ligesom tager det første Pust: »A har for Resten it væ't rigtig rask en Overgang Nej, det skulde være Brystet, sa' æ Doktor. Men naar a bare kunde blive fed, sa' han, saa skulde det nok hjælpe. Og a skulde drikke dygtig, sa' han; det er vel sagtens for at kvæl' de her Smaadyrer Tak! Det er endda nøj walsmagend' Fø'e, du har lavet vos« — henvender han sig til Birthe, der byder rundt. — »A var jo nok vant til et Par Kaffe-punser, men det forslog nok it. Og nu har a illywl ogsaa dreven 'et op til en fire-fem

Bajerer og en fem-e-seks Punser om æ Daa. A bedres ogsaa godt nu.« Han sluger et stort Stykke Sylte og tørrer Fedtet af Mundvigene med Bagen af Haanden. »A kan bedst mærke det paa min Navle, den er ligefrem hel henne nu. Saa a haaber med Guds Hjælp, at det skulde drive over. — — Men a maa jo være møj omhyggelig med mig selv, for a kommer jo it saa lidt i By, — a er nemlig ogsaa af dem, Kræn Bjærre, der offerer sin Evner i det offentliges Tjeneste Der er ellers en Ting, og a kan ligesaa godt sige det med det samme.« Han læner sig tilbage og rømmer sig for at klare Stemmen. »Du ved jo nok, vor Rigsdagsmand han gør det it længe; han ligger jo paa æ Hospital den halve Tid. Se saa vilde vi ha' en Buendmand; vi vil ikke ha' de her Skolelærere og Redaktører til at repræsentere vos længere. Og det skal være en Buendmand her fræ æ Kreds ja det vil vi da i den Ende, hvor a er fræ.«

»Ja, her vil vi ogsaa ha' en Buendmand, ubetinget!« siger Kræn.

»A kan vel tænke 'et; jo, de andre Svend' de tjener for nem Peng' til at kunne sætte dem ind i vor Stilling. Og saa har vi da

snakket om, at vi vil ha' dig til at løse Sørensen af. Der var ogsaa nogen, der sa', da vi rejst ud paa den her Tur: Se efter, hvordan han har det hjemme ved sig, sa' de. — Ja a har jo ikke saadan nogen Mandat, forstaar du, men det bliver nu illywl saa'n, det kan du godt gøre Regning paa!«

Kræn lader mere overrasket, end han er i Virkeligheden. Han er sikkert ikke helt fremmed for denne Rigsdagsmandstanke. Men han ryster paa Hovedet, mener, han maaske ikke er dygtig nok, at det vil være et stort økonomisk Offer fra hans Side og saadan.

»Du kan godt bestride æ Plads, Kræn Bjærre, det kan a se paa din Bedrøwt, og 6 Kroner om æ Daa, de er ogsaa værd at ta' med!«

Der snakkes om det, frem og tilbage.

Endelig nærmer Maaltidet sig sin Slutning. Komitéformanden vrider og vrænger Munden ganske forfærdelig. Der har nemlig klæget sig noget nybagt Sigtebrød fast til hans Tandkød. Men saa rækker han en Finger ind for at skubbe det løs og skyller det derefter ned med en Slurk Gammeløl.

»Naa, ja saa i Guds Navn!« siger han med

Fedett gurglende i Halsen. »Saa Tak for Mad! Og hvis du og din Kone nogentid kommer om ad vos, saa skal a gøre wal imod jer, li'esom I har gjort ved vos i Daa. — Du kan bare spør efter Søndergaard; det er en otte Tønders Gaard yderst i æ By. Men du kan for Resten nemt kende den, for det er den eneste Raaling, der har Skifertække!«

Da Udvalget tæt og lunt stoppet ned i Fodposerne ruller ud af Gaarden, bliver Bonden i Bjærre staaende paa Trappestenen. Han ser ud for sig i Tanker. Vidt ud sér han. Horisonten fjærner sig, og hans Arbejdsmark vider sig ud med den vigende Synsrand. Det er ikke længere Sognet eller Amtet, det er Landet, han skal være med til at styre. Danmarks Rige.

Den Højhed, som stiger i Sindet, naar den store Opgave og det store Ansvar kommer nær til en Mands Hjærte, præger hans Hoveds Holdning. Hans Udtryk har den stille Forundring, som den store Tanke efterlader, naar den drager gennem Bevidstheden, og den Skønhed, som Selvforglemmelse skænker selv de groveste Træk, naar Idéen gennemstraaler

det menneskelige Ydre. Manden i et af hans bedste Øjeblikke.

Men omtrent samtidig bliver han sig Højden af Rigsdagsmandatet bevidst, og det kildrer ham, at han skal sidde paa Tinge sammen med Rigets bedste Mænd og give Love for Landet.

I Tankerne løber han den Historie igennem, som han kender navnlig fra politiske Foredrag, om Bondeundertrykkelsen, fra Herremandens Hundehul og Træhest til Nutidens Bondevælde, en stigende Sejrslinie. Og han standser atter ved sig selv, sin smukke Gaard, sine fortrinlige Stalde, ved Magten og Indflydelsen.

Han føler en vis Tilfredshed med Livet, med Samfundet, med hele Tilværelsen. Det gaar i Virkeligheden saa godt, saa trygt og roligt altsammen, — saa der er Grund til at vende sig til Gud med Tak for den Visdom og Retfærdighed, som ophøjer den ringe og giver den undertrykte hans Menneskeret.

Og nu, han mulig staar ved Indgangen til Deltagelse i selve Landets Styrelse, faar han en Fornemmelse af, at dette Samfund maa han egentlig være med at vogte og værne.

Der er urolige, utaalmodige, utilfredse og vanskelige Mennesker nok. Han mærker det her i Sognet, hvorledes det mudrer paa mange Kanter, baade fra Arbejdere, Husmænd og nu Ungdommen, hvorledes de vil bryde ud hver i sin Egensindighed og ikke lade sig raade. Han mærker det ikke mindst i sin egen Familie

Han fordyber sig ikke i disse Tanker, men de jager hastigt efter hinanden gennem hans Hoved den lille Tid, han staar paa Stentrappen og ser ud for sig.

Den Eftermiddag har Bonden i Bjærre ingen rigtig Ro paa sig.

Ved Aftenstid kommer Ung-Jens hjem fra en Cykletur, og samtidig træder Arbejdsmand Povl Røn ind i Dagligstuen ad Køkkenvejen.

Efter Hilsningen spørger Povl, om de saa skal ha' den Akkord gjort færdig angaaende de Roer.

Han er fregnet med tyndt, rødt Skæg og vandblaa, matte Øjne. Uagtet han er en yngre Mand, gør han dog et meget forslidt Indtryk.

»Ja, som a har sagt,« svarer Kræn.

»Det er for lidt!« siger Povl. Ordene kommer slæbende, som om ogsaa hans Stemme var træt.

»Det er ogsaa møj for lidt!« gentager han drævende.

»Det er ikke for meget, men vi kan ikke gi' mere. Tiderne er ikke til det. Det ved du ogsaa nok selv.«

»Naa, I kunde nok gi' noget mere, om I vilde!« tværer Povl.

Han taler, som om han paa Forhaand havde opgivet ethvert Standpunkt men bare vil gøre alt det Vrøvl, han kan. Og ellers sidder han sløv og ligegyldig, som vidste han, at der overhovedet intet kunde hjælpe paa Tingene. — Han er maaske nogle og tredive Aar. — Der er lange Pavser.

Ung-Jens ser paa ham: »I skulde organisere jer!« siger han.

Povl vaagner lidt. »Ja, det bliver nok ogsaa Enden paa 'et, Jens!« svarer han og ser venligt til Sønnen i Bjærre. Men samtidig skotter han over til Kræn for at se, om den Trudsel, han har lagt i Tonen, ikke skulde virke.

Men det er der ikke Tale om.

Det er ærgerligt. Han fortsætter: »Det bliver nok ikke bedre, før Sjosialisterne kommer;« Han vilde gjerne drille Bonden, om det var

muligt. »Og En bliver jo ogsaa nødt til og skal den Vej ud tilsidst!« Han skotter stadig til Kræn.

Men Kræn Bjærre siger bare nok saa venlig: »Ja, det er en gavnlig Ting, at Folk slutter dem sammen.«

Saa sukker Povl og synker hen.

Paa én Gang hiver han Øjenlaagene op og spørger, om der er nogen Udrøgning i Kassen. Og mens han stopper Munden fuld af Tobaksudkrads, siger han: »Ja, saa er det vel bedst, vi begynder i Morgen.«

»Som du vil. Naar du ta'r Konen og Børnene til Hjælp, saa kan I virkelig ogsaa holde en pæn Dagløn!«

»Ja, men du maa huske paa, at Skolemulkterne skal trækkes fra.«

»Ja, ja. — Ta' en Taar Øl, Povl!«

Han tømmer Kruset og gaar ud af Køkkendøren, som om hans Fødder var alt for tunge. —

Kræn Bjærre gaar op og ned ad Gulvet. »Naa, du tykkes, de skulde organisere dem!«

»Ja!«

Det er blevet mørkt, saa deres Udtryk kan ikke ses; men det høres paa Tonen og mærkes

paa Luften, at Fader og Søn har noget at sige hinanden.

»Det tykkes mig, du kunde la' dem selv hitte paa. Det er da egentlig ikke vor Sag.«

»Hvis en Ting er ret og godt, saa er den vel nok værd at fremme, selv om det ikke ligger i Ens egen Interesse!«

»Jo, det er ret nok, det er ret nok, men du er et ungt Menneske, Jens! — Nej, det er ingen god Aand, Socialismen fører med sig« Han bryder brat af, og det mærkes, at Faderen gennem Mørket stirrer skarpt paa Sønnen: »Gud ved, hvad egentlig Meningen er med alt det, I har for?«

Der kommer et lille Ophold.

»Vi vil naa til større Sandhed,« svarer Sønnen saa. »I har nemlig fortalt os meget, som ikke passer. Ikke nu da og ikke for os!«

»Saa—aa! Det kunde a gjerne lide at høre, hvad var!«

»Nu f. Eks. om Socialismen, at den var Ondskab og Had. Men Socialisterne er jo netop dem, der med den største Iver og Kærlighed tager sig af de smaa i Samfundet.«

»Tykkes du ogsaa, det er Kærlighedens Ord, de taler og skriver? De lyver jo alle vi

andre paa og vælter en Masse Raahed og Ondskabsfuldhed ud over os. Det kender du da nok — Kapitalist, Agrar, Storbønder Føj! kan En virkelig godt sige uden at gaa dem for nær. — Men selvfølgelig vil a lige-godt være med til at yde dem den Ret og Frihed, som de kan tilkomme, fuldtud, det er it paa den Maade.«

»De bruger naturligvis strænge Ord om det, der stiller sig i Vejen for deres Arbejde for de smaa.«

»Nej, min Søn. A ønsker det allerbedste for enhver, der ikke har det godt i vort Samfund, og dem kan der altid blive nok af, — men det er ikke saaledes, man fremmer noget godt. Det er ikke den ædle Maade, som den virkelig gode Sag gaar frem paa!«

Ung-Jens' Skikkelse bliver pludselig urolig, saa meget kan man se. Ivrig: »Ja, her er igen en af de Ting, I har lært os, men som er forkert. I siger, at det gode kun kommer frem ved Kærlighedens Ord. Men det passer jo slet ikke!« Ung-Jens faar mere og mere Frejdighed i sin Røst. Han har aldrig talt saa kraftig og selvstændig som i denne Mørknings-time, der ligesom tilhyller den faderlige Myn-

dighed for ham. Han vedbliver: »Enhver ny Bevægelse har jo netop altid haarde og hvasse Ord om det gamle. Saadan begyndte den grundtvigske Skole over for Statsskolen og den sorte Skole, der jo den Gang var noget af det værste, der var til, — ja, det ved du vel bedst selv. Og saadan er det jo ogsaa gaaet med den politiske Bondebevægelse. Der er maaske aldrig talt haardere, hvassere eller mere onde Ord end dem, Bondevennerne og Venstre i sin Tid brugte om Godsejere og Herremænd med deres Hundehul og Træhest. — Og saadan gaar det altid, saa det med Evangeliets Vej og det, det er noget — som ikke passer!« Han havde nær brugt et andet Udtryk. »Det er bare en Talemaade til at dysse i Søvn med, naar man selv faar det godt!«

Kræn Bjærre svarer ikke noget til det ligestraks. Han gaar et Par Slag over Gulvet, alt mens han nærmere overvejer disse saa faste og klare Ord, der bliver ved at lyde i hans Øre gennem Mørkningsstilheden.

Endelig siger han: »Det er nok et moderne Livssyn, du taler ud fra.«

»Det er Tingene, som de er i Virkeligheden,

uden Pynt og fagre Ord, og saa er det jo ligemeget, enten det er moderne eller ikke.«

»Du er bleven svært klog, siden den Mejerist er kommen.«

Birthe gaar langsomt gennem Stuen, og ingen siger noget saalænge.

Der hersker en underlig Tavshed; den ligesom vokser i Mørket, da alle Indtrykkene maa gaa Hørelsens Vej. Øret spændes mere og mere opmærksomt mod, hvad der nu vil lyde først.

Det bliver Kræn Bjærres Stemme. Men den er forandret; den lyder nu blød, næsten bevæget:

»Og de fritænkerneske Bøger, du læser Hør, Jens, — har du virkelig mistet din Barnetro?«

Sønnen mærker af Stemmens Klang Faderens Bekymring og hans Hjertes Skælven. Han svarer derfor i en venlig Tone, der klinger forsonende: »Det kan jo godt være, der er en Gud til, det kan være, men a vil i alt Fald selv finde ham Hvad skulde det for Resten være, der er saa galt i de ny Bøger?«

»Hm ja — f. Eks. at det er ligemeget, om et Par Folk er gifte eller ikke; de kan godt

leve sammen for det. Det er da Usædelighed og ikke andet. Det er da forargeligt, hvordan En saa vender det, saadan noget!«

Birthe skyder sig lempelig inden for Døren, hvor hun staar og lytter.

»Nej, det ved Gud det ikke er! Saadan et Forhold som det kan jo være saa rent som dertil!« Ung-Jens har aldrig som i Aften i sit Hjem udtalt sig om de ny Meninger. »For mig er det vigtigste, om de to har Kærlighed til hinanden. Har de det, saa er det andet en Biting. Og har de ikke Kærligheden, saa er Forholdet urent, om de er aldrig saa meget gifte. Ja, a mener ligefrem« — han hæver Stemmen — »at den Pige, der elsker én, men gifter sig med en anden, for en Gaards Skyld f. Eks., hun sælger sig, og hende kalder a en Hore! — hvis vi i det hele skal bruge saadan et Ord. Men den Pige, der giver sig hen til den, hun elsker, af Kærlighed og af Lyst — hende kalder a en fin og ægte Kvinde!«

»Du er kommen langt hen, Jens!« siger Faderen stille.

»Ja, a tykkes 'et s'gu!« skærer Birthes Stemme igennem. »I skulde skamme jer, skulde

I, ved at sidde og snakke om saadan noget Svineri!« Hun hugger Døren i.

Lidt efter siger Faderen i en vemodig Tone, men med en vis trohjærtet Vægt:

»A tvivler ikke om, at du mener det godt nok, min Dreng, men du er inde paa noget saa let og løst, at det med Tiden smuldrer det, du har din Tilhold i, saa du en skønne Dag kommer til at staa nøgen paa Marken!«

Men Sønnen svarer fast:

»Vi er forskellige, Fa'r det er Sagen. Det, der forarger dig, det forarger ikke mig. A føler en Ting paa én Maade, og du føler den samme Ting paa en anden Maade. Det er Udviklingens Lov!«

»Du mener, a kan ikke følge med Tiden!«

Birthe gaar haardt med Dørene, og hun næsten bryder ind med Lampen i Haanden.

»Det er nok bedst, En faar Lyset tændt her!« siger hun.

Og saa er Mørkningstimen forbi. —

— Da Kræn Bjærre sent paa Aftenen efter endt Rundgang gennem Udhusene kommer ind i Dagligstuen, er alle gaaede til Ro. Og der er stille i Gaarden.

Han bliver staaende med Lygten; han slukker den ikke. Noget efter sætter han sig som i Tanker, holdende Lygten paa sit ene Knæ, og dens blege Skær lyser paa hans Ansigt, der er meget alvorligt.

Der falder saa stort et Ansvar paa hans Sind. Svend er ren Fritænker, Ung-Jens godt paa Vej ligesom andre unge her i Kredsen. — Hvordan har I vogtet dem? spurgte Pastor Krogh i Dag i sin Prædiken. Hvordan har I vogtet dem? Ja, det var det tunge Spørgsmaal. — Det har været saa travl en Tid, denne Andelstid med Dagens Krav og Døgnet's Spørgsmaal — Og Frihed skal der jo ogsaa være i aandelige Ting. Men Ulven skulde vel ikke ha' Frihed til at æde Lammet? Det havde Pastor Krogh spurgt om. — Og han havde skildret, hvorledes der i vore Dage arbejdede sig en snigende Gift ud i Folket, en Selvraadighedsaand, der vilde frigøre sig for alle Avtoriteter, selv Guds, og som kun vilde gaa efter sine egne Love. — Og var der ikke noget sandt deri? Kunde han ikke mærke paa sig selv, hvordan han undertiden ligefrem skulde tvinge sig ind paa den rette Vej, naar han ærlig talt syntes, at de nye

Meninger undertiden havde Ret! Det var den menneskelige Natur, der saa gerne vilde smyge Grimen af sig. — Og havde Pastor Krogh derfor ikke ogsaa Ret, naar han hos de ældre og fornuftige paakaldte den faste Haand mod Tidens omsiggribende Vantro, usædelige Literatur og Socialisme — dette nedbrydende! — Hvis noget var forsømt, saa laa der en Opgave i at sætte Dæmning her.

Kræn Bjærre sukker. At sætte Dæmning, det var noget, han ikke i sine unge Dage havde tænkt, han skulde være med til, de unge begejstrede Dage. — Ak, ja! Naar han mindedes dem! Det var en lykkelig Tid. Han var ligesom vænnet af med at tænke sine Ungdomstanker i de sidste travle, travle Aar.

Atter sukker han i den stille Nat, saa underlig dybt, som bar han paa en Sorg.

Men de, der havde Magten, havde jo ogsaa Ansaret, og naar ikke de ældre skulde passe lidt paa, hvem skulde saa. Ganske vist burde Ungdommen ha' Frihed, det forstaar sig, det maatte man unde dem som Frihedsmænd, og det krævede ogsaa Livet, men — det vil sige Frihed med Fornuft — ikke saadan hen i det blaa, som det nu lod til at

gaa her mellem de unge; der vendtes jo op og ned baade paa Religion og Sædelighed, og man vidste ikke, hvor det kunde ende, det var det uhyggelige Nej, paa saadanne Omraader maatte der bruges den faste Haand, Pastor Krogh havde talt om. Men i Politikken maatte den størst mulige Frihed til. Og naar han nu kom ind paa Tinge, og det lysnede i den politiske Horisont, saa skulde han være med til at gennemføre de store Reformkrav, som altid havde staaet paa Programmet. Ja, hvor skulde det ikke gøre godt at komme til at udarbejde de politiske Frihedstanker i samfundsgavnlig Love og Foranstaltninger. — Men mon det var sikkert, at han kom ind i Rigsdagen? Det store Spørgsmaal i Kredsen var for Tiden, hvor det ny Apothek skulde ligge. Folkene ovre i Ormslev Herred vilde jo ha' det lagt der, som de i det hele vilde trække al Handel og Trafik til sig; og hvis de nu stillede en Bonde- mand op derovre, saa eller, det kunde jo ogsaa tænkes, hvis de derovre skulde kræve, at han som Betingelse for sit Valg skulde forpligte sig med Hensyn til Apotheket, saa

vilde de blive forbitrede her i Sønderherred, hvor de jo ogsaa vilde ha' det Apothek

Han undersøger Stillingen i Kredsen, gaar med sit store Lokal- og Personal-Kendskab hvert Herred og hvert Sogn igennem. Han fordyber sig i en Masse Enkeltheder og overvejer alle Muligheder, mens han sidder i Stilheden og Mørket, og Lygteskæret falder paa hans Ansigt. —

Omsider gaar Døren til Sovekammeret op. Let paaklædt staar Birthe der, stor og kraftig, mod den mørke Baggrund med skarpt Lys ned over Kinden og Bustens venstre Side fra den Stage, hun løfter i Haanden for bedre at se.

»Maa a spø'r — hvad skal dette her forestille!«

Kræn Bjærre svarer ikke. Han rejser sig langsomt og gaar til Ro.

Men han sover ikke meget den Nat.

VIII.

Hen over Gaardenes Tage og den frosne Jord paa Aaby Sletting ligger et tyndt Lag nyfalden Sne. Bakkerne rundt omkring folder sig i Lys og Skygge som et Klæde, dunklere og blaanende mod Vest, men klare og solbeskinnede mod Øst. Lyset er roligt, Luften høj og ren. Og over den hvide, festlige Sneflade funkler hist og her luerøde Dannebrogssflag.

Bonden i Bjærre holder nemlig Fødselsdag; og den plejer, ikke mindst i de senere Aar, at være en stor Dag, en Samlingsdag for mange af Egnens Bondeslægter.

De mørke Spor af Fødder og Hjul, der striber sig hen i Sneen, løber fra forskellige Sider sammen i Bondegården Bjærre som Midtpunkt, og ikke faa er til Færds ad Vejene.

Krykk'-Niels er i en meget høj Stemning.

Han er med til at tage mod de fremmede Køretøjer, efterhaanden som de kommer, og han udfolder i den Anledning en Travlhed og en Talefærdighed, saa der staar et helt Vejrlag af Ord omkring ham.

»Aa, gør lidt bedre Plads, Lars, saadan ja, for saa kan dem fra Tuen komme igennem den her Vej. Og du, Muvns Holme, du kan gjerne vri'e over i den østre Side . . . Naa, du er her ogsaa, Swawer!« Per Haven er jo gift med en Søster til Kræn Bjærre.

»Vi skal nok sørge for os si—el, Niels, for du er nok it god at komme nær i D—av!« synger Per Haven smilende.

»Nej, saadan en Dag den gi'r noget Hoved-brud, der forslaar noget, kan du tro . . .« hans Fingre farer i Spænder og Stropper. »Hør, Palle! kan du springe ind og gør' ryddeligt i den bitte Lo!« raaber han til Stordrengen. » . . . Og sikke Vejr vi har! Men det er noget, a ved, at paa Kræns Fødselsdag, saa skinner Solen; han maa staa sig godt med de store, hæ . . . naa, En skulde vel for Resten it spotte.« — Han skynder sig ind med et Par Heste og er straks ude igen, tørrende Sveden af Panden. I det samme holder Søren

Bak og Ole Teglgaard i Indkørselen. Niels synes rent at overse Bakmanden; derimod raaber han: »Kør frem, Ole Teglgaard! Værsgod! Saa skal a ta' dine Heste, og de skal heller it komme til at reste hverken Hakkelse eller Havre. Kør bare frem!«

Krykk'-Niels snakker og snakker og humper om paa Benet i Trefjerdedels Takt med en Mine, som om hele Festdagens Byrde egentlig var lagt paa hans Skuldre.

Der ruller mange prægtige Køretøjer ind ad Porten paa Bjærre den Dag, navnlig udenbys. Damgaardsvognen bærer Prisen; de kul-sortede Heste og det skinnende Seletøj med Nysølvsbeslag vækker Opmærksomhed, medens den kører langsomt frem i Gaarden, og Maren ser sig omkring med stiv Nakke og tilbage-trukket Hage.

I Forstuen i Bjærre staar en Del Kvinder og nøler, selv efter at de har hængt Over-tøjet fra sig. De giver det Udseende af, at de er alvorlige og adstadige Koner, der ikke er forhippede paa nogen Ting. Men saasnart en ny Kvinde viser sig i Døraabningen, vender de som i et Lynblink Øjnene den Vej, de slipper ikke Vedkommende, saalænge hun

klæder Sjalerne, Kørepelsen, Tørklæderne, Kaaben af sig, og for hvert Lag, der blottes, undersøger Øjnene Stoffet, Façonen, Moden, Prisen. Og, mærkeligt nok, mens Øjnene og Tankerne saaledes er optagne, saa bliver dog alligevel Munden ved at gaa om noget ganske andet — som en tom Kværn, der er sat i Slyng.

Bakmandens Kone har hængt sin lange, vatterede Kaabe op og fjærnet Tørklæderne, og hun løsner da for en Papirspakke med et frynset Hovedklæde af sort, blomstret Silke. Det er tungt og stift, og det skrasler.

Tuekonen skubber sin Naboerske paa Albuen og lukker det ene Øje. Og Bertels Kone fra Vadet hvisker halvhøjt: »A tror min Salighed, det er af dem til tyve Kroner!« hvorefter hun lægger Hænderne paa Maven og falder i Forundring.

Bakkonen folder Klædet i de Lag, der skal være, og svinger det over Hovedet, hvor det skal hæftes med Knappenaale i Haaret.

Saa kommer Maren Damgaard susende ind ad Døren som en halv Storm. Hun bærer Pelskaabe af Købetøj med laadden Krave og Rem om Livet saa godt som nogen Doktor.

Da hun slaar den til Side, lyner Foret af rødt, og det er, som hun smider alle Konerne noget i Synet.

De skotter til hverandre og trækker paa Mundvigene. Bakkonen siger: »Det er da godt, En ikke er bleven halvtaabelig paa sine gamle Dage!« Hun siger det lavt og utydeligt, da hun har Knappenaale mellem Tænderne. Men Maren maa saa grov gjerne høre det, for saadan en Kælling skal s'gu snebbes.

Konen fra Aaby Vestergaard er ung, fin og bleg; dog har Spadsereturen givet hendes Kinder en let Rødme. Hun har forlorne Tænder og ser lidt svagelig ud. En halvlang Kaabe i Frakke-Façon med mange Stikninger op og ned ad Sømmene klæder hendes slanke Figur særdeles nydelig, og Muffen, den lange Krave og Huen af dyrt Pelsværk samt nye sorte Skindhandsker fuldender hendes Paa-klædning som Dame.

Det hele staar godt sammen og ser virkelig smukt ud, — men netop dette ærgrer de andre Koner, kan man se paa deres Næserynker og sure Miner.

Derimod kalder Lars Muvnsens Kone Smilet

frem. Hun har nemlig en gammel luvslidt Kavaj af Mandens paa, og iøvrigt bestaar hendes Dragt kun af en grumme gammeldags sort, nu nærmest grønlig, ulden Kjole og et strikket Korsklæde om Livet. Hun mærker godt den Ringeagt, som de brusende Madammer gennem mange smaa Ytringer sender imod hende, og som gør hende forlegen. Hun kommer ellers sjældent i dette Selskab; Lars og hun er jo Smaafolk, der sidder med mange Børn i en bitte, pirken Gaard oppe i Bakkerne. Men Lars er Præstekammerat med Kræn Bjærre, og de to har altid holdt sammen fra den Tid.

Der er mange Knager i den store Forstue i Bjærre, men i Dag er der for faa. Der kommer flere og flere Folk, og der bliver Trængsel, inden de fordeler sig ind i de forskellige Værelser, saa de lysklædte Piger, der varter op og har travlt, maa næsten vride sig igennem. —

Maaltidet tager vel et Par Timer. Der er dækket i Dagligstuen og Storstuen, men Gæsterne kan dog ikke spise i ét Hold. Der er mange andre herlige Ting paa Bordet foruden Stege og Bagværker. Navnlig vækker en fransk

Bøf med Smørtriller i Persille Opmærksomhed.
Hvert Aar paa denne Dag indfører Birthe
gjerne en eller anden ny Ret, og Husmoderen
i Bjærre har altid Succes med sine Køkken-
overraskelser.

Da Folk endelig er mætte og let bedøvede
af megen god Mad, tripper de omkring for at
rette Knæerne. Nogle gaar ud i Gaarden, nogle
lister endog helt om Hushjørnet; for som Lars
Hvol siger: »Vind og Vand skal ha' sin Gang!«
Andre holder sig i Forstuen, hvor Luften, der
vifter ind ad den aabentstaaende Dør, køler
de ophedede Ansigter; for der er flere, der
sveder, saa det perler ned ad deres Kinder.

Ved et Bord i Sovekammeret har Maren
Damgaard sat sig til Rette. Af Kvindestrøm-
men, som gaar ind og ud, indbyder hun med
et venligt Ord dem, hun finder værdige, til
at tage Sæde hos hende, og det bliver kun faa,
men dem, der er for lave i Rang, lader hun
ligegyldig passere. Saaledes faar hun samlet
om sig de mest ansete Gaardmandskoner, der
sidder og bruser i Stadsen som en Flok Høns,
der kroer sig.

Marens nysgærrige, stilkede Øjne sluger
alle Kvinder, som gaar forbi, og da Lars

Muvnsens Kone viser sig i sin tarvelige Dragt, hvisker hun, at det er underligt, saadan én ikke heller vil blive hjemme, naar hun ikke har andet at ta' paa Kroppen.

Bakkonen ræber, saa det kan høres over hele Stuen, og hendes Blik er sløvt af Overmættelse; hun siger: »Aa, saadan en sølle én kan jo gjerne ha' Lyst til at — ræb, ræb, — hik! — komme blandt ordentlige Folk en Gang imellem!«

»Aak ja, saamænd!« Mogens Holmes Kone sidder med hældende Hoved med nedtrukne Mundvige og halv himmelvendt Blik, — som hun havde en Maske paa. »Aak ja, saamænd!« sukker hun med et Tonefald, der skal antyde, hvilket godt og medfølende Hjærte hun har.

Og da Lars Muvnsens Kone straks kommer tilbage, — hun driver saa underlig hjemløs omkring i Selskabet, — spørger Holmekonen hende ynkende: »Hvordan har I det?«

»Hvordan vi har 'et! . . .«

Da griber An' Haven, Pers Kone, Kræns Søster, Ordet: »Du, Hanne, hvor har vi i Grunden haft mange skønne Timer sammen i vor' Ungdomsaar, — sæt dig her ved os!«

Hun rykker til Side, og den dragkisteduftende Hanne Muvnsen tager glad og lidt undselig Plads ved Siden af den unge, fine Vester-gaardsfrue, fra hvis kornblaa Kjoles Silkebryst der udstrømmer en stærk Viol-Parfume.

Maren Damgaards Øjne synes næsten at forlænge sig som en Kikkert, der trækkes ud. Jane Holme sukker dybt, og Bakkonen rykker Stolen tilbage, som om hun tænkte paa at gaa straks, hvorimod Ole Teglgaards stille og taktfulde Hustru nikker venligt til Hanne.

Men Kræn Bjærres Søster, der har det samme fri, aabne Ansigt, som han har det i sine bedste Øjeblikke, lægger iøjnefaldende en Haand paa den fattige Kones og minder hende om et Træk fra Ungdomstiden.

Rask som en Fugl drejer Maren Damgaard Hovedet om mod Bakkonen med et Udtryk, der siger: »Hja — saadan noget kan den Bjærreslægt finde paa — hja!«

Fru Vestergaard rejser sig. Med sin tynde, aarede Haand stryger hun sig over Panden. »Det suser saadan i mit Hoved — a er saa nerv—øs!« siger hun skabagtigt med spids Mund.

Da vaagner Bakkonen: »I skulde Fajentamæ

en Tur i Vaskebaljen, I unge Kvinder nu om Dage, eller ud og sprede Mog, saa gik det syge nok over!«

»Du har vist inden Nerver selv!« Den slanke Vestergaardsfrue rejser Hovedet, idet hun ranker Halsen og ser skraat ned paa den tykke, grovtformede Bakkone: »Vi er jo ikke ens skabte — allesammen!«

Bakken ser gal efter hende: »Sikken en Porcellænsdukke — hum!«

»Ja, hun vil s'gu stikke Folk ud,« siger Maren Damgaard, »om hun kan!«

»Hun har vel sit at trækkes med, sølle Barn!« sukker Jane Holme.

Maren Damgaard med ét interesseret: »Mon Manden endnu ligger i med den anden? De siger, at hun har truffet dem sammen inde i Rullestuen; — at de ikke holder dem ude af Huset med den Slags Ting!« Derefter hviskes saa sagte, at ingen kan høre, hvad der siges.

Maren Damgaard og de andre Koner ved Bordet er Midtpunktet i Kvindekredsen. I den anden Ende af Stuen sidder et andet lille Hold og snakker ilde om dem, men sagte, Kvinder, der gaar forbi, blæser af Foragt, blinker hadsk og slaar andre Misundelsens

Gnister ved at gnide sig forbi dem, og Bertels Kone og et Par andre hænger over Ovnens og sukker sygt efter at komme ind i det udvalgte Selskab.

Saa kommer Inger fra Knudsgaard ind ad Døren, og det er, som om Tyngdepunktet flyttes over til hende. Hun har et langagtigt Hoved med fremstaaende Kindben, en meget stor, krumbøjet, lidt dryppende Næse, tynde Læber og et meget stort Hageparti. Den Vilje og bydende Alvor, der udgaar fra de rolige, graa Øjne, og dette mandige Hoved synes at kunne kløve enhver Modstand. Kvinderne viger uvilkaarlig til Side for hende som Bølgerne for en Skibsstævn.

Denne selvstændige Enke er klog og stærk som en Mand og hensynsløs som en Kvinde; hun læser dem alle Teksten fra en Side af, naar det falder hende ind, og der er ingen, der kan bides med hende. I Almindelighed er hun tavs.

Hun er tarvelig, solidt klædt. Fordringsløs sætter hun sig stille hen. Og der breder sig i Selskabet en trykkende Stilhed, netop fordi hun er tavs.

Der lyder en skraldende Latter inde fra

Dagligstuen. Bertel fra Vadet har taget »Misen« og gjort tre Mand Bét. Han stryger Smaapengene sammen. »Det gi'r Faneme til Pullien, dette her, ha, ha!« Og saa lær han igen skrattende højt og hjærteligt.

Han fugter Fingrene paa Læberne for bedre at skille Kortene fra hverandre. »Ja, a er s'gu med igen!« siger han og slaar i Bordet, saa Skillingerne hopper.

Mere dæmpet og fornemt gaar det for sig i Aftægtsstuen. Det er en af M. Vestergaards fremragende Egenskaber, at han kan spille l'Hombre, som han har lært hos de fornemme Folk, han stundom kommer sammen med. Han har sat de to Tvillinggaardmænd ind i Spillet, og Ole Teglgaard kender det fra sin Rigsdagsperiode.

Disse fire indviede sidder fordybede i Midten af Stuen, og rundt om staar en Skare og ser til. Der er stille som i et Studereværelse.

Niels Peter melder Spil.

Jørgen Peter passer.

Vestergaard betænker sig; han sidder med Spadille og Basta i slet Selskab. Men endelig siger han:

»Tourné — Respekt!«

Man kan se paa ham, at han véd, det er et dunkelt Ord for de omstaaende —.

Idet han lægger Esserne paa Bordet tilføjer han: »Naar En passer de sorte Esser, saa kommer jo Hundene og snuser til Ens Ben idetmindste, og det vil a dog ikke ha'!»

Vestergaard køber og faar gode Kort paa Haanden.

Stille falder Kortene i de tavse Mænds Kreds.

Vestergaard vinder Spillet til stor Forundring for Niels Peter, der noget modfaldende bemærker: »Og a havde endda Manillien, Ponto fjerde og en Konge.«

»Hja!« Vestergaard smiler.

Store Lars Kristian er saa tabt i Spillet, at han segler ned ad Pibeslangen. Saa puster han ud, som om han længe havde holdt sin Aande. »Ja, det her er da hebraisk for mig at tykke!« siger han og vender sig halvtleende til de andre Tilskuere. Disse søger ogsaa forgæves at fatte l'Hombrespilleets Mystik, der dog forekommer dem fornem og ophøjet, som det uforstaaelige tit synes at være.

I Mellemstuen føres der en fornuftig Samtale om Cæsar og Livingstone. Man er ikke enig, nogle holder paa Cæsar og andre paa Livingstone. Replikkerne falder saaledes:

»Cæsar har nu saa ualmindelig smukt og velformet et Hoved. Der er Race i det Hoved.«

»Ja, og saa har han en Dybde og en Bredde, som vi skal lede om.«

»I alt Fald har Cæsar ikke de fromme Øjne og i det hele taget det ædle Præg som Livingstone.«

En meget skinger Stemme: »Nej, men han er saa Satans spids æbag!«

»Ja, og a lider nu heller ikke hans Horn« . . .

Man hører Lars Hvols gryntende Smaalatter inde fra Storstuen eller Salen. Han er en ivrig Whistdyrker og har søgt sig tre af de bedste Spillere ud. Han gotter sig rigtig indvendig, fordi han har fanget Kongen fjerde i Midten, mens Modparten lang i Ansigtet klør sig i Nakken.

Ved et andet Bord er Kræn Bjærre og nogle andre optaget af Husmandsforeningen, som de nylig har stiftet derude i Tuekæret.

Per Haven smiler: »Det var nok ikke ene

søde Ord, de hviskede' om vi andre ved det Møde.«

Tue-Mads, en Mand med et stortformet Hoved og tyk, vejrbidt, folderig Ansigtshud: »Aa — det var den Niels Møvs, det kan vi it' regne, for han er altid saa vejstyv i Kæben.«

»Jo, de bliver s'gu fordringfuld', de Svende,« nikker Bakmanden med sit bentørre Træhoved.

Anders Slet: »De vil naturligvis fremme deres Interesser og deres Sag det bedste, de kan, ligesom vi andre. Og ha' den samme Ret som vi andre!«

Den milde Per Haven vugger med Hovedet: »Ja, tho det kan da være g—u—e nok!«

»De svarer jo ikke ret meget til Kommunen, de Folk, det gør de jo ikke,« bemærker Mogens Holme.

Bakmanden: »Nej, og naar dem, der ingen Ting har i Vove, skal til at raade, saa bliver det Fanden farhen nogen gale Tider!«

»Hva'for gør 'et saa, Søren, hva'for gør 'et saa!« indvender Per Haven.

»Jo, det kan I tro, det gør!«

Jens Pind, der ser ud, som Gærrigskab sugede hans Blod og visnede hans Ansigt, saa

pirkent det er som gult, smaarynket Skind, siger gnavent: »Vi kan nok heller it faa deres Børn til Hjorder herefterdags, har a hørt, uden vi vil forpligte os til at la' dem søge Skolen deres Dage, og uden deres Kamre skal være saa mange Al' hyw og saa mange Al' laang' — ja, En har snart aldrig hørt saa galt! Det kunde ellers blive en pæn Redelighed, om de skulde bestemme saadan noget!«

Bakmanden spytter energisk. »Ja, det lader s'gu snart til, at gue Folk it skal ha' noget at sige længer!«

Anders Slet haanlig: »Ja, I er s'gu no'en herlige Frihedsmænd!«

Bakmanden rask imod ham: »Er du kanske færdig til at gaa paa den her, maa a spør?«

»Hja — og enten I vil eller ikke, saa kommer I vist snart til at gøre jer færdige.«

Kræn rømmer sig: »Der er kun én Vej at gaa i denne Sag. Gaardmænd og Husmænd har staaet sammen i den storpolitiske Kamp og Andelsbevægelsen, de maa ogsaa blive sammen. Vi maa anerkende Husmændenes berettigede Fordringer, vi maa vælge dem ind i Sogneraad og Bestyrelser, og saaledes faa Sagen til at gaa paa bedste Maade.«

Bertel fra Vadet lær igen. Det høres tydeligt herind, og Lyden skal dog gaa gennem Mellemstuen, hvor de endnu drøfter Spørgsmaalet om Cæsar og Livingstone. Bertel maa rigtig have Held med sig i Aften.

Fra Lys og Lamper blinker det i Storstuens Mahognimøbler og Fotogravurenes og Fototypiernes Glas. Inde i Mellemstuen er der Lys tændt paa Buffetens Sidehylder, og i dens store Spejlflade ses det straalende Billede af Hængelampen med de talrige Glasprismer. Røgen bølger fra Piber og Cigarer; der svæver en let Lystaage gennem de forskellige Værelser, og det summer fra mætte snakkende Mennesker, den hyggelige Kubesummen, der fremkommer, hvor det sociale Velvære naar et vist Højdepunkt.

Først nu kommer Mejeristen. Han har saa mange Ting for, saa det er blevet sent.

Den lille, urolige Karl med det mørke Krusskæg, det viltre Haar og de levende Øjne vækker Opmærksomhed, hvor han gaar forbi; Folk standser Snakken, drejer Hovederne og vender Øjnene, saa der bliver som en Stribe efter ham.

Han gaar ind, hvor Kræn Bjærre og de

andre drøfter Husmandsspørgsmaalet, og Sporet viskes ud af den summende Festtaage.

Men det varer ikke ret længe, før der er én, der vender Ørene mod Storstuen. Og snart efter lytter en anden og en tredie.

Det er til Stemmer, som imellem stiger meget højt.

Folk, der staar og hænger ved Dørkarmene, gaar derind, og de, der sidder og driver i de nærmeste Stuer, følger efter; Kvinder ogsaa. De høje Stemmer trækker Folk til sig.

Mejeristen staar op ved et Bord; han har rejst sig og gestikulerer, mens han taler; han er i Strid med de fleste allerede.

Det er ikke nemt at faa Ord indført for ham. Talen er om Tyendeforhold nu.

Bakmanden begynder: »Naar Tjenestefolk . . .« Men han maa tale højere for at blive hørt. »A si'er, naar Tjenestefolk bare kan faa Krav' og Flip paa og saa komme til Dans eller paa en Cykle, se saa er de tilpas!«

»Hvem har lært dem baade Kraven, Flippen, Cyklen og Bylysten?« svarer Mejeristen.

»Ja, da har a s'gu it lært dem at køre paa Cykle!« Den nøjsomme og tarvelige gamle

Bonde fra Bakgaarden smiler ved Tanken. Det gør Folk ogsaa.

Maren Damgaard stikker Hovedet frem og stirrer stivt paa Mejeristen: »Gaardmandsbørnene døjer snart med at hamle op med Tjenestefolkene i Klædedragt, saa vidt er det kommet!« Hun ser sig om, som hun mente, der gav hun ham en god en.

»Det glæder mig virkeligt, at vi er kommen saa vidt, at Tjenestefolkene ikke føler sig ringere og har Raad til at klæde sig som deres Arbejdsgivere.«

»Da tror a it, det glæder Skomagere og Skræddere, naar Novemberdag kommer!« indføjer Bitte-Per fra Engene. Folkene lær.

Men Mejeristen bliver ingen Svar skyldig. »Tjenestefolkene har deres November, og vi har vores December, og det kan være, at de klarer deres Termin ligesaa godt som vi andre!«

Per Haven smiler til Tue-Mads: »Det var ellers it saa galt et Svar, hi!«

Tue-Mads nikker med sit store Hoved. Der er nemlig blevet skrevet to Gange hos Bitte-Per for Renter og Skatter.

Der staar to Vrængstedmænd i den anden

Side af Stuen, og den ene siger til den anden:

»Det er en Satans Klø'r ham!«

»Ja, det er en Brøj, hæ!«

Mogens Holme rømmer sig. Det har han gjort i over ti Minutter. »Du vil da nok indrømme . . .« Saavidt er han kommen flere Gange, men han har ikke kunnet bryde Mejeristens Ordstrøm. Endelig lykkes det. »Du vil da nok indrømme, at Tjenestefolkene er meget værre til baade det ene og det andet end som Gaardmandsbørnene, — a vil endda bare sige som Regel.«

»Ja, det har de skam ogsaa Lov til!«

»Har de Lov til 'et!«

»Ja, det har de rigtignok. Vi priser jo alle Hjemmets store opdragende Betydning. Nu er Gaardmandsbørnene under Hjemmets Indflydelse ikke alene i deres Barndom, men ogsaa i deres Ungdom. Tyendeungdommen derimod vokser op under vekslende Forhold og under fremmede Øjne fra den Tid, de næppe kunde knappe deres Bukser selv. Og saa, I gode Mænd og Kvinder!« — hans Øjne slaar Blink — »Naar der er Barsel eller Bryllup eller anden Lystighed, saa kommer jo Gaardmandsungdommen med, dem, der hører til

Familien og Gildelaget, — men Tyendet har ingen Familiekreds, der holder Gilde, det maa selv sørge for Selskab, og saa er det rimeligt, om det ikke falder lige heldigt ud . . .«

Nu er der næsten saa mange, der kan rummes herinde; de staar tæt pakket i en Halvkreds, ved Siden af hinanden og bag ved hinanden, og Lampelyset falder paa disse mange optagne Ansigter, der alle er vendt mod Meje-risten.

Der er flere, der har Lyst til at sige noget. Og ved det, at de ikke faar Luft, bliver der noget lidenskabelig spændt i deres Udtryk og noget stærkt optændt i deres Øjne.

» . . . Nej, I gode Folk! I maa hellere holde ved jer egen Dør. Hvem optager nu mere Tyendet som Familiemedlem? Det er faa. Hvad gør I i Virkeligheden for at fængsle dem til Hjemmet og for i det hele som de ældre at faa Indflydelse paa dem?«

»Det kan ikke nytte, for de vil ingen Ting, det er Sandheden!« raaber Mogens Holme gennem sit ildrøde Fuldskæg.

»Du maa lige saa gerne sige, at I kan ingen Ting, — og det er jeres Fejl!«

»Han er endda nem til Svar, den Karl!«

siger den ene Vrængstedmand og stinner Ryggen.

»Ja, og han kan ogsaa faa meget sagt i en Hast!« svarer hans Sidemand.

Naar Mejeristen gør et Ophold for at trække Vejret, smider Folk Ord og Modgrunde til ham fra forskellige Sider, men han ligesom fortærer dem for deres Øjne, — som et Baal fortærer Brændestykker og bare flammer mere deraf.

Anders Slet iagttager levende interesseret Spillet mellem den ene og de mange. Og bagerst stirrer Ung-Jens' mørke, dybe Øjne frem til den talende.

Kræn Bjærre retter paa sig. »Der er ingen Ting i Vejen for, at en ung Karl og Pige med den Løn, de har nu om Tider, kan samle dem lidt fra til en Husmandslod, — naar vi da skal snakke fornuftigt.«

Folk rundt om nikker. Jo, jo! Det er rigtig!

Mejeristen: »Jo, der er nok noget i Vejen for det, men det kan la' sig gøre, det vil sige for dem, der er klogere og fornuftigere, paa en eller anden Maade stærkere, end Folk er flest. De allerfleste bliver jo nu Arbejdere, og dem . . .«

Bakmanden afbryder kraftig: »Aa, véd du hva' — en Arbejdsmand er it og beklage i de her Dage; de tjener deres gode Dagløn og sidder noffelt i det, de Svende. Og de kan ogsaa nok gi' En et stywt Svar, om En vil ha' dem til Arbejd, der er slet it i Vejen!«

Mejeristen vender sig energisk mod Bakmanden: »Det er nemt at høre, at du er født i Bakgaarden. Men hvis du skulde føde Kone og Børn med en Krone om Dagen, naar et Rugbrød koster tresindstve Øre, saa vilde jeg gjerne snakke med dig igen, Søren Bak!«

Bakmanden ophidset: »Det er bedst, du hummer dig lidt. En skal vel it taale al Ting af saadan en som dig, du er da it andet end vor Tjener, naar det kommer til Stykket!«

Jens Pind med det gule Pergamentansigt vrider af sig: »Ja, a si'er det samme som Søren, Husmændene, især om de har en Ko eller to, de har det meget bedre end vi andre, og de er mange Sorger og Bekymringer kvit!«

»Da kan du nemt blive Husmand, Jens. Det Bytte kan I nemt faa gjort, alle I, der lever baade to og tre og flere Tusind op om Aaret!«

Det fnyser af Indignation rundt om. To — tre

Tusind om Aaret! Tho han er ikke rigtig klog! — Vi! — Nei!

Bakkonen raaber: »Du skulde bare prøve aa ha' en Gaard, bitte Kaael!«

»Ogsaa den Elendighed skulde jeg finde mig taalmodig i,« svarer Mejeristen med et Smil.

Han ser ud over de mange Hoveder. Forsamlingen bliver i dette Øjeblik for ham en Masse, der er sammenspist, sammengiftet, sammennittet paa mangfoldig Vis.

»Ja, al den Magt og Velvære, som I Gaardmandsfolk er blevne velsignet med, er jer velundt. Det er fornøjeligt og herligt, at ringede Folk kan gaa saadan i Vejret. Men naar I nu er kommen ind paa de fede Græsgange, saa maa I heller ikke sparke altfor stærk om jer, om ogsaa der er nogle socialistiske Bremsen, der forstyrrer jeres Ro lidt, for de er jo ogsaa Guds Skabninger . . .«

Gamle-Jens sidder i en bred Stol og følger det alt med glansfulde Øjne, der ser saa unge ud under Brynene.

Hans Datter, An' Haven, Pers Kone, siger med Munden til hans Øre: »I kan vel ingen Ting høre, Fa'r?«

»Nej, det er ikke meget, men a tykkes, a

kan se, te han har Ret! — Ja, der har vi Ungdommen igen, An'!« siger den gamle og skultrer sig behagelig, som om Solen skinnede paa ham.

»Nu er Tiden til at samle Smaafolkene her i Landet til Fremgang og til Opgang, Tyende, Arbejdere, Husmænd til en Fornyelse af vort Folkeliv og vor Politik. Og vil I hjælpe os dertil, I gode Herrer Frihedsvenner, saa skal I ha' Tak, og vil I ikke, saa klarer vi os vel endda!«

Mogens Holme: »Det er en Splittelsens Tanke, du kaster ud, Pedersen, og det er ingen god Sæd at saa!«

»Aa, du véd meget godt, Muvns, at I Bønder danner en magtstærk Klasse oven over Smaa-folk. Og naar vi nu faar et Venstreministerium og Bonden bliver den mægtige, saa skal det vise sig, om I vil bruge Magten til at hjælpe Smaa-folk op og til at fremme Frihedslivet i det hele. For vil I ikke det, saa er der saamænd lidt ved, at en Almueklasse kommer til Magten!«

Nu samler Kræn Bjærre sig til at sige noget, og Folk bliver opmærksomme.

»Ja, det er bare et Par rolige Ord. Da

Mejeristen angriber vor Stand, saa vil a bare spørge: Hvem har været mere trofast i den demokratiske Kamp end Bønderne? Hvem har hurtigt — og med Glans, kan vi vel nok sige — overvundet en økonomisk Krise, der var saa meget alvorligere netop for et Landbo-land — var det ikke Bønderne, der slog over i en helt ny Produktionsform og det med ét Slag? Og maa a spør Mejeristen eller nogen anden, om de tror, der findes Forretningsselskaber nogensteds, der styres og ledes efter saa demokratiske Principper som de danske Bønders Andelsselskaber. — A tror nok, vi uden at rødme kan sige, at vi Bønder har været med til at bygge vort Land!«

Disse Ord, fremsagt med hans sympatiske Stemme, virker stærkt ved den Troværdighed og rolige Styrke, som ligger i hans Væsen, og ved den Myndighed, som den, der staar i Spidsen for Styrelsen, efterhaanden faar.

Da han har talt, lukker han sin brede, tæt-sluttede Mund og ser frem efter med et aabent Udtryk i sit storladne, ovale Ansigt, — uden nogen Slags Fisker efter Bifald.

Folk er beroliget; de smiler tilfreds og nikker til Bonden i Bjærre.

»Kræn han kan illywl altider klare Sa—gen«, siger Per Haven stille til Tue-Mads.

»Ja,« nikker Mads, »han kommer gjerne tilsidst, naar Hovedet skal slaas paa Sømmet, hæ!«

»Jeg ved godt, at Bondevælden har sin Grund og Aarsag,« siger Mejeristen. »Men naar I saa heftigt angriber det daarlige Tyende, de selvraadige Husmænd og den egensindige Ungdom, saa skærer I jer selv fra Fremtiden! Vil I gi' Smaafolk den samme Valgret, I selv har! Vil I? — Vil du, Kræn?«

Kræn rømmer sig. »Selvfølgelig. Du skal nok faa se, at vi Bønder vil Frihed, men det vil sige Frihed med Fornuft naturligvis. — For Resten haaber a, at det ikke skal lykkes dig at sætte mere ondt Blod her paa Egnen, end du allerede har. Og den Dag kan maaske nok komme, da vi, der skal føre Udviklingen, bliver nødte til at holde de urolige Hoveder til Side, for naar der skal bygges op, saa skal man ha' Ro. Det er saa forfærdelig nemt at rive ned.«

»Hvor jeg kender det, Kræn Bjærre, hvor jeg kender den gamle Snak!« raaber Mejeristen. »I forstyrrer os, siger de, der har

faaet sat sig rigtig magelig til Sæde. I er Oprørere! Det sa' Farisæerne ogsaa til Jesus . . .«

»Nu vil a sige dig en Ting, Pedersen,« afbryder Kræn ham, »a bryder mig ikke om, at du her kommer ind paa det religiøse Spørgsmaal, for du er jo Fritænker, du tror jo slet ikke paa Gud!«

Det giver et Stød i Forsamlingen, navnlig blandt Kvinderne. Bertels Kone fra Vadet ryster sit Hoved: »Aak Herregud! St, st! — er han ogsaa Fritænker!« Hun ser paa ham med aaben Mund.

Mejeristen svarer Kræn: »Jo, Jesus fra Nazareth var en god Socialist og Smaamandsven, saa ham kan jeg godt lide. Men den Gud, der i al Gemytlighed spadserede omkring paa Jorden i sin Tid og besøgte gode Venner og spiste Kalvesteg hos Abraham . . .«

»Føj! Føj!« er der nogle, der raaber.

»Ja, Føj endda!«

»Nej, lad os nu holde op!«

»Det er jo ligefrem Gudsbespottelse!«

Der er ikke nemt at høre, hvem der siger disse Sætninger, der falder rask efter hinanden rundt om.

Bakmanden: »A tykkes, du er et taalmodigt Menneske, Kræn, te du vil finde dig i det!«

Den bitte, rødfede Otto Damgaard stikker Næsen frem: »En har vel snart aldrig hørt nøj saa øwerdrøwen, hva'? A tykkes 'et it!«

Mogens Holme trækker sig i Skægget og beklager den uhyggelige Mislyd i Forsamlingen.

Og M. Vestergaard, der nu ogsaa er kommen til Stede, stirrer forarget frem af sit fladbundede Snobbe-Ansigt. Han staar med Cigaren let hvilende mellem et Par Fingre, i den samme Stilling, Jægermesteren paa Søholm ynder at indtage.

Men den unge Anders Slet rejser sig heftigt. Han ligesom slynger ud over dem alle: »I er it svaar kloge nogen af jer!« og gaar bort igennem Sværmen.

Endnu raaber Mejeristen ud, og Haarduskene falder ned over Panden: »I er bare rædde! Kujoneri er den egentlige Grund til Religion! I tror paa Djævlen, fordi I er ræd for at komme i Helvede, og I vil gjerne være gode Venner med Vorherre for at fedte jer ind i Himmerig . . .«

Da siger Inger fra Knudsgaard, og hendes

Røst kan, naar hun er i det Hjørne, skære gennem al Ting: »Hør min Dreng, la' mig sige dig et Par Ord! Det du sa' før om Tjenestefolkene, det er it ene Løgn altsammen. Men naar du over for ældre Folk, der har prøvet en Smule i Livet, uden videre sætter Vorherre fra Bestillingen og jævner alting ud, saa kunde a gerne li' og vide, hvem der har gi'et dig saadan noget at rende med. Erfaring har du it noget af, og a tror heller it, du har Hoved til selv at kunne finde paa noget. A vil bare sige dig: A vilde s'gu grov nødig være Mo'r til saadan en Fløs!«

Inger vender sig brat. »Naa, her staar du og flirer, Lars Hvol!« Han er endelig bleven færdig med sin Whist.

»A staar og beundrer Vestergaard, hæ, hvordan han holder Cigaren, — a ved snart it rigtig, hvem der gør 'et bedst, enten han eller Jægermesteren, hæ, hæ!«

»Du er en Prygl, Lars! Du er kanske nok den klogest af dem allesammen, men du er nu bleven til en Gabflab!«

»Tak, Inger! Du er en svaar Kone, og saa har du saadan en re'le Udtale, hæ, hæ!«

Da hun gaar forbi Ole Teglgaard, der har

staaet i Døren i Baggrunden og, høj som han er, med sine kloge, milde Øjne overskuet Situationen, bemærker hun: »Og du siger ingen Ting!«

»Du véd nok Inger, at a helst vil spille Tilskuerens Rolle!«

Folk staar op hen gennem Stuerne og helt ud i Gangen, og midt gennem den tætte Strøm bevæger de lysklædte Opvartningspiger sig som en Skumstribе. Bordene dækkes med kridhvide Duge med Kager, Cognak og Likør.

Og Birthe viser sig bred og bovn i blomstrende Husmoderskønhed og dirigerer Selskabet til Kaffebordene i Overensstemmelse med den gældende sociale Rangforordning.

— Først sent ruller Vognene hjem fra Fødselsdagsfesten i Bjærre. Det bløde Snelag dæmper Lyden af Hjul og Fodtrin, og tyst skrider Skyggerne over Sneen under det gule Maanelys.

IX.

Gammel-Jens i Bjærre bliver skrøbelig.

Saa en Dag, Solen skinner herligt, gaar han ud at spadsere, noget som sjældent hænder. Han tripper ind og ser til gamle Mikkell Hvol, hans Nabo alle de Aar, han har været Mand i Bjærre, og hans Søns Svigerfader. Mikkell ligger i Sengen altid nu, og Døden har længe siddet og ventet paa Tærskelen, men Mikkell er sejglivet.

Hvol, den gamle Tvillinggaard til Bjærre, ligger lavt. Udhusene er forholdsvis ny, men i den gammeldags Raaling maa man trine dybt ned over Dørtræet til Dagligstuen.

Her i Nordsiden inde i en Alkove ligger Mikkell med en strikket Natlue paa.

»Naa, er 'et dig, Jens, der render og spørger!« raaber Mikkell med godt Humør, da det gaar op for ham, hvem der er Gæst i Stuen. Hans Øjne er nemlig dunkle, kun som Horn at

skimte igennem; men Stemmen er ret kraftig endnu. Han vender sig udefter ved Hjælp af Sengebaandet.

Lars Hvols Kone, der er kvabset og matbleg afdaarlig, indelukket Luft, ser ud, som hun ikke var ganske ædru; hun flytter en Stol til Sengen, at de to gamle kan prate lidt sammen, hvorefter hun synker hen i Bænkekrogen mellem en Bunke Hoser, der skal stoppes.

Der staar ved Sengen en Træspyttebakke, der er ved at flyde over af Hark og Slim.

»Hvordan har du 'et, Mikkell?»

»Ja, hvodden har En 'et, a troede, a snart skulde ha' harket Indmaden op, men tho det trækker s'gu endda ud — hmn—æ!« kræmter han.

Efter en lille Pavse prøver Gammel-Jens at drage Tanken hen paa Dødens og Livets store Spørgsmaal; han forsøger læmpelig: »Nu lister du vel snart af, Mikkell?»

Men Mikkell møder straks fra: »Naa, det tror a s'gu it — Blo'et er for varmt endnu, hmn—æ! — A har hørt, at jer Kræn skal være Rigsdagsmand, sæder det?»

»Ja, der er nok nogen Tanker om 'et.«

»Det li'er du vel svært!«

»N—aa, ja saamænd, a ved snart ikke.«

»Fanden forstaar 'et med vor La's, han faar aldrig noget af den Slags, og han har ellers gode Stunder, for han bestiller it noget illywl, hæ. — Han er for hvas i Kæben, tror a... ja, han klipper s'gu godt, hæ, hæ — a har ogsaa kunnet sige mange skønne Ting, men a var i min Kraft, hæ, hæ — hmn — æ!«

Atter prøver Gammel-Jens venligt: »Tænker du nu noget ved din Salighedssag, Mikkell?«

»N—aa, det er it møjl!« møder Mikkell atter fra og ser paa Gammel-Jens med sine smaa drillende Øjne.

Saa faar han et stærkt Anfald; han hoster langt Slim og gulgrønne Klumper.

»Du kigger til 'et!« raaber han, da Hosten linder. Der gaar nemlig en Ubehagsforneelse over Gammel-Jens's Ansigt. »Ja, det er Fa'n stødsme heller it gue aa ta' anden Gang, hmn—æ, hmn—æ hark!«

Gammel-Jens sidder, mens Mikkell ligger og hiver, og véd ikke, hvad han skal. De to har ikke rigtig noget at sige hinanden.

Saa tager han med et venligt Nik Afsked. Og da han er i Døren, mumler Mikkell: »Han er s'gu illywl en skøn gammel Jens, naar han ikke havde de grundtvigianske Teder, hmn—æ!«

Gammel-Jens tripper videre. Han følger en Sti, der gaar skraas over Marken og ender ved et lille Hus, dér hvor den tætte By begynder. Det er et hyggeligt gammelt Hus med hvide Vægge, blaamalte Vinduer og blaamalet Dør med Klinkefald.

Der bo'r Else Terp. Hun er af de gammel-dagstroende fra den grundtvigske Nybrudstid ligesom Jens, saa de to har meget tilfælles.

Den gamle Pige var oprindelig Væverske, men Gigten har de sidste mange Aar krummet hende sammen, forvredet hendes Lemmer og sat sig i bovnende Ledknuder, saa hun mange Gange knapt kan passe sig selv.

Alligevel er der næppe nogen gladere i hele Byen. Religion er nemlig for hende bleven den hellige Ild, der har rensset hendes naturlige Evner og Egenskaber, saa de lyser for andre. Hun forstaar mere og tilgiver mere af Skrøbeligheder end Folk i Almindelighed, og ingen dømmer saa mildt om det menneskelige Hjærte som hun. Hun plager ingen med sin Religion, men lader alle nyde godt af sin Sjæls Rigdom og sit Hjærtes Overflod.

Derfor har hun faaet betroet flere Hemmeligheder end nogen Præst i ti Miles Omkreds.

Ældre Folk siger, at det er lige saa godt at besøge Else Terp som at høre en god Prædiken. Og for de unge Piger er hun bleven som en Moder; de kan ligefrem ikke gaa forbi de smaa Vinduers blanke Ruder, hvor en Overflødighed af gammeldags Bondeblomster staar presset mod Glasset, uden at de skal titte ind til hende i det mindste.

Derfor har alle Ærende til Else Terp's hvide Hus med den lave, blaamalte Dør.

I sin lille, rene Stue med Omhængssengen og de brunmalede Møbler sidder hun og glæder sig over Solstraalerne, da Gammel-Jens træder ind.

Hun ser op med klare Barneøjne. »Aak Herregud, er det dig, Jens!« bryder hun ud i Glæde. Hun rykker paa Stolen og famler frem med sin gigtsvage Haand for at byde ham velkommen.

»Sæt dig, Jens, du er vel træt, kan a tænke!«

Han letter paa den Søløveskinds-Lue. »Ja, a tror 'et næsten — pyh! — hvordan har du 'et, Else!«

»Jo, a har 'et saa godt, saa godt!« smiler hun. »Alle er gode ved mig, og a takker Vorherre saadan for, at mit Ansigt ikke ogsaa

er blevet fortrukket, saa Folk skulde ledes ved mig. Jo, a har 'et rigtignok godt!« Det anstrænger hende at tale, saa han kan høre det. — »Det var skønt, du kom, Jens!« siger hun højt og ser glad paa ham. »Hør — a troer, a vil lave en Kop Kaffe.« Hun rejser sig i Stolen med Besvær.

»Vil du nu værsgod aa la' være, Else,« siger han og trykker hende ned igen.

»Ja, men a kan godt,« smiler hun op til ham. — »Det er nu ligemeget, Jens, en Skænk skal du ha', saa kan du gøre dig saa gal, som du vil.« Hun stumler hen over Gulvet og henter fra en Hylde over Kakkellovnen en Blikdaase med Brændevinsbrød i.

Da de har siddet lidt, siger han:

»Hør Else —«

»Ja.«

»A tror it, a lever ret længe.«

»Tror du ikke!«

»Nej, a tykkes, a kan mærke det paa mig.«

»Det gør jo heller ikke noget, Jens!«

»Nej, Gud ske Lov og Tak, Else!«

»Ja, den, der kan smile ad Døden, ham har Himlen smilet til!« Den gamle Pige vugger

med sit graa Hoved, mens hun citerer disse Linier.

»Hvordan gaar 'et med de unge?«

»Mejeristen kommer væk. A kan nok forstaa paa Kræn og de andre, at de vil tvinge det ny Røre ned.«

»Aah« — hun slaar med Hovedet — »Tvang til Tro er Snak i Taagen, Jens — ikke ogsaa? A tror nu, det var baade sundt og godt, om der kom noget Tvivlens Røre op — ogsaa for de troende!«

»Ja, a si'er det samme. Lad bare de unge prøve, lad dem komme løs, si'er a, ud paa aaben Vand. Saa er 'et først, det viser sig, hvad der kan bære et Menneske. — Og de skal nok komme i Land igen!«

»Tror du nu ogsaa, de er Fritænkere, Jens? Ja, Mejeristen er 'et jo, si'er de, men ellers?«

»Aa hvad, Fritænkere — saadanne unge Mennesker de har jo ingen rigtig grundfæstet Mening om nogen Ting, men de gaar rask løs paa al Ting. De vil ha' en anden Religion eller slet ingen, de vil ha' en anden Politik og andre Digttere — alt skal forandres, du ved. Men der er Lyw, og der er Gjæring!« Og det er jo det herlige ved 'et, for a tykkes

saamænd, vi har haft 'et søvnigt nok i mange Aar.«

»Aah ja, de dejlige unge Mennesker . . . Hør, Jens!«

»Ja.«

»I har en bitte Pige i Bjærre, der hedder Else ligesom a.«

»Ja, rigtig en vakker bitte Pige.«

»Véd du, hun er Kæreste med Ung-Jens?«

Han gnider sig paa Albuen og smiler, som om en Anelse blev stadfæstet hos ham.

»Tænkte a 'et ikke nok, he!«

»Birthe er haardt imod 'et. Støt dem en Smule, Jens!«

»Minsandten skal de ha' hinanden, hva'for ikke . . . Men kender a Ung-Jens ret, saa klarer han nok sig selv,« tilføjer den gamle stolt.

»Ja, han er en vakker Karl. Men er du nu slet ikke ræd for, at han skal komme for langt ud i . . . ja, der er jo da en Fortabelsens Vej!«

»Nej, for han er af Sandhed. Det er netop det, a kan saa godt lide ved ham. Og enhver, der er af Sandhed, hører Guds Røst.«

»Ja, for Svend — a si'er Svend, han blev

jo da i al Fald ikke Præst, som vi havde tænkt os. A har altid tyktes, det kunde være saa skønt, om der kunde ha' gaaet en Ordets Tjener ud fra Bjærre!«

Gammel-Jens sukker. »Nej, Svend — ham véd a ikke . . . han er næsten li'esom en hel fremmed. A véd ikke, hvad de har gjort ved ham derinde i København, a tykkes ikke rigtig, a kender ham mere.« Han sidder stille og tænker lidt.

»Der har nu alletider været noget haardt og stivt ved den Dreng. Men a tror alligevel, han har hans Tanker. A tror, han er virkelig alvorlig. Og han er Fritænkner, rigtig, ja. Men hvis han døde, vil a sige, — han blev nok ret vendt, naar han kom paa den anden Side, det er a vis paa — inden den sidste Dom falder. A kan ikke tro andet!«

»Ja, vi véd jo da, Jens, at ingen slippes af Guds Haand, saa længe der er Haab!«

»Nej, men a skal sige dig, hvad a tror, Else. De unge er ikke bleven sløve for Sandheden, men de er bleven trætte af at høre den paa den gamle Maade, og saa vender de begærlig Ørene til de nye Røster. For — ja, der er saa meget af det, de fører frem,

som a ikke bryder mig saa videre om, men saa meget har a hørt paa dem, at det er dem om at gøre at finde det, der er personlig Sandhed for dem.«

»Der er virkelig heller ikke andet, der duer. Det var jo ogsaa det, vi følte i vor Tid, Jens, da vi kom sammen!« Man kan se paa hendes svulne Tindingaarer, hvor besværligt det er for hende at tale, saa han kan høre det.

»Ja, vi kunde jo ikke være fra hverandre den Gang; vi skulde til Møder. A er nær ved at tro, der nu kommer en Tid, da hver enkelt søger mere ind i sig selv. — Ja, a har paa det sidste tænkt meget over Livets Gang, naar a sidder i Enrum i min Stue. Det, at a hører saa ringe, lukker mig ogsaa inde med mine Tanker, og nu, En bliver gammel og kommer mere paa Afstand, saa faar En et bedre Overblik over al Ting. — En Gang stod det for mig, som om det, vi havde levet, løb ud, visned hen, vil a sige. Men nu har a det Syn, at hver Tid har sit, der skal frem, li'esom noget, der gror; og noget er modent til en Tid og noget til en anden — Hm! — Dem, der fulgte næst efter os, har deres, der skal fremmes, og saa bag efter kommer de

unge, og om ogsaa de vover dem noget langt ud, skal de nok naa i Land igen. A tror, der er noget, enhver Tid skal, og a tror heller ikke, den kan stort mere end det samme.«

Den lange Udvikling kommer lidt trykket. Han dør med at finde Ordene.

»A forstaar dig saa godt! — A si'er, a forstaar dig saa godt, Jens!« siger Else, som om hun havde tænkt det samme.

»Og i Virkeligheden, a mener i Bunden eller Grunden hænger det hele sammen alligevel. Der er nok Skywt paa mange Ting fra Slægt til Slægt, men der er en Udvikling i det hele: Vorherres Verdenstanke. Saa dem, der er vaagen og virker, dem kan Vorherre godt lide, men de dovne er paa en Maade de største Syndere. — A tykkes egentlig, det Syn klarer.« Han sér spørgende paa Else.

»Ja, det er vis nøj saa ret, saa ret, Jens!« siger Else om til hans Øre.

»Der er et Ord, — og du kender nok det, Else, at et Ord, der er talt for mange Aar siden, kan blive levende paany — der er saadan et Ord, som i den sidste Tid altid er i mine Tanker: Livet er en rindende Strøm! Det passer saa godt, især naar En bliver gammel

og ser med et roligt Sind, saa langt frem og tilbage som En kan. Og En ved jo da, at det hele tilsidst hviler i Gudfaders Haand. A kan saamænd ikke huske, hvem der har sagt det Ord, men det har vel nok en af de gode Mænd fra vor Vækkelses Dage . . . Men nu vil vi virkelig ha' en Sang, Else!«

»Ja, ja,« svarer hun glad, som om det var underligt, det ikke allerede var sket.

Og saa finder han op i Sangbogen den:

Jeg saa ham som Barn med det solrige Øje,
i Regnbuens Glans paa de hjemlige Høje . . .

medens hun med Besvær faar Brillerne skubbet ind paa Næsen.

Saa synger de Birkedals Tekst til den ejendommelige, norske Folketone, saa Elses Stue bliver levende; det er, som havde Væggene bare staaet og ventet paa disse gamle Toner.

Og da de til Slutning synger Verset:

Og engang jeg ser ham, naar Lyset nedbrænder,
da strækker jeg mod ham de segnende Hænder,
naar Hjærtet staar stille og Øjet vil briste,
da hilser jeg ham med et Smil, med det sidste —

da ser de to gamle Venner til hinanden med straalende, klare Øjne. —

Da Gammel-Jens smaatrinet gaar tilbage ad Stien, standser han jævnlig og ser sig om. — Og i Porten til Bjærre vender han sig endnu en Gang og ser ud over Aaby Sletting og op mod Skyerne, som om han sagde Farvel til Jorden og Luften.

Han kommer heller ikke ud mere.

Tre Uger efter er der hængt hvide Lagner for Vinduerne i Aftægtsstuen.

X.

Bondegaarden Bjærre ligger som en Sluse for Egnens Bevægelser og Strømninger. Dér løber de sammen, og derfra reguleres de.

Den er da ogsaa Hovedstedet for Niels Post nu; tidligere var det Knudegaard, da Proprietær Hald var Sogneraadsformand og Leder, men den Tid er forbi. Antallet af Breve, Niels bærer ind i Bjærre, vokser stadig, og nu er der en Bunke hver Dag.

Kræn Bjærre gaar frem og tilbage over Dagligstuegulvet, ivrig optaget af Tanker, næsten nervøs.

Det er hans Valgtale, der lægger Beslag paa ham, saa meget mere som der er opstillet en Modkandidat ovre fra Ormslev Herred, hvor de vil ha' Apotheket, og han er ogsaa Bonde, — men heldigvis vil han faa den mægtige Kold-Slægt imod sig, da han

har vundet i en stor Proces mod dens Hovedmand, Simon Kold fra Tvorupgaard.

Kræn Bjærre har gaaet og grundet længe, omtrent to Timer, — lige siden sin Morgen-Runde gennem Gaarden.

Niels Post kommer over Gaardspladsen i Luntetrav med Tasken hoppende paa venstre Lænd. Han er en ældre Mand med graat Rundskæg, der er studset og stift som Børster, og en rød, næsten uformelig, knoppet Klump-næse. Uniformsknapperne skinner, som han skulde til Parade, og hele hans Væsen minder endnu om den gamle Soldat, der var Ordonans i 64.

Han aabner Klappen, som han holder fast med Hagen, og fra den nye Lædertaske staar der en sur, olietung Ildelugt af Bogtrykker-sværte som daarlig Aande af en Mund. Han lægger af, mindre, grønne Breve med trykt Firmanavn, større aflange blaa med Embeds-frimærker paa, store gule i Kvart med Segl for, Postanvisninger, Pengebreve og forskellige Blade.

»Se saa er der ikke mere!« Klap. Færdig.

»Du kommer da vist til at holde dig en Kontorist, saadan som det bliver ved at ta'

til, Kræn, a tykkes, du kunde druvne i 'et! I Folkebladet er der Referat fra dit Vælgermøde i Ormslev. Og Avisen er da ude efter dig med en bitte Visker, hæ!« Han rækker Kræn Højrebladet, at han kan læse de Spydigheder, det skriver om Folketingskandidaten fra Bjærre, medens han selv hastigt slubrer den Kaffe i sig, som det er blevet en Sædvaneret for ham at faa her hver Dag. Niels Post tørrer Kagekrummerne af Mundkrogen, griber sin Uniformshue, som han giver et Par Strøg med Trøjeærmet, og saa skynder han sig afsted i sit Luntetrav med Tasken hoppende paa venstre Lænd. Det er, som om alle Nyhederne, Telegrammerne, Hemmelighederne, Elskovsordene, alt det brændende, han bærer omkring, giver elektrisk Varme i Nerverne og sætter Fart i de gamle Ben.

Kræn sætter sig til at læse og overtænke. Der er Tilbud om Leverance af Kul til Mejeriet. Der er en Skrivelse, der cirkulerer mellem Direktionsmedlemmerne, angaaende Afskedigelse af en Skolelærer. Der er Breve fra hans Venner om endnu et Par Vælgermøder inden Valget. Der er en meget indviklet Fattigsag

med Vrængsted Sogn. Der er en Pakke Amtsraadssager.

Især ved Aarsskiftet er der i det hele taget hundrede Spørgsmaal, som bovner op til alle Sider.

Og der skal tages Standpunkt til det alt-sammen.

En Gang imellem rejser han sig og gaar duknakket hen over Gulvet med Hænderne paa Ryggen og med Hovedet svagt vuggende til hans drøje Gangs faste Takt.

Igen sætter han sig med Haanden imod Panden. Eller han skriver noget.

Han er ganske alene og uforstyrret herinde.

Det bliver for varmt for ham; han smider Jakken og skriver videre.

Naar han ser op, er hans Udtryk anstrængt. Der er to lodrette Folder mellem hans Øjenbryn, og hans Mundvige trækkes lidt ned efter.

Birthe kommer ind, hed og perlende af Køkken-Em.

»Nu skal der Bud til Stationsbyen,« siger hun, »efter Oksekødet. Der skal vel ogsaa Vin til saadan no'en! ...«

Om et Par Dage skal nemlig Amtmanden

og Godsejer Werner til Middag i Bjærre i Anledning af en Forretning, de sammen med Kræn paa Amsraadets Vegne skal udføre der paa Egnen.

Og Birthe tænker allerede paa Forberedelserne.

»Suppe og Steg og saa Dessert det kan de faa, og det kan vel sagtens gøre det. A har jo ikke haft saadanne Herrer til Gæst før, men tho de er da Mennesker, det ved a da.«

»Aa — saadan no'en er ikke en Gang saa vanskelige med den Slags Ting som Bønderne. Men noget Rødvin faar vi ha' og et Par Flasker Sherry!« Kræn bøjer sig hen over Papirerne; han har travlt. »Og det er bedst at faa en Kasse Cigarer!« følger han til, da Birthe vil gaa. »Prenzados!«

Ung-Jens er kommen ind; det er ham, der skal af Sted. Hans brune Kinder ser saa friske ud til den hvide Flip og det blaa Cheviottøj. Han staar urolig, han tripper lidt, trækker paa Brynene og foretager synkende Bevægelser.

»Bliv herinde, Mo'r!« siger han paa en underlig højtidelig Maade, som havde han en skæbnesvanger Meddelelse at gøre.

»A vil sige jer begge to med det samme, at a køber Ringe til Else og mig i Dag. Vi to vil ha' hinanden. Hvis I ikke tillader det, saa er Verden vid og stor, og der er ingen af os, der er ræd for at ta' fat paa, hvad der kommer.«

»Hum!« blæser Birthe med Hænderne i Siden, »hvad kan det blive til!«

»Husmand maa a vel i alt Fald kunne blive, — og de skal jo ha' det meget bedre end Gaardfolkene!« siger han ironisk til Moderen. »Men for Resten er det ligegyldigt. Det kan ikke hjælpe, I sætter jer imod. Den Sag er færdig . . .«

»Du er s'gu it billig!«

»Ja, ja,« siger Faderen roligt. »Naar a nu kommer i Rigsdagen, kan du bestyre Gaarden, Jens, og siden — saa aabnes der vel en Udvej. Og nu i Guds Navn da saa — til Lykke med det!«

Kræn Bjærre vil øjensynlig gerne til at fortsætte med det, der saa stærkt har ophobet sig om ham; han sidder og dypper Pennen jævnlig.

Men Ung-Jens har endnu noget paa Sinde. Han staar først og vender lidt med det, men

endelig lader han da Forældrene vide, at hvis han skulde have fulgt deres Raad, saa skulde han have tvunget det bedste i sig selv ned. »Saa a har maattet være paa Vagt. A siger det bare, fordi a vil ha' Luft for det.«

Da lægger Faderen Pennen fra sig og ser dybt paa Sønnen.

»Du maa virkelig forstaa, Jens, at naar vi vil ha' Mejeristen væk, og naar vi i det hele tager paa Tingen, som vi gør, saa er det for jeres, for Ungdommens Skyld. Vi er ræd for, at I er kommen paa en gal Vej, og vi føler det som vor Pligt at handle, som vi gør.« — Pludselig med en gennembrydende Varme. »Kun er du for ung til at forstaa, at naar troende Forældre ser deres Børn i Fare for at miste det, der er Livets højeste Værdi, saa bliver de angst, og saa faar de mange, stille, sorgfulde Timer, som du ingen Anelse har om.« Han siger dette med virkelig Inderlighed.

»Men da bliver det ogsaa nødvendigt at handle,« følger han til med fastere Stemmeklang . . .

Der ruller et Køretøj ind i Gaarden. Det er en Rejsende i Mejeriartikler.

»Hør, Birthe, sig til Svend, han skal komme ind og hjælpe mig at skrive.« Svend har endnu ikke endt sin Juleferie. »Og du, Jens, hold an ved Ole Teglgaard og sig, han maa gjerne bekendtgøre det Vælgermøde, han har skrevet om.«

Efter at den Rejsende i Mejeriartikler er ekspederet, sidder Kræn og Svend længe fordybet i skriftligt Arbejde, der kun afbrydes af forretningsmæssige Spørgsmaal og Svar.

Ned gennem Køkken og Bryggers og gennem Udhyslængerne gaar Dagens Arbejde sin støtte Gang. Bondegården Bjærre er et Sted, hvor Travlhed og Virksomhed raader ud i hver en Fingerspids og hen i hver en Krog.

I et Pusterum, hvor Kræn Bjærre trækker Vejret dybt, spørger han Sønnen:

»Hvad vil du nu egentlig, Svend, nu du staar med din teologiske Embedseksamen, der har kostet saa mange Penge?«

»Jeg vilde helst ha' en Gærning i Folkeoplysningens Tjeneste. Jeg synes f. Eks., det er en Skam, hvis du nu bliver Rigsdagsmand og skal skrive Love for Landet, at du ikke en Gang kan skrive dit Modersmaal ordentlig. Det er ikke, som det bør være.«

»A vil godt indrømme, her er en Fejl,«
svarer Faderen og ser hen for sig.

»Jeg kan heller ikke tro andet, end at de mere oplyste Folkerepræsentanter maa kunne trække omkring med I andre.«

»Aa — det er vist andre Egenskaber, det i Politikken kommer an paa, end just Lærdom. Men naturligvis — Oplysning er jo godt, det er en Magt.«

»Ja, I er forfærdelig langt tilbage — som Ledere da. Du er vel nok en af de fremmeligste, og du har en Del Interesser, — men som Rigsdagsmand — hvordan vil du stille dig f. Eks. til saa at sige alle de Spørgsmaal, der har med Kunst og Videnskaber at gøre. Det kan jo blive ganske latterligt.«

Faderen vrider sig lidt: »A tykkes, a indrømmer dig det, a kan. Men du taler, som om a var imod Oplysningen!«

Da vender Sønnen sine smaa sorte Øjne, der sidder langt inde under den marmorfaste Pande, skarpt imod Faderen.

»I Gaardmænd kan jo næppe betragtes som virkelige Oplysningsvenner. I har maaske Bettingelser for at blive det. Men I er det ikke i Almindelighed. I vil ikke ha' Hverdags-

undervisning for Børnene i Landsbyskolen. I vil ha' Børnene fri, alt det I kan faa, for at benytte dem til Arbejde. Der er maaske i det hele ret besét ikke en eneste Samfunds-klasse, der ofrer forholdsvis saa lidt paa deres Børns Oplysning som Bønderne.«

»Ja, det er efter mit Skøn den nøgne Sandhed!« tilføjer han, da Faderen prøver paa en Indvending — »Bondestanden i Almindelighed øver jo ligefrem en stædig og tvær Modstand over for de virkelige Oplysningsvenners Arbejde, hvad sikkert mangen Skolelærer maa sande!«

Der kommer et Ophold, hvor Sønnens Anklage bliver ved at ligge i Luften.

Og Kræn Bjærre sidder stille, som han lader den frit virke det, den kan.

Der gaar maaske et Par Minutter.

Saa løfter Faderen sit Hoved og ser med Velvilje paa Sønnen:

»Der er naturligvis noget overdrevent i din Kritik, men a vil ærligt sige dig, Svend, at kan du udrette noget i den Retning, du taler om, saa skal a ikke saa stærkt beklage, at du ikke blev Præst.«

»Ja, men Far, naar Folk faar at vide, at

jeg er Fritænker, saa er Fanden jo løs, saa tør de ikke ha' med mig at bestille, det kan vi jo se med Mejeristen, — du heller ikke!« Sønnen ligesom fanger Faderen med sit Blik.

Kræn Bjærre trykker sig, idet han sukende bemærker: »Nej, naar vi kommer rigtig ind paa Sagerne, saa ved a ikke.« — Han vrider sig. »I er af en anden Aand!«

Svend søger en Forstaaelse og bøjer Røsten derefter: »Kan du ikke forstaa, Fa'r, hvor tarveligt det er at jage Mejeristen bort af den Grund? Det er jo paa en Maade at bruge Vold. I er rigtignok kommen langt bort fra den grundtvigske Sætning: »Frihed for Loke saa vel som for Thor!««

»Der er ogsaa noget, der hedder Nødvendighed. Mejeristen skal og maa væk. Vi tør ikke andet.«

»Nej, det er Sagen. I er rædde. Og I er uforstaaende, trælbundne som I er i Dogmatik. I er blevne tarvelige ved for længe at staa i Kompagni og Menighed; det forringer nemlig et Menneske; og det avler Intolerance stedse at skulle handle efter den vedtagne og overleverede Katekismus. At det at ville ud-

rydde Kristendommen kan være lige saa ideelt som at ville udbrede den, derom har I ingen Anelse. Og vove jeres Standpunkt i en fri og aaben Kamp tør I ikke. Derfor tyer I til Magtmidler, og det I kalder Nødvendighed. Men naar man ser aandeligt paa Sagen, kan du saa ikke forstaa, hvor nedværdigende i Virkeligheden en saadan Handlemaade er?»

»Vi tør ikke andet for vor Samvittighed.«

»Rædde Mænd har ingen Samvittighed!« svarer Sønnen med megen Kraft. »Derfor handler de heller ikke efter den. Rædde Mænd tager deres Forholdsregler ud fra den Magt, de besidder, naar de sér deres Katekismus truet, — saa er det ellers ligegyldigt, hvad det er for en Katekismus. Men det første alvorlige Krav til en Mand gælder Modet til at handle efter den Samvittighed, man har. Saa kan der altid siden arbejdes paa at forandre den!«

»Forandre den! Samvittigheden er Guds Lov, og den trænger sikkert ikke til at forandres.«

»Jo, det er netop deri, Udviklingen bestaar. Og vi Fritænkere, der altid er Fremskridtsfolk, vi bryder Vej for Kulturen ved at for-

andre Samvittigheden i stadig Kamp med Katekismen!«

»Der er vel ogsaa andre, der baner Vej for Kulturen, end som Fritænkerne!«

»Selvfølgelig er der ogsaa andre Fremskridtsfolk. Men enhver Sejr kan altid betegnes som en Sejr for Samvittigheden over for Katekismen!«

Der kommer et Ophold, hvor Faderen ser sig om og tænker efter. Saa siger han:

»Du er naturligvis en meget mere oplyst Mand, end a er, og du kan finde Ord og give Grunde, a maaske ikke kan klare. Men derfor er det jo slet ikke vist, du har Ret. A vil spørge dig om en Ting, Svend, der er langt vigtigere: Er du lykkelig ved at være Fritænker?«

»Ja, det er jeg!« svarer Sønneren rolig.

Faderen ryster paa Hovedet: »Det er nu ikke til at forstaa!«

»Jo, jeg føler mig saa fri og frygtløs. Det er, som jeg var kommen ud af Barnealderens fantastiske Taageverden med dens Himmel og dens Helvede, som om jeg var bleven voksen, færdig med Religionsfantasierne, der snart er ganske barbariske, snart kønne og poetiske

som andre Udslag af det barnlige Standpunkt. og idet jeg saaledes gaar frem alene under Naturens, min Naturs Love, under Samvittighedens, min Samvittigheds Lov, saa har jeg den lykkelige Fornemmelse, at jeg træder paa Virkelighedens Grund. Og mine Skridt bliver mandigere, alvorligere, fordi jeg ikke kan holde mig til andre, men alene til mig selv og mit eget Ansvar. — Dette er at gøre Alvor af det menneskelige, at virkeliggøre den menneskelige Frigørelsesidé, saa Mennesket kan gaa om i Fred paa Jorden, fordybe sig i dens Liv og rigtig faa noget ud af sit Ophold her. — Saaledes føler jeg mig lykkelig, fordi jeg er kommen til en naturligere, sandere og alvorligere Opfattelse. Og for mig vil det være lige saa naturstridigt at forlade denne som atter at blive Barn.«

»Hvis du dermed mener, at Menneskeslægten, efterhaanden som den bliver voksen, om En saa maa sige, vil kaste Religionen bort, saa vil a bare — ja a er jo ikke oplyst, men a tror, at en af de første Ytringer i den menneskelige Natur er Trang til Religion, og saalænge der aander Mennesker paa Jorden, vil der sikkert ogsaa bygges Kirker. — A

tvivler om, hvor klog du er, at du kan modbevise mig her!«

»Nej, det kan jeg ikke udtale mig om.«

»Ser vi det!«

»Ja, men det er jo ogsaa ligegyldigt. Man indretter da ikke sit Standpunkt efter, hvorvidt saadan noget kan bevises eller ikke. Selv om der vil findes Kirker, følger ikke deraf, at man bør tilbede i disse Kirker . . .«

Faderen afværger bestemt og tager atter fat paa sit Arbejde. — »Vi er saa forskellige, Svend,« sukker han, »saa vi maa helst holde op.«

»Jeg vil da bare sige, at selvfølgelig — naar Hovedmanden jages bort, saa vil Røret falde for de flestes Vedkommende, de er jo for uselvstændige, — for en Tid i alt Fald. Men jeg er sikker paa, at hvis I ikke i det mindste reformerer jeres Katekismus, baade den ene og den anden, i Overensstemmelse med Samvittighedens Krav, saa vil jeres Magtstilling snart vakle.«

Fast og myndig, som om der ikke er noget andet at gøre ved den Ting, afslutter Kræn Bjærre:

»Det er ingen Nytte til at tale mere om

denne Sag. Og enten du kalder det frisindet eller ikke, saa . . . der skal være en Orden i al Ting, og a er en praktisk Mand. — Og a handler ogsaa efter det, a kalder Samvittighed!«

Hver af dem dukker atter ned i Arbejdet, mens Regulatoruhret slaar tre hastige Slag — Arbejdet med at gøre Kontoer op, med at besvare de Spørgsmaal og lede alle de Sager, der strømmer sammen i det Magtmidtpunkt, som Bondegaarden Bjærre er bleven.

XI.

Op over den stortsvungne, bløde og dog faste Bølgelinie, som Vrængsted Bakker danner mod Horisonten, rager Vrængsted Kirketaarn frem, aarhundredgammelt og ensomt, med sin kvidkalkede Mur og sit røde Sadeltække. Gennem en Slugt længere mod Syd ses af den gamle Herreborg, Søholm, det øverste af et ruingraat Taarn med meget smaa Vinduer og Pyramidehat. Nede paa Aaby Sletting paa den Jord, som senere har hævet sig, samler Bøndergaardene sig om Mejeriskorstenen, og længst ude paa Tue-Kæret rydder og bygger Husmændene.

Det ligger der i den klare Sommerdag, det, der var, det, der er og det, der skal komme, det gamle og det ny.

Sæden driver tungt med fulde Aks, og Løvet om Raalingerne vugger svagt i den lette

Sommerbrise. Det høje Korn gaar lige ind til Gaardenes Mure paa Aaby Sletting, og der er ikke en Plet, uden at den er dækket med frodigt voksende Liv.

Ud af den store rundbuede Port i Bjærre Vesterhus kommer Kræn og Sognepræsten.

Der har i mange Aar været langt mellem Præstegaarden og Sognebaandsløserne, mellem Højrepræsten og det radikale Hjem i Bjærre. Den sidste Tids Begivenheder har imidlertid virket tilnærmende og forsonende.

Præsten har søgt Kræn Bjærre, der jo ogsaa er Medlem af Skoledirektionen, for at opnaa en Begunstigelse, og han lægger endnu en Gang et varmt Ord ind for sin Sag.

»A skal ta' 'et under velvillig Overvejelse,« svarer Kræn imødekommende.

Præsten er en pæn, aldrende Mand med Fuldskæg, men man kan ikke se Udtrykket i Øjnene, da Solen spiller i Brilleglaset. Han piller med sin Stok paa Jorden. Han vil ikke snobbe for Bonden, men han vil gerne staa sig godt med Folketingsmanden, især nu hvor Kongen har udnævnt et Venstreministerium og Præsten med stor Iver søger Forflyttelse til et bedre Kald.

»Maa jeg for Resten komplimentere Dem, Kristen Bjærre, for den velførte Valgkampagne og lykønske Dem med Deres Rigsdagsmandat!«

Kræn Bjærre takker, men smiler lidt.

»Jo — hvad Anskuelse man end har i Politik, saa sætter man dog fra Kirkens Standpunkt Pris paa, at det bliver en troende Mand, der vælges. — Forøvrigt glæder det mig meget, jeg tror ikke, jeg har haft Lejlighed til at tale med Dem siden, at De har faaet denne Mejerist bort! Han var farlig for de unge Sjæle!« Præsten retter sit Blik lige paa Kræn: — »Jeg tror i det hele, at De i mange Stykker er den rette Mand, Kristen Bjærre, paa rette Plads . . . Ja, Vorherre har lagt meget i Deres Haand! Han give Dem den rette Lykke!«

Kræn Bjærre: »Hvordan er det nu for Dem, Pastor Kristensen, med Hensyn til Systemskiftet. For vi andre er det en Begivenhed i vort Liv, ja a kan vel næsten sige, at al Ting i den her Tid, hvad vi ser paa, det har li'esom en særegen Glans.«

Præsten piller atter med Stokken. »Der kan sikkert komme Lykke ogsaa ud af dette,

Kristen Bjærre. Jeg vilde være tilbøjelig til at tro, vi staar over for en frugtbar Periode i vort politiske Liv, naar de opbyggende Kræfter samler sig, — ja, er det ikke ogsaa Deres Mening?»

Kræn Bjærre tager sig over Ansigtet; han ligesom stryger noget bort og siger derefter med megen Vilje og Fasthed, idet han hæver Skuldrene: »Der kommer en Arbejdets Tid, og den kræver Ro. Det er falden i vor Lod at overvinde det gamle for at skaffe Plads til det, vi vil bygge. Muligvis falder det ogsaa i vor Lod at undertvinge det ny for at skaffe Ro til vor Gærning!»

»Det var mandige Ord, Kristen Bjærre!« Præsten ser over Brilleglasset. »Maa jeg takke Dem!»

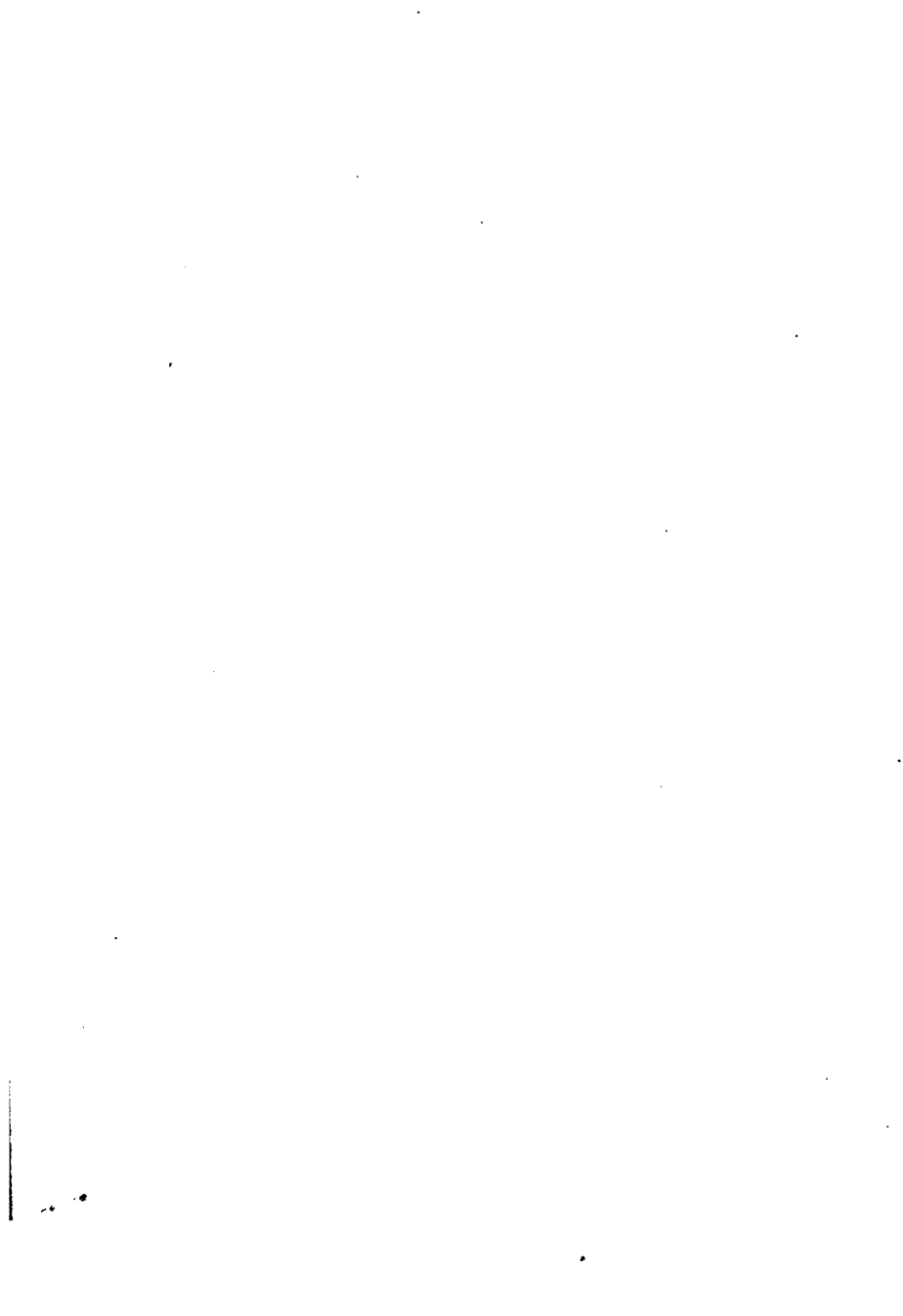
Da Præsten er gaaet, hægter Kræn Bjærre Tommelfingrene i Vestens Ærmegab og ser ud over Landskabet med sine store blaa Øjne.

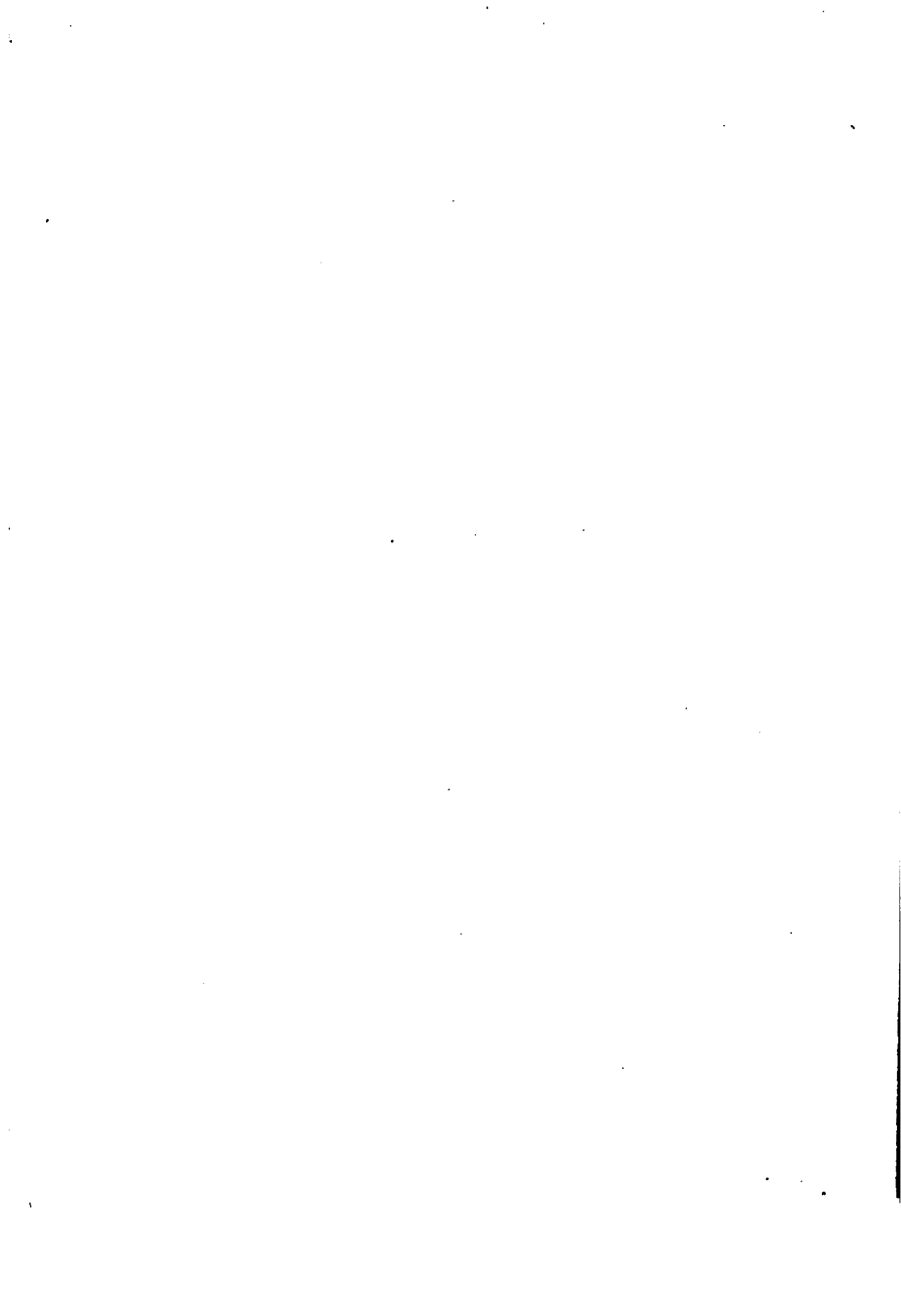
Han ser paa det nye Vejanlæg, der ligger som et lyst Kors i det grønne Land i Overensstemmelse med hans Tanke og Plan.

Og som han staar der i sin Port, bred og sund og stærk, og betragter sit Værk, er der noget af Systemskiftets Glans i hans Blik.

Saa lægger han Hænderne paa Ryggen og
gaar ind i sit Magtsæde, i Bondegaaarden
Bjærre, hvis teglhængte Kvist løfter sig gen-
nem Løvet op i Luften, der rinder som Tiden
og som Livet, evindeligt, hen over Menne-
skenes Hoveder og Jordens skiftende Til-
stande.

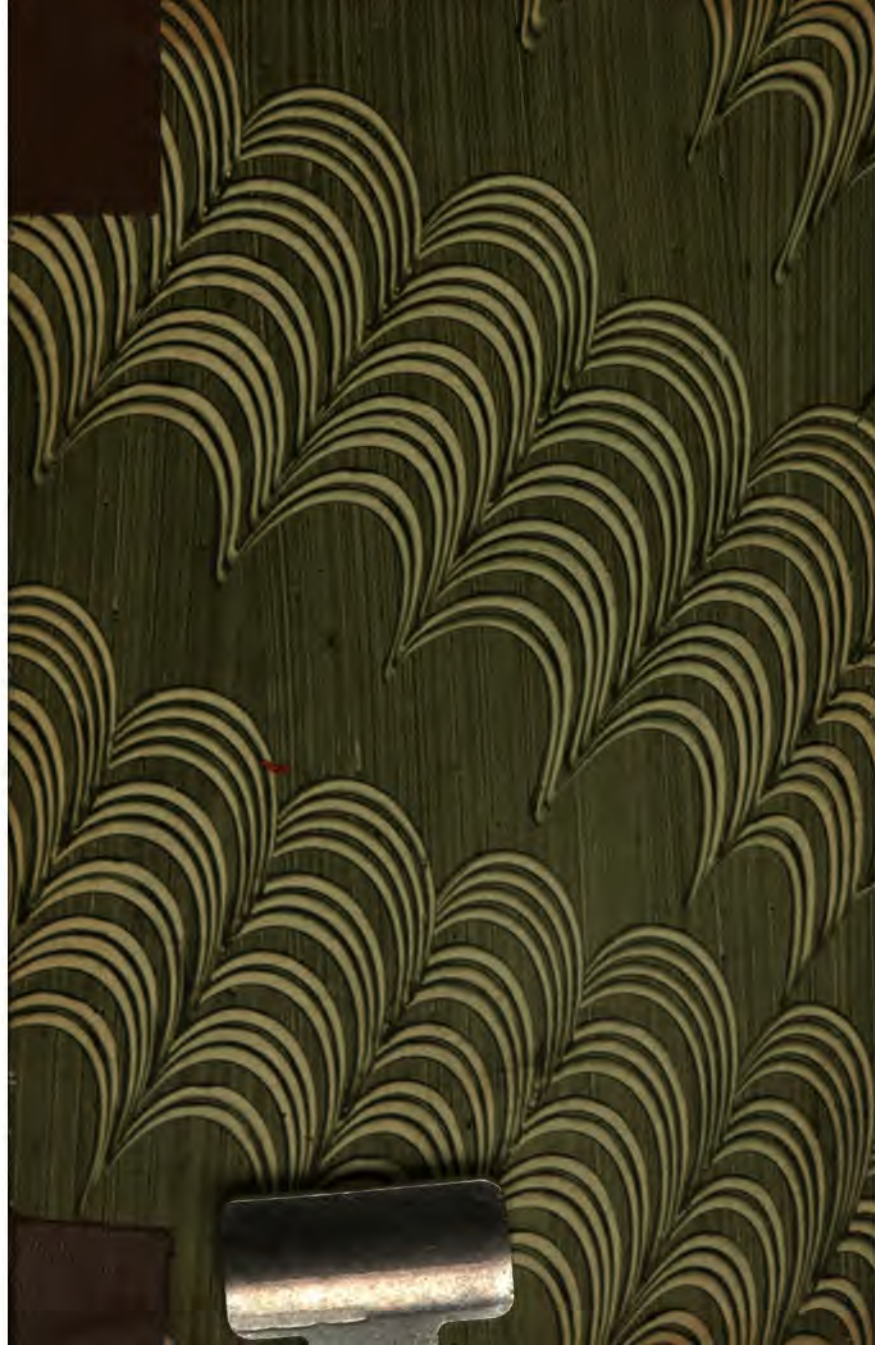

89092582915

b89092582915a

89092582915

B89092582915A